

Den nye revisionspåtegning

En analyse af IAASBs udkast til ændring af revisionspåtegningen med fokus på forståelighed og informationsværdi for regnskabsbrugerne

Kandidatspeciale, cand.merc.aud., Aalborg Universitet

November 2014

Forfatter: Katrina Glanz

Vejleder: Hans Henrik Berthing

Antal tegn: 176.688

Normalsider: 74

Forord

Denne kandidatafhandling er udarbejdet i efteråret 2014 på det afsluttende semester af cand.merc.aud. uddannelsen på Aalborg Universitet. Afhandlingen er skrevet indenfor faget 'Revision' og omhandler forbedring af revisors rapportering til regnskabsbrugerne i den fremtidige revisionspåtegning. Der tages udgangspunkt i den internationale standardudstede 'International Auditing and Assurance Standards Boards' udkast 'Reporting on Audited Financial Statements: Proposed New and Revised International Standards on Auditing' fra juli 2013, der vedrører forbedring af revisionspåtegningen.

Katrina Glanz
Studienr.: 2009 2949

Abstract

In recent years, the auditor's report has been criticized and many have called for the auditor's report to provide more relevant information to users based on the audit that was performed. There is an expectation gap between the audit profession and the users of the financial statement with regard to the auditor's work and the communication in the auditor's report. As a result, the International Auditing and Assurance Standard Board (IAASB) have focused on improving the auditor's report. This thesis examines the IAASB's "Exposure Draft: Reporting on Audited Financial Statements: Proposed New and Revised International Standards on Audited" which was published in July 2013 and whether the proposal meets the intent of a more informative and understandable auditor's report for the users of the financial statement.

The main changes to the auditor's report include the introduction of a new key audit matters section, statements on going concern and a change of the ordering of sections of the auditor's report. Key audit matters, which are selected from matters communicated with those charged with governance, are those matters that, in the auditor's professional judgment, were of most significance in the audit of the financial statement. Furthermore the auditor shall state whether the going concern basis of accounting is appropriate and whether the auditor has identified material uncertainty relating to going concern. In addition, the IAASB's exposure draft suggests that the auditor's opinion shall be presented in the beginning of the auditor's report, followed by key audit matters and going concern. Entity-specific information gets a more eminent placement, while boilerplate descriptions of the responsibilities of the management and the auditor is placed in the end of the auditor's report.

In the analysis of the IAASB's proposal to improve the auditor's report, I have included comment letters to the IAASB's exposure draft from relevant respondents, including accounting firms and accountant associations, preparers of financial statements and users of the financial statement. It is important that all three parties and their interests are represented to ensure a nuanced analysis.

From the analysis of the IAASB's exposure draft and the comment letters it can be concluded that the proposed amendments will improve the auditor's report. There is a general support for the exposure draft and its fundamental ideas. Most of the respondents believe that the proposed amendments will result in a more transparent, meaningful and relevant auditor's report for the users of the financial statements and their understanding of the conducted audit. However, there are some concerns about the proposed changes and some issues where the proposed standards are insufficient or unclear. On this basis, I have suggested some improvements to the exposure draft, which I recommend implemented in the final standards.

Indholdsfortegnelse

Forord	1
Abstract	2
Kapitel 1 – Indledning	5
Problemformulering	7
Afgrænsning	7
Opbygning af afhandlingen	9
Kapitel 2 – Teori	11
Den uafhængige revisors erklæring	12
Offentlighedens tillidsrepræsentant	12
Uafhængighed	13
Principal-agent teori	15
Nuværende regulering af revisionspåtegningen	17
Årsregnskabsloven	17
Revisorloven	17
Erklæringsbekendtgørelsen	18
Internationale standarder om revision (ISA)	19
ISA 700	19
ISA 705	21
ISA 706	22
Forventningskløften	23
Kapitel 3 – Analyse	26
IAASBs forslag til ændring af revisionspåtegningen	27
Opinion	28
Basis for Opinion	28
Key audit matters	29
Fastsættelse af key audit matters	30
Kommunikation af key audit matters	31
Ingen key audit matters at rapportere om	32
Kommunikation med den øverste ledelse om key audit matters	32
Forskellen mellem key audit matters og supplerende oplysninger	32
Eksempler på key audit matters	33
Going concern	38
Other information	40
Ansvar for regnskabet	40
Revisors ansvar	41
Den opgaveansvarlige partner	42
Hørringssvar til IAASBs udkast	43
Key audit matters	43
Going concern	50
Revisionspåtegningens struktur	54

Indholdsfortegnelse

Øvrige kommentarer	54
Europa-Parlamentets og Rådets forordning	56
ISA (UK and Ireland) 700	59
Revisionspåtegning på easyJets årsrapport	60
Kapitel 4 – Konklusion	62
Kapitel 5 – Litteratur og bilag	66
Litteratur	67
Bilag 1 – Nuværende revisionspåtegning i ISA 700	70
Bilag 2 – Revisionspåtegning i revised ISA 700	71
Bilag 3 – Revisionspåtegning på easyJets årsrapport	74

Kapitel 1 – Indledning

Revisionspåtegningen har til formål at informere regnskabsbrugerne om revisors konklusion på revisionen af årsregnskabet og beskriver endvidere grundlaget for konklusionen samt ledelsens og revisors ansvarsområder. Revisionspåtegningen er således revisors eneste kommunikationsredskab til regnskabsbrugerne. I de seneste år har revisionspåtegningen været utsat for kritik. Den finansielle krise har medført rekord mange konkurser og kriseramte virksomheder, hvilket har skabt utilfredshed med revisors arbejde og revisionspåtegningen blandt regnskabsbrugerne. Regnskabsbrugerne mener ikke, at revisor udtrykker sig klart nok til offentligheden om den udførte revision og de eventuelle usikkerheder og svagheder, der kan være i den pågældende virksomhed. For eksempel har regnskabsbrugerne ikke forståelse for, hvordan revisor kan afgive en erklæring uden modifikationer på et regnskab, hvorefter virksomheden kort tid efter går konkurs. Denne kritik er udtryk for en forventningskløft mellem regnskabsbruger og revisor samt regnskabsbrugerens manglende forståelse af indholdet i revisionspåtegningen. Kritikken viser, at der er behov for ændringer af revisionspåtegningen, således denne bliver mere informativ og forståelig for regnskabsbrugerne.

På baggrund af kritikken af revisionspåtegningen har den internationale standardudsteder International Auditing and Assurance Standard Board (IAASB) stillet forslag til, hvorledes revisors rapportering kan forbedres. I maj 2011 udsendte IAASB høringsdokumentet "Enhancing the Value of Auditor Reporting: Exploring Options for Change". Formålet med høringsdokumentet var at undersøge, hvorledes man kunne forbedre kvalitet, relevans og værdi af revisionspåtegningen for regnskabsbrugerne og således imødekomme efterspørgslen efter en mere informativ og forståelig påtegning (IAASB, 2011: s. 5). Høringsdokumentet indeholdt en række specifikke spørgsmål, som alle regnskabsbrugere havde mulighed for at besvare. På baggrund af de besvarelser, som IAASB fik på høringsdokumentet, blev der udarbejdet konkrete forslag til forbedring af revisors påtegning. Disse blev præsenteret i rapporten "Invitation to Comment: Improving the Auditor's Report", der blev udsendt af IAASB i juni 2012. I denne forbindelse ønskede man ligeledes kommentarer fra regnskabsbrugere, nationale foreninger og revisorer på forslaget til ændringerne af revisionspåtegningen. I juli 2013 udsendte IAASB ajourførte revisionsstandarder i høring i rapporten "Exposure Draft: Reporting on Audited Financial Statements: Proposed New and Revised International Standards on Auditing (ISAs)". Rapporten indeholder udkast til en ny revisionsstandard ISA 701 vedrørende kommunikation af key audit matters i revisionspåtegningen samt ændring af revisionsstandarderne ISA 700, ISA 705, ISA 706, ISA 260 og ISA 570 (IAASB, 2013: s. 4). Høringsfristen på udkastet var i november 2013, og det forventes, at de endelige standarder bliver offentliggjort i december 2014 med ikrafttræden i 2016.

Udover IAASBs initiativer til ændring af revisionspåtegningen har Europa-Kommissionen ligeledes udarbejdet forslag til forbedring af revisors påtegning. Disse fremgår af Europa-Parlamentets og Rådets forordning om lovliglig revision af virksomheder af interesse for offentligheden fra april 2014, der indeholder bestemmelser om revisionspåtegningen.

Nærværende afhandling har til formål at analysere IAASBs udkast til ændring af revisionspåtegningen, herunder særligt udkastet til den nye revisionsstandard ISA 701 samt ændringerne i ISA 700. Formålet med ændringerne er som nævnt at gøre revisionspåtegningen mere informativ, meningsfuld og forståelig for regnskabsbrugeren, hvorfor betydningen for regnskabsbrugeren vil være i fokus i analysen af udkastet fra IAASB.

Dette leder frem til følgende problemformulering.

Problemformulering

I hvilket omfang er det i IAASBs udkast til ændring af revisionspåtegningen lykkedes for standardudstederen at opnå målet om en mere informativ og forståelig revisionspåtegning for regnskabsbrugeren?

Afgrænsning

I dette afsnit redegøres for de til- og fravælg, der er foretaget i forbindelse med afgrænsningen af afhandlingenens problemstilling. Afsnittet har således til formål at uddybe afhandlingenens problemformulering og præcisere, hvilke områder afhandlingen vil beskæftige sig med, og på hvilke områder der er foretaget afgrænsninger. Afhandlingen er for det første afgrænset til at omhandle danske børsnoterede selskaber. Denne afgrænsning skyldes, at udkastet til den nye ISA 701, der omhandler revisors rapportering af key audit matters i revisionspåtegningen, kun vil være et krav for børsnoterede selskaber, når standarden vedtages. Andre selskaber end børsnoterede selskaber kan vælge, at revisionspåtegningen skal indeholde omtale af key audit matters. I disse tilfælde vil ISA 701 også være gældende (Proposed ISA 701, afsnit 4). Eftersom ISA 701 kun vil være et krav for børsnoterede selskaber, og udbredelsen blandt øvrige selskaber er uvis, er det således mest relevant at beskæftige sig med børsnoterede selskaber i denne afhandling. Der foretages endvidere en afgrænsning fra finansielle virksomheder, også selvom disse er børsnoterede. Dette skyldes, at lovgivningen for finansielle virksomheder adskiller sig markant fra øvrige børsnoterede selskaber, herunder er disse omfattet af Lov om finansiel virksomhed og særlige tilsynskrav.

IAASBs udkast til forbedring af revisionspåtegningen omfatter udover den nye ISA 701, som nævnt, ændringer af ISA 700, ISA 705, ISA 706, ISA 260 og ISA 570. I indeværende afhandling lægges fokus på ISA 700 og den nye standard ISA 701. Dette skyldes, at det ved gennemgangen af udkastet til de ændrede standarder er konstateret, at ændringerne i ISA 700 og 701 er mest markante og dermed har størst betydning for udformningen af revisionspåtegningen. Der foretages derfor en afgrænsning fra ændringerne i ISA 705, 706, 260 og 570, da ændringerne i disse standarder i højere grad består af tilpasninger og konsekvensændringer som følge af ændringer i ISA 700 og den nye standard ISA 701. Ændringer i disse standarder vil kort blive omtalt, men fokus vil lægge på ISA 700 og 701.

ISA 700 og udkastet til den nye ISA 701 vedrører kun revisionspåtegningen, og ændringerne i IAASBs udkast til forbedring af påtegningen er således kun relevant for revisionsopgaver. Dette indebærer, at der i afhandlingen afgrænses fra reviewerklæringer samt andre erklæringsopgaver.

Ligeledes afgrænses der fra revisionsprotokollen. Dette skyldes, at afhandlingenens problemstilling er afgrænset til at beskæftige sig med forbedring af revisors kommunikation med regnskabsbrugerne, hvilket sker gennem revisionspåtegningen. Der afgrænses således fra revisors kommunikation med virksomhedens ledelse, der sker gennem revisionsprotokollen. Denne afgrænsning kommer ligeledes til udtryk ved ovennævnte afgrænsning fra udkastet til den ændrede ISA 260, der omhandler revisors kommunikation af revisionsmæssige forhold til virksomhedens øverste ledelse.

ISA 700 vedrører afgivelse af revisionspåtegninger på regnskaber med et generelt formål. Dette vil sige regnskaber, der er udarbejdet i overensstemmelse med en regnskabsmæssig begrebsramme, der er udformet for at imødekomme de almindelige behov for finansielle oplysninger hos en bred kreds af regnskabsbrugere (ISA 700, afsnit 3). Afhandlingen beskæftiger sig således med regnskaber med et generelt formål, og der afgrænses fra regnskaber med et specielt formål, der er omfattet af ISA 800 serien¹. IAASBs udkast omfatter ligeledes ikke effekten af ændringerne på ISA 800 serien, og det fremgår af udkastet, at der først vil blive udarbejdet reviderede udgaver af disse standarder efter IAASB har modtaget feedback på det nuværende Exposure Draft. Herefter vil der blive udarbejdet et separat Exposure Draft for ISA 800, 805 og 810 (IAASB, 2013: s. 39).

Afhandlingen beskæftiger sig med IAASBs udkast til nye og ændrede revisionsstandarder fremført i rapporten "Exposure Draft: Reporting on Audited Financial Statements: Proposed New and Revised International Standards on Auditing (ISAs)". Afhandlingen er således afgrænset fra at beskæftige sig med eventuelle endelige standarder, der først forventes udsendt i december 2014. Ved projektets begyndelse i august 2014 var de endelige standarder ikke vedtaget, hvorfor der tages udgangspunkt i udkastet hertil.

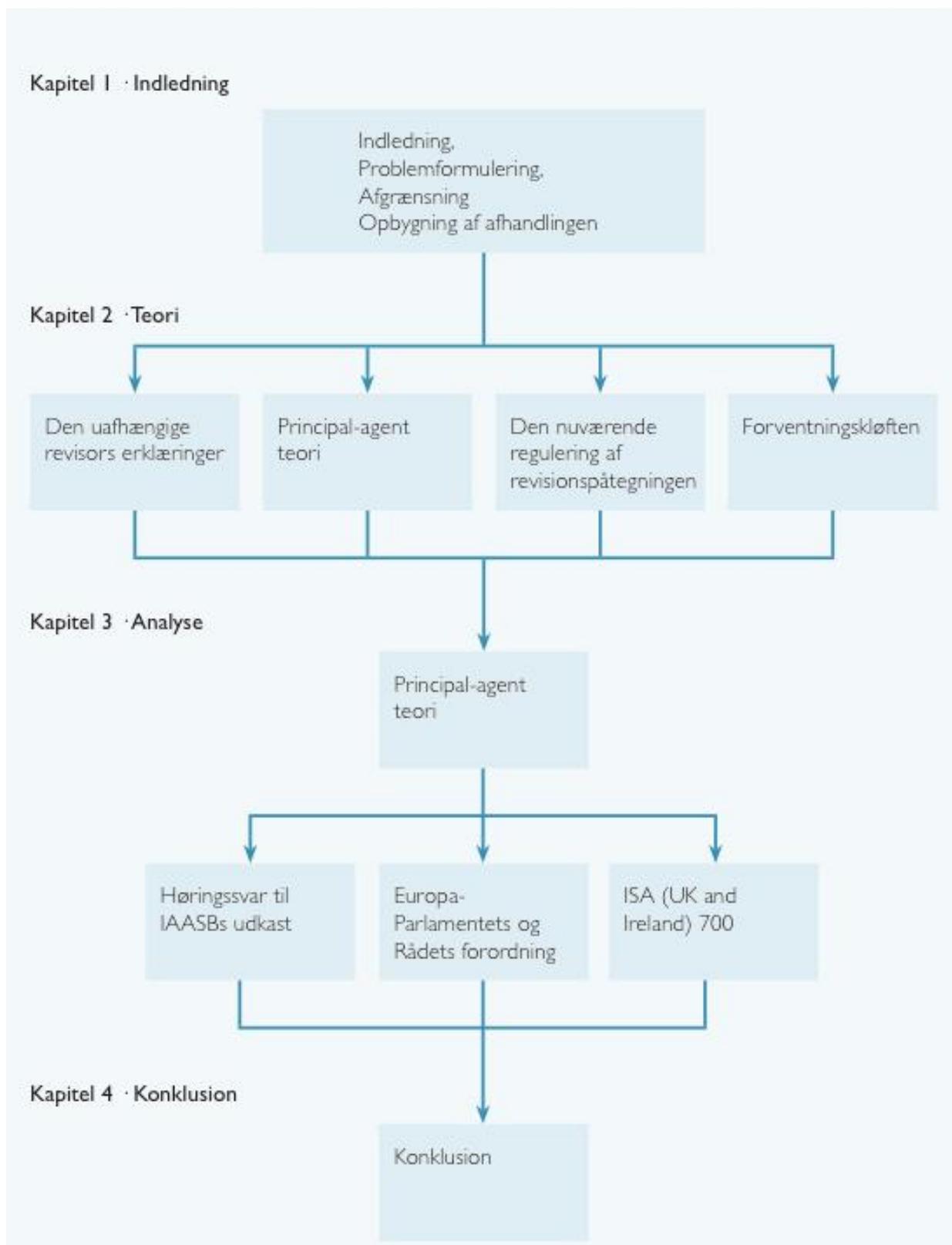
¹ ISA 800 serien omfatter:

- ISA 800 – Særlige overvejelser – revision af regnskaber udarbejdet i overensstemmelse med begrebsrammer med særligt formål.
- ISA 805 – Særlige overvejelser – revision af bestanddele af et regnskab samt specifikke elementer, konti eller poster, der indgår i et regnskab.
- ISA 810 – Opgaver vedrørende afgivelse af erklæring om regnskabssammendrag.

Opbygning af afhandlingen

Dette afsnit indeholder en beskrivelse af afhandlingens projektdesign. Afsnittet har til formål at give læseren et overblik over afhandlingens opbygning og sammenhaengen mellem de enkelte kapitler. Afhandlingen er overordnet opdelt i 4 kapitler, hvilket er illustreret i figur 1.

Figur 1 · Projektdesign

Det indledende kapitel består af en introduktion til afhandlingens problemfelt og problemformulering, afgrænsning samt indeværende afsnit vedrørende afhandlingens opbygning. Dette kapitel har det formål at begrunde emnevalgets relevans og aktualitet samt introducere til afhandlingens overordnede spørgsmål; problemformuleringen. I afgrænsningen fastlægges forudsætningerne for tilgangen til opgaven, samt hvilke specifikke fravælg, der er foretaget.

Kapitel 2 består af gennemgang af relevant teori i forhold til at belyse problemformuleringen. Der er inddraget teori vedrørende den uafhængige revisors erklæring, herunder hvad en erklæringsopgave med sikkerhed er, revisor som offentlighedens tillidsrepræsentant og revisors uafhængighed. Dette er relevant for forståelsen af revisors arbejde og rolle som uafhængig tredjepart. Trepartsforholdet mellem revisor, regnskabsudarbejder og regnskabsbruger beskrives ved hjælp af principal-agent teorien. Herefter gennemgås den nuværende regulering af revisionspåtegningen, hvor der særligt fokuseres på reguleringen i ISA. Dette skal lægge til grund for analysen af IAASBs udkast til ændring af revisionspåtegningen. Forståelse af den nuværende regulering er nødvendig for at kunne analysere og vurdere disse ændringer. Teoriafsnittet afsluttes med en beskrivelse af forventningskløften, der er relevant for problemformuleringen, eftersom formålet med de foreslæde ændringer er at gøre revisionspåtegningen mere informativ og forståelig for regnskabsbrugeren og dermed forhåbentlig at reducere forventningskløften.

Analysen er opdelt i fire dele. Indledningsvist foretages en dybdegående gennemgang og analyse af IAASBs udkast. Herefter inddrages høringsvar fra udkastet fra relevante respondenter. Formålet med høringsvarerne er at gøre analysen af IAASBs udkast mere nuanceret. Der inddrages høringsvar fra revisorer og revisorforeninger, regnskabsudarbejdere samt regnskabsbrugere. Det er væsentligt, at alle tre parter i trepartsforholdet er repræsenteret, således analysen er så nuanceret som muligt. Analysens fokus ligger på IAASBs udkast og høringsvarerne hertil, der udgør majoriteten af analysen. Europa-Parlamentets og Rådets forordning vedrørende revision af virksomheder af interesse for offentligheden inddrages kort for at sammenholde IAASBs udkast med de allerede vedtagne bestemmelser i EU. Dette er relevant i analysen af, hvordan den nye revisionspåtegning vil komme til at se ud i Danmark. Herefter inddrages den britiske ISA 700 og et eksempel på en britisk revisionspåtegning. Dette skyldes, at Storbritannien allerede har foretaget ændringer af påtegningen, der kan relateres til IAASBs ændringer. Den britiske påtegning har således til formål at eksemplificere, hvordan en revisionspåtegning kan se ud efter ikrafttræden af de foreslæde ændringer.

På baggrund af analysen foretages der i konklusionen en vurdering af IAASBs udkast, og i hvilket omfang dette lever op til hensigten, idet afhandlingens problemformulering besvares. Ligeledes fremsættes anbefalinger til ændringer og forbedringer af udkastet.

Kapitel 2 – Teori

Den uafhængige revisors erklæring

Revisors erklæringer opdeles overordnet i erklæringer med sikkerhed og andre erklæringer (erklæringer uden sikkerhed). En erklæring med sikkerhed er en erklæring, hvor revisor udtrykker en konklusion om det udførte arbejde. Dette er f.eks. tilfældet ved revisionspåtegninger samt erklæringer om udvidet gennemgang og review. Andre erklæringer er modsat erklæringer, hvor revisor ikke udtrykker en konklusion. Et eksempel på dette er en erklæring vedrørende regnskabsmæssig assistance. Indenforstående afhandling beskæftiger sig udelukkende med revisionspåtegningen, der som nævnt er en erklæring med sikkerhed. For at der er tale om en erklæring med sikkerhed, der er omfattet af revisorloven, er det ligeledes afgørende, at erklæringen ikke udelukkende er bestemt til hvervgivers eget brug (RL § 1, stk. 2-3). Definitionen på en erklæringsopgave med sikkerhed er jævnfør IFACs begrebsramme (Füchsel, 2010: s. 56):

”... en opgave, hvor revisor udtrykker en konklusion, der er udformet for at øge graden af tillid, som tiltænkte brugere ud over de ansvarlige for emnet kan have til vurderingen eller målingen af et erklæringsemne efter kriterier.”

En revisionspåtegning er en erklæring med en høj grad af sikkerhed, idet revisor ved en revision skal konkludere, hvorvidt revisor har opnået en høj grad af sikkerhed for, at regnskabet ikke indeholder væsentlig fejlinformation (ISA 700, afsnit 11). Det antages, at høj grad af sikkerhed svarer til, at revisors konklusion med ca. 95 % sikkerhed er korrekt (Füchsel, 2010: s. 173). Denne høje sikkerhed medfører, at der ved en erklæringsopgave med høj grad af sikkerhed afgives en såkaldt positiv konklusion, hvilket betyder, at det bekræftes (eller afkræftes), at ”regnskabet giver et retvisende billede...”. I en erklæring med begrænset sikkerhed, f.eks. en reviewerklæring, afgives der modsat en negativ konklusion, hvor det angives, at ”der ikke er anledning til at konkludere, at regnskabet ikke giver et retvisende billede”.

Offentlighedens tillidsrepræsentant

Revisor er offentlighedens tillidsrepræsentant ved afgivelse af erklæringer med sikkerhed, herunder revisionspåtegninger. Dette medfører, at revisor skal udføre opgaverne i overensstemmelse med god revisorskik. God revisorskik indebærer, at revisor skal udvise den nøjagtighed og hurtighed som opgaven tillader, samt at revisor skal udvise integritet, objektivitet, fortrolighed, professionel adfærd og kompetence samt fornøden omhu ved udførelsen af opgaverne (RL § 3, stk. 1). Begrebet offentlighedens tillidsrepræsentant har til formål at angive, at revisor ved afgivelse af revisionspåtegninger og andre erklæringsopgaver skal varetage hensynet til virksomhedens omverden, såsom myndigheder, investorer, långivere, medarbejdere og kunder/leverandører mv., selvom revisor er valgt af virksomheden, der kan have modstridende interesser (Füchsel, 2010: s. 42). Ved afgivelse af erklæringer, herunder revisionspåtegninger, skal revisor således være opmærksom på, at erklæringen skal kunne anvendes og forstås af en bredere kreds af regnskabsbrugere, herunder personer, som ikke har særlige regnskabsmæssige forudsætninger og særligt kendskab til virksomheden. Dog er det ikke et krav, at revisor formulerer sine påtegninger således, at *enhver* skal kunne forstå disse. Det må forventes, at personer der beskæftiger sig med regnskaber, og herved revisors erklæring, er i besiddelse af en vis forudgående regnskabsmæssig viden og er i stand til at tilegne sig

nødvendig viden på et vist niveau. Omvendt kræves det, at revisor formulerer sig entydigt, klart og direkte samt uden brug af specielle fagudtryk, der ikke anses for almindelige inden for revisionsfaget (Füchsel, 2010: s. 43).

Som offentlighedens tillidsrepræsentant skal revisor i sine erklæringsopgaver være interesseneutral. Dette indebærer, at revisor ikke må tage særligt hensyn til en bestemt brugergruppe, f.eks. aktionærer, offentlige myndigheder eller kreditorer. Revisor skal derimod sikre sig, at regnskabet rammer det ”gennemsnitligt” rigtige, således det størst mulige antal regnskabsbrugere kan have gavn af informationerne i regnskabet (Füchsel, 2010: s. 45).

Uafhængighed

Revisors rolle som offentlighedens tillidsrepræsentant har ligeledes til formål at understrege revisors uafhængighed. Når en regnskabsbruger læser et regnskab, har denne behov for en uafhængig vurdering af oplysningerne i regnskabet. I regnskabet afgiver den pågældende virksomhed oplysninger om virksomhedens finansielle stilling, og virksomhedens ledelse bekræfter i ledelseserklæringen oplysningernes rigtighed. Disse oplysninger indgår i beslutningsgrundlaget for regnskabsbrugeren. Regnskabsbrugeren har dog ikke selv mulighed for at kontrollere, hvorvidt de oplysninger, der fremgår af regnskabet, er korrekte og retvisende. Det vil være en umulig opgave for regnskabsbrugeren selv at indsamle og bearbejde de oplysninger, som revisor får adgang til gennem sin revision, særligt fordi mange af disse oplysninger er fortrolige og utilgængelige for offentligheden. Derfor er der behov for, at en uafhængig revisor erklærer sig om oplysningerne i årsregnskabet (Füchsel, 2010: s. 38). For at revisionspåtegningen skal tilføre regnskabet yderligere informationsværdi for regnskabsbrugeren, er det således afgørende, at revisor er uafhængig af den regnskabsaflæggende virksomhed, og også opfattes således af regnskabsbrugeren.

Revisors uafhængig fremgår endvidere af revisorloven, der fastlægger, at revisorer ved afgivelse af revisionspåtegninger og andre erklæringer med sikkerhed, som ikke udelukkede er bestemt til hvergvivers eget brug, skal være uafhængig af den virksomhed, som opgaven vedrører, og må ikke være involveret i virksomhedens beslutningstagen (RL § 24, stk. 1). Revisor må ligeledes ikke have en direkte eller indirekte økonomisk interesse i den pågældende virksomhed. Revisor skal således være økonomisk uafhængig og ikke have såkaldte egeninteresser. Ligeledes må der ikke foreligge et forretnings- eller ansættelsesmæssigt forhold mellem revisor og virksomhed (RL § 24, stk. 2). Som eksempel herpå kan nævnes, at hvis revisor har været ansat i virksomheden eller været en del af virksomhedens ledelse, har revisor kunnet påvirke det regnskab, som denne skal revidere. Denne bestemmelse gælder også andre personer i revisionsvirksomheden, der er knyttet til opgaven, og personer i revisors eller revisionsvirksomhedens netværk, herunder f.eks. revisors pårørende.

Revisorloven beskriver en række trusler mod revisors uafhængighed, som enten skal medføre sikkerhedsforanstaltninger for at mindske disse trusler, eller medføre at revisor skal afstå fra opgaven. Truslerne mod revisors uafhængighed er egeninteresse, selvrevision, partiskhed, nære personlige, herunder familiære, relationer og intimidering (RL § 24, stk. 3). Egeninteresse indebærer, at revisor har en interesse i den virksomhed, hvis regnskab skal revideres. Denne

Den uafhængige revisors erklæring

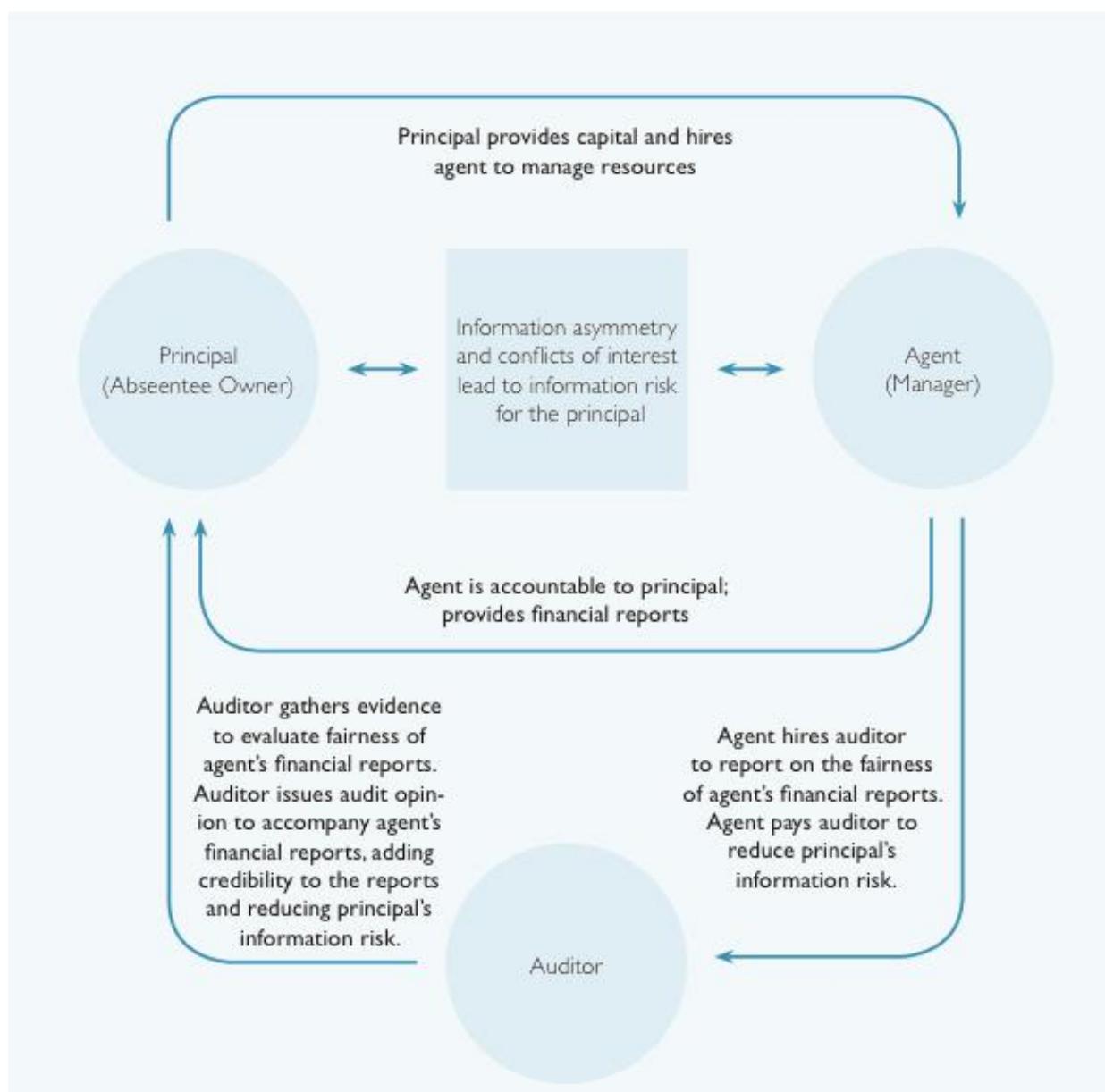
---

interesse kan som nævnt ovenfor både skyldes økonomisk eller ansættelsesmæssig tilknytning. I langt de fleste tilfælde vil en sådan tilknytning indebære, at revisor skal afstå fra at udføre opgaven, idet det ikke vil være muligt at mindske truslen gennem sikkerhedsforanstaltninger. Selvrevision omhandler situationer, hvor revisor reviderer eget arbejde, hvorfor det kan være svært at fastholde objektiviteten. Selvrevision kan f.eks. komme til udtryk, når revisor foretager bogføring og rådgivning vedrørende værdiansættelse af aktiver, hvorefter revisor reviderer regnskabet. Dette behøver dog ikke at reducere revisors uafhængig, da det er underordnet om revisors vurdering kommer til udtryk under den regnskabsmæssige assistance eller under revisionen (Füchsel, 2010: s. 73). Det er således ikke enhver form for selvrevision, der medfører inhabilitet. Ved partiskhed forstås situationer, hvor revisor fungerer som talsmand for virksomheden, f.eks. i en retssag, hvor revisors opgave udelukkende er at varetage virksomhedens interesser. Personlige og nære relationer til kunden kan endvidere true objektiviteten i revisors vurderinger. Intimidering omfatter derimod situationer, hvor trusler fra en indflydelsesrig kunde gør, at revisor ikke handler objektivt. Eksisterer én eller flere af disse trusler mod revisors uafhængighed, skal revisors træffe sikkerhedsforanstaltninger. Hvis det ikke er muligt for revisor at skaffe sig af med den inhabilitetsgrundende omstændighed, skal revisor afstå fra den opgående erklæringsopgave.

Principal-agent teori

Et afgørende element i en erklæringsopgave med sikkerhed er det trepartsforhold, der omfatter revisor, en ansvarlig part og tiltænkte brugere. Revisors rolle er som den uafhængige part at erklære sig om information, som den ansvarlige part har udarbejdet og er ansvarlig for, således de tiltænkte brugere opnår en uafhængig vurdering af denne information. Den ansvarlige part og de tiltænkte brugere behøver ikke nødvendigvis at udgøres af en virksomhed og offentligheden. Den ansvarlige part og de tiltænkte brugere kan tilhøre samme organisation. F.eks. er aktionærerne i større selskaber ikke involveret i den daglige drift og regnskabsudarbejdelsen, hvorfor disse kan have interesse i at søge sikkerhed om oplysninger afgivet af ledelsen gennem revision. I så fald vil ledelsen være den ansvarlige part, der udarbejder regnskabet, mens aktionærerne vil være de tiltænkte brugere (Füchsel, 2010: s. 178). Dette trepartsforhold gennemgås med udgangspunkt i principal-agent teorien, der er illustreret i nedenstående figur 2.

Figur 2 - Principal-agent

Principal-agent teorien omhandler relationer, hvor en part (principalen) uddelegerer udførelsen af en given opgave til en anden part (agenten). I det følgende tages der udgangspunkt i den relation, hvor principalen udgør virksomhedens aktionærer, mens agenten udgør virksomhedens ledelse. Aktionærerne (principalen) vælger en bestyrelse, der ansætter en direktion (agent) til at varetage driften og administrere virksomhedens ressourcer. Ledelsen holdes ansvarlig overfor aktionærerne og skal leve økonomiske oplysninger om virksomhedens resultater til aktionærerne. Denne uddelegering kan skyldes, at virksomheden er af en sådan størrelse, at ejerne ikke selv kan forestå driften. Ligeledes kan der være tale om et børsnoteret selskab, hvor der er mange små aktionærer, som ikke er involveret i driften. Som følge af uddelegeringen til ledelsen, vil aktionærerne således ikke være en del af den daglige drift, hvorfor der opstår asymmetrisk information mellem ledelsen og aktionærerne. Asymmetrisk information betyder, at ledelsen generelt har mere information om virksomhedens finansielle position og resultater end aktionærerne. Derudover vil der ofte være interessekonflikter mellem ledelsen og aktionærerne, da deres mål ikke altid er sammenfaldende. Hvis begge parter forsøger at maksimere deres egne interesser, er der risiko for at ledelsen ikke altid handler i overensstemmelse med aktionærernes interesser (Eilifsen, 2010: s. 6). For eksempel kan ledelsen have interesse i, at virksomheden skal vækste på bekostning af stockholder value, og dermed at ledelsen forvalter ressourcerne forkert. Derudover kan der være risiko for, at ledelsen manipulerer med den finansielle information, som leveres til aktionærerne, for at opnå bedre aflønning, herunder f.eks. højere værdi af incitamentsprogrammer af aktier. Asymmetrisk information og interessekonflikter mellem ledelsen og aktionærer resulterer i en såkaldt informationsrisiko for aktionærerne. Det er denne informationsrisiko, der medfører efter-spørgslen efter revision.

Aktionærerne har ikke mulighed for at kontrollere, hvorvidt den finansielle information leveret af ledelsen er retvisende, hvorfor ledelsen er i en position, hvor denne kan manipulere med informationen. Ifølge principal-agent teorien indebærer risikoen for, at dette sker, at aktionærerne nedjusterer aflønningen af ledelsen med risikoen for, at der sker manipulation. Derfor er det også i ledelsens interesse, at den finansielle information, som denne leverer, bliver revideret, således at aktionærerne ikke oplever en risiko og dermed ikke foretager en nedjustering af aflønningen (Eilifsen, 2010: s. 6). Ifølge principal-agent teorien ansætter ledelsen på baggrund heraf en revisor, og der opstår dermed et trepartsforhold bestående af ledelsen, aktionærer og revisor. I Danmark er det som bekendt generalforsamlingen, og dermed aktionærerne, der ansætter revisor. Ifølge teorien har både aktionærerne og ledelsen interesse i, at regnskabet bliver revideret. Revisors rolle er som den uafhængige part at rapportere om den finansielle information, som ledelsen udarbejder til brug for aktionærerne. Revisor indsamlar gennem sine revisionshandlinger tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis, således revisor kan erklære sig om, hvorvidt ledelsens finansielle rapportering (regnskabet) giver et retvisende billede af virksomhedens økonomiske situation. Revisors erklæring i form af revisions-påtegningen øger troværdigheden af virksomhedens årsregnskab og reducerer aktionærernes informationsrisiko.

Efterspørgslen efter revision skyldes således ikke kun, at revision er lovpligtig, men revision spiller ligeledes en væsentlig rolle i forholdet mellem virksomheden og dens aktionærer, medarbejdere, långivere, myndigheder og øvrige regnskabsbrugere (Eilifsen, 2010: s. 7).

Nuværende regulering af revisionspåtegningen

I følgende afsnit gennemgås den nuværende lovgivning og de nuværende regelsæt vedrørende revisionspåtegningen. Formålet med afsnittet er at danne grundlag for en analyse og vurdering af IAASBs udkast til ændring af revisionspåtegningen ved at klarlægge den nuværende regulering. I Danmark reguleres revisionspåtegningen af Lov om godkendte revisorer og revisionsvirksomheder (Revisorloven), Bekendtgørelse om godkendte revisorers erklæringer (Erklæringsbekendtgørelsen) og internationale standarder om revision (ISA). Herudover regulerer Årsregnskabsloven, hvornår der skal afgives en revisionspåtegning på en dansk virksomheds regnskab.

Årsregnskabsloven

Årsregnskabsloven (ÅRL) regulerer hvilke virksomheder, der skal have deres årsregnskab underlagt revision. Hovedreglen er, at alle danske selskaber skal lade deres årsregnskab og eventuelle koncernregnskab revidere. En virksomhed, der er omfattet af regnskabsklasse B, kan dog fravælge revision, hvis virksomheden i to på hinanden følgende regnskabsår ikke overskridt to af følgende størrelser på balancetidspunktet (ÅRL § 135, stk. 1):

- 1) Balancesum på 4 mio. kr.,
- 2) Nettoomsætning på 8 mio. kr.
- 3) Et gennemsnitligt antal heltidsbeskæftigede på 12 i løbet af regnskabsåret.

Som nævnt beskæftiger indeværende afhandling sig med børsnoterede selskaber, dvs. selskaber omfattet af regnskabsklasse D. For disse selskaber er revision således altid loypligtig.

Revisorloven

Lov om godkendte revisorer og revisionsvirksomheder (Revisorloven) regulerer godkendelse af revisorer og revisionsvirksomheder, uafhængighed, rapportering af det udførte arbejde samt offentligt tilsyn og sanktioner. Endvidere fremgår det af revisorloven, at revisor skal være offentlighedens tillidsrepræsentant, og at revisor skal udføre opgaver omfattet af loven i overensstemmelse med god revisorskik (RL § 16, stk. 1). Loven finder anvendelse ved revisors afgivelse af revisionspåtegninger på regnskaber og ved afgivelse af andre erklæringer med sikkerhed, der ikke udelukkende er bestemt til hervgiverens eget brug (RL § 1, stk. 2). Ligeledes finder loven anvendelse på andre erklæringer (RL § 1, stk. 3). Indeværende afhandling er afgrænset til kun beskæftige sig med revisionspåtegningen.

Det fremgår af revisorloven, at revisor skal afgive en revisionspåtegning på regnskabet om det udførte arbejde og konklusionen herpå. Revisionspåtegningen skal afgives af den eller de revisorer, der har forestået revisionen og har det endelig ansvar for opgaven. Revisionspåtegninger på regnskaber kan ikke underskrives sammen med andre end godkendte revisorer (RL § 19, stk. 1).

Erklæringsbekendtgørelsen

Med hjemmel i revisorlovens § 16, stk. 4 kan Erhvervsstyrelsen fastsætte nærmere regler om bl.a. revisors afgivelse af revisionspåtegninger. Dette er gjort i bekendtgørelse om godkendte revisorers erklæringer (Erklæringsbekendtgørelsen), der er udstedt med hjemmel i revisorloven (Füchsel, 2010: s. 26). Erklæringsbekendtgørelsen har således til formål at klarlægge retningslinjer for, hvorledes revisor skal udforme revisionspåtegningen for at opfylde revisorlovens bestemmelser.

Der er et væsentlig sammenfald i reguleringen af revisionspåtegningen i erklæringsbekendtgørelsen og ISA 700, som gennemgås i nedenstående afsnit. Da denne afhandling beskæftiger sig med udkastet til en ny ISA 701 og en ændring af ISA 700, vil fokus være på en gennemgang af reguleringen jævnfør ISA, hvorfor der henvises til dette afsnit for yderligere beskrivelse. Indenværende afsnit indeholder en kort beskrivelse af de væsentligste afvigelser mellem erklæringsbekendtgørelsen og ISA i forhold til revisionspåtegningen.

- Der er en række krav til udformning af erklæringen i erklæringsbekendtgørelsen, som ikke er påkrævet jævnfør ISA, herunder identifikation af den regnskabsmæssige begrebsramme og anførsel af, at revisionen ikke har givet anledning til forbehold.
- Beskrivelse af ledelsens ansvar er ikke længere påkrævet i erklæringsbekendtgørelsen, men er et krav i ISA 700. At kravet er fjernet har ingen reel betydning, idet ISA skal følges.
- Erklæringsbekendtgørelsen indeholder krav om afgivelse af supplerende oplysninger vedrørende andre forhold i forbindelse med overtrædelse af bogføringsloven, samt i tilfælde hvor revisor har en begrundet formodning om, at ledelsen kan ifalde erstatnings- eller strafansvar (Erklæringsbekendtgørelsen § 7, stk. 2). Et lignede krav fremgår ikke af ISA.
- Ifølge erklæringsbekendtgørelsen skal revisionspåtegningen endvidere indeholde en udtalelse om ledelsesberetningen, når årsrapporten indeholder en sådan. Ledelsesberetningen er ikke omfattet af revisionspligt og revideres således ikke som led i revisionen af regnskabet. Det er ikke hensigten, at revisor skal udføre yderligere revisionshandlinger for at afgive en udtalelse om ledelsesberetningen. Derimod skal revisor anvende den viden, som denne har tilegnet sig ved revisionen i øvrigt. I udtalelsen skal revisor vurdere, hvorvidt oplysningerne i ledelsesberetningen er i overensstemmelse med regnskabet, dvs. foretage et såkaldt konsistenstjek. Hvis der er uoverensstemmelse, og dette skyldes fejl i ledelsesberetningen, skal revisor i udtalelsen oplyse, hvori uoverensstemmelserne består. Derudover skal revisor tage stilling til, hvorvidt ledelsesberetningen indeholder væsentlige fejl eller mangler (Erklæringsbekendtgørelsen § 5, stk. 7). Der er ikke krav om udtalelse om ledelsesberetningen i ISA. Afsnittet betragtes i ISA 700 som andre erklæringsforpligtelser i henhold til anden lovgivning og øvrig regulering.

Internationale standarder om revision (ISA)

De internationale standarder om revision (ISA) har ikke direkte hjemmel i dansk lovgivning, men er internationalt anerkendt og anses som revisorbranchens generelle anbefalinger af, hvorledes en revisionsopgave bør håndteres. ISA'erne er endvidere udtryk for, hvad der anses for god revisorskik i Danmark. Revisorloven kræver, at revisor skal udføre revision i overensstemmelse med god revisorskik, hvorfor det kan argumenteres, at ISA'erne i praksis er implementeret ved lov i Danmark. Revisorerne arbejde bedømmes derfor ud fra de krav, der fremgår af ISA'erne (Beck, 2011).

Revisionspåtegningen er reguleret i ISA 700, ISA 705 og ISA 706. ISA 700 omhandler revisors udformning af en konklusion og afgivelse af erklæring om et regnskab. ISA 705 omhandler modifikationer til konklusionen i revisors erklæring, mens ISA 706 vedrører supplerende oplysninger i revisors erklæring. I gennemgangen af ISA'erne vil fokus hovedsageligt være på ISA 700, mens ISA 705 og ISA 706 gennemgås kort. Dette skyldes, at det af udkastet til de ajourførte revisionsstandarder i rapporten "Exposure Draft" fra IAASB fremgår, at der hovedsageligt er foretaget ændringer i ISA 700. Ændringerne i ISA 705 og ISA 706 er derimod begrænsede og består primært af ændringer som følge af ændring i ISA 700 og ikrafttræden af den nye standard ISA 701.

ISA 700

ISA 700 omhandler revisors udformning af en konklusion om regnskabet samt formen og indholdet i revisors erklæring, der afgives som resultat af revisors revision af et regnskab. ISA 700 beskæftiger sig med revisionspåtegninger uden forbehold og supplerende oplysninger. Derudover vedrører ISA 700 revision af et fuldstændigt regnskab med et generelt formål, hvilket indebærer, at regnskabet er udført til at imødekomme behovet for finansiell information hos en bred kreds af regnskabsbrugere (ISA 700, afsnit 1-3).

Udførmning af en konklusion om regnskabet

Revisors overordnede mål er i henhold til ISA 200 at opnå høj grad af sikkerhed for, at regnskabet ikke indeholder væsentlig fejlinformation, således revisor kan udtrykke en konklusion om, hvorvidt regnskabet er aflagt i overensstemmelse med en relevant regnskabsmæssig begrebsramme. Revisor skal forsyne regnskabet med en erklæring, hvor konklusionen udtrykkes (ISA 200, afsnit 11).

For at udførte en konklusion om regnskabet skal revisor som nævnt opnå sikkerhed for, at regnskabet ikke indeholder væsentlig fejlinformation. Dette gælder uanset, om fejlinformationen skyldes besvigelser eller fejl. I sin konklusion skal revisor tage højde for, hvorvidt der i overensstemmelse med ISA 330 er opnået tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis, samt hvorvidt ikke-korrigerede fejlinformationer enkeltvis eller samlet er væsentlige jævnfør ISA 450 (ISA 700, afsnit 11). I forhold til den relevante regnskabsmæssige begrebsramme skal revisor vurdere, om regnskabet indeholder fyldestgørende oplysninger om anvendt regnskabspraksis, om den valgte regnskabspraksis er passende og i overensstemmelse med den relevante regnskabsmæssige begrebsramme. Derudover skal revisor vurdere de regnskabsmæssige skøn, som ledelsen har foretaget. Revisor skal vurdere, om regnskabets oplysninger er

Nuværende regulering af revisionspåtegningen

---

relevante, pålidelige, sammenlignelige og forståelige, samt om oplysningerne er fyldestgørende, således regnskabsbrugeren kan forstå indvirkningen af væsentlige transaktioner og begivenheder på virksomhedens finansielle stilling, resultat og pengestrømme (ISA 700, afsnit 13). For regnskaber aflagt i overensstemmelse med en begrebsramme for regnskaber, der giver et retvisende billede, skal revisor endvidere vurdere, om regnskabet giver et retvisende billede. Vurderingen af det retvisende billede skal omfatte regnskabets samlede præsentation, struktur og indhold (ISA 700, afsnit 14).

Konklusionens form

Hvis revisor på baggrund af ovenstående krav kan konkludere, at regnskabet i alle væsentlige henseender er udarbejdet i overensstemmelse med den relevante regnskabsmæssige begrebsramme, skal revisor udtrykke en konklusion uden modifikationer. Hvis revisor derimod konkluderer, at regnskabet indeholder væsentlig fejlinformation, eller revisor ikke er i stand til at opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis til at konkludere, hvorvidt regnskabet indeholder væsentlig fejlinformation, skal revisor modificere sin konklusion i overensstemmelse med ISA 705 (ISA 700, afsnit 16-17).

Revisors erklæring

Revisors erklæring skal være skriftlig og have en titel, hvorfaf det klart fremgår, at der er tale om en erklæring fra en uafhængig revisor (ISA 700, afsnit 20-21). Revisionspåtegningen består overordnet af fire afsnit; indledning, ledelsens ansvar for regnskabet, revisors ansvar og konklusion. Af bilag 1 fremgår et eksempel på en revisionspåtegning jævnfør ISA 700.

I det indledende afsnit af revisionspåtegningen skal den pågældende virksomhed identificeres, det skal angives, at regnskabet er blevet revideret, og titlen på hver bestanddel af regnskabet skal identificeres. Derudover skal revisor i det indledende afsnit henvise til anvendt regnskabspraksis og andre forklarende oplysninger, samt specificere datoer for regnskabsafslutning og den periode, som regnskabet omfatter (ISA 700, afsnit 23).

Det næste afsnit i revisionspåtegningen beskriver ledelsens ansvar for udarbejdelsen af regnskabet, og afsnittet skal have overskriften ”Ledelsens ansvar for regnskabet”. Af afsnittet skal det fremgå, at ledelsen er ansvarlig for, at regnskabet er udarbejdet i overensstemmelse med den relevante regnskabsmæssige begrebsramme samt ansvarlig for at implementere nødvendige interne kontroller for at forhindre, at regnskabet indeholder væsentlig fejlinformation (ISA 700, afsnit 24-26).

Det tredje afsnit i revisionspåtegningen skal med overskriften ”Revisors ansvar” anføre, at det er revisors ansvar at udtrykke en konklusion om regnskabet på baggrund af revisionen. I dette afsnit skal det fremgå, at revisionen er udført i overensstemmelse med ISA, herunder at revisor overholder etiske krav samt planlægger og udfører revisionen for at opnå høj grad af sikkerhed for, at regnskabet er uden væsentlig fejlinformation (ISA 700, afsnit 28-30). Revisionspåtegningen skal endvidere indeholde en beskrivelse af en revision, hvor det blandt andet skal anføres, at en revision omfatter udførelse af handlinger med henblik på at opnå revisionsbevis for regnskabets beløb og oplysninger, samt at disse handlinger afhænger af revisors risikovurdering. Ligeledes skal revisor foretage en vurdering af regnskabspraksis og

regnskabsmæssige skøn samt angive, hvorvidt det opnåede revisionsbevis efter revisors opfattelse er tilstrækkeligt og egnet til at danne grundlag for revisors konklusion (ISA 700, afsnit 31-33).

I det sidste afsnit i revisionspåtegningen med overskriften ”Konklusion” skal revisor udtrykke sin konklusion om regnskabet. Når der udtrykkes en konklusion uden modifikationer på et regnskab, der er udarbejdet i overensstemmelse med en begrebsramme for regnskaber, der giver et retvisende billede, skal revisor i sin konklusion anvende følgende formulering; ”regnskabet giver (i alle væsentlige henseender) et retvisende billede... i overensstemmelse med den relevante regnskabsmæssige begrebsramme” (ISA 700, afsnit 34-35). Hvis revisor udover sin erklæring på regnskabet giver andre erklæringer, skal disse fremgå i et separat afsnit i revisionspåtegningen med overskriften ”Erklæring i henhold til anden lovgivning og øvrig regulering” (ISA 700, afsnit 38).

Revisor skal underskrive og datere revisionspåtegningen samt angive den adresse, hvorfra revisor driver revisionsvirksomhed. Revisionspåtegningen må ikke dateres før den dato, hvor revisor har opnået tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis til at udtrykke en konklusion om regnskabet. Revisor skal sikre sig, at alle bestanddele af regnskabet er udarbejdet, og at virksomhedens ledelse har påtaget sig ansvaret for regnskabet (ISA 700, afsnit 40-42). Dateringen af revisionspåtegningen gør det desuden muligt for regnskabsbruger en at se, hvornår revisor har afsluttet sin revision, og dermed at revisor har taget højde for begivenheder og transaktioner frem til denne dato.

ISA 705

ISA 705 omhandler modifikationer til konklusionen i revisors erklæring. Revisor skal modificere sin konklusion i to situationer (ISA 705, afsnit 4).

- 1) Hvis revisor på baggrund af det opnåede revisionsbevis konkluderer, at regnskabet som helhed ikke er uden væsentlig fejlinformation, dvs. i tilfælde hvor revisor er uenig med ledelsen.
- 2) Hvis revisor ikke kan opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis til at konkludere, at regnskabet som helhed er uden væsentlig fejlinformation, dvs. i tilfælde, hvor der er en begrænsning i revisors arbejde.

ISA 705 indeholder tre typer af modificerede konklusioner; konklusion med forbehold, afkræftende konklusion og manglende konklusion. Hvilken type modificeret konklusion, der er passende i det pågældende tilfælde, afhænger af, hvad der er årsag til modifikationen, dvs. om der er tale om uenighed med ledelsen eller begrænsning i revisors arbejde, samt hvor gennemgribende revisor vurderer, at forholdets indvirkninger er på regnskabet (ISA 705, afsnit 2). Gennemgribende indvirkninger er indvirkninger, der ikke begrænser sig til specifikke elementer, konti eller poster i regnskabet. Hvis indvirkningerne er begrænset til elementer, konti eller poster, repræsenterer disse en substancial del af regnskabet eller er grundlæggende for regnskabsbrugerens forståelse af regnskabet.

Nuværende regulering af revisionspåtegningen

En konklusion med forbehold skal afgives, når revisor har opnået tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis, men konkluderer, at fejlinformationer enkeltvist eller samlet er væsentlige, men ikke gennemgribende for regnskabet. Der skal ligeledes afgives en konklusion med forbehold, hvis revisor ikke er i stand til at opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis, og revisor konkluderer, at de mulige indvirkninger på regnskabet af eventuelle uopdagede fejlinformationer kan være væsentlige, men ikke gennemgribende (ISA 705, afsnit 7).

Revisor skal afgive en afkræftende konklusion, når revisor har opnået tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis, og på baggrund heraf konkluderer, at fejlinformationer enkeltvis eller samlet er både væsentlige og gennemgribende for regnskabet, der dermed ikke giver et retvisende billede (ISA 705, afsnit 8).

Der skal afgives en manglende konklusion, når revisor ikke er i stand til at opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis, og revisor konkluderer, at de mulige indvirkninger på regnskabet kan være både væsentlige og gennemgribende. I yderst sjældne tilfælde kan revisor befinde sig i en situation, hvor denne har opnået tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis for hver enkelt af de individuelle usikkerheder, der er i regnskabet, men ikke er i stand til at udtrykke en konklusion på grund af usikkerhed om disses mulige samlede indvirkning på regnskabet. I denne situation skal revisor anvende en manglende konklusion (ISA 705, afsnit 9-10).

ISA 706

ISA 706 omhandler supplerende oplysninger i revisors erklæring, der har til formål at henlede regnskabsbrugerens opmærksomhed på særlige forhold. ISA 706 definerer to typer af supplerende oplysninger; supplerende oplysninger vedrørende forståelse af regnskabet og supplerende oplysninger vedrørende forståelse af revisionen.

Revisor skal afgive supplerede oplysninger vedrørende forståelse af regnskabet for at henlede regnskabsbrugerens opmærksomhed på et forhold, som er præsenteret eller oplyst i regnskabet, men efter revisors vurdering er af en sådan betydning, at det er afgørende for regnskabsbrugerens forståelse af regnskabet. Revisor skal have opnået tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis for, at forholdet ikke medfører væsentlig fejlinformation i regnskabet. Dette skyldes, at supplerende oplysninger ikke må erstatte et forbehold. I den supplerende oplysning skal der være en tydelig henvisning til det forhold, der fremhæves, ligesom der skal være en henvisning til det sted i regnskabet, hvor det er beskrevet fuldt ud. Supplerende oplysninger vedrørende forståelse af regnskabet skal præsenteres umiddelbart efter konklusionen i revisors erklæring. Revisor skal desuden angive, at den supplerende oplysning ikke modifierer konklusionen (ISA 706, afsnit 6-7).

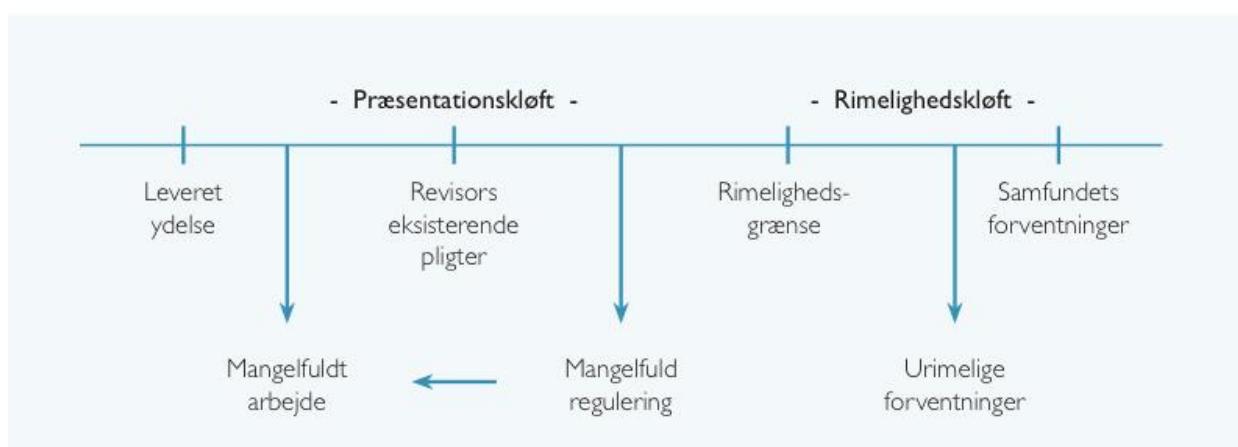
Revisor skal afgive supplerende oplysninger vedrørende forståelse af revisionen, hvis revisor finder det nødvendigt at informere om forhold, der ikke er præsenteret eller oplyst i regnskabet, idet disse er relevant for brugernes forståelse af revisionen, revisors ansvar eller revisors erklæring. Supplerende oplysninger vedrørende forståelse af revisionen skal præsenteres umiddelbart efter konklusionen eller efter en eventuel supplerende oplysning vedrørende forståelse af regnskabet (ISA 706, afsnit 8).

Forventningskløften

Inden for revision eksisterer der en forventningskløft mellem revisor og regnskabsbruger. Denne kløft er udtryk for en uoverensstemmelse mellem det regnskabsbrugerne forventer, at revisor udfører i en revision, og det revisor skal udføre for at leve op til god tidssvarende revisionsskik (Bøg, 2007: s. 14). Der findes flere definitioner af forventningskløften. Bent Warming-Rasmussen definerer i sin Ph.d.-afhandling fra 1990 forventningskløften som forskellen mellem, hvad brugerne af revisionsydelsen forventer af en statsautoriseret revisor og dennes ydelser, og hvad revisor selv tillægger sin profession og rent faktisk leverer (Warming-Rasmussen, 1990: s. 104).

Forventningskløften, der er illustreret i nedenstående figur 3, kan opdeles i to komponenter; rimelighedskløften og præstationskløften (Porter, 1993: s. 49-50). Rimelighedskløften skyldes en uoverensstemmelse mellem regnskabsbrugernes forventninger til revisors arbejde, og hvad der er rimeligt at forvente. Dette vil sige, at rimelighedskløften er udtryk for regnskabsbrugernes urimelige forventninger til revisor. Præstationskløften omhandler derimod regnskabsbrugernes opfattelse af det arbejde, som revisor har udført. Præstationskløften opdeles i yderligere to dele, utilstrækkelig regulering og utilstrækkelig præstation. Utilstrækkelig regulering indebærer, at regnskabsbrugerne vurderer revisors arbejde som utilfredsstillende, selvom revisor lever op til gældende lovgivning og standarder. Regnskabsbrugerne forventer således mere af revisor, end lovgivning og standarder foreskriver. Dette betyder, at reguleringen er mangelfuld eller uhensigtsmæssigt, hvorfor revisor ikke kan holdes ansvarlig for denne del af præstationskløften. Derimod er revisor ansvarlig for den del, der vedrører utilstrækkelige præstationer. Utilstrækkelig præstation indebærer, at revisor ikke lever op til den kvalitet, som opgaven kræver. Revisors arbejde er således mangelfuldt, idet revisor ikke efterlever gældende lovgivning og standarder.

Figur 3 · Komponenter i forventningskløften

Bent Warming foretog i forbindelse med sin afhandling en spørgeskemaundersøgelse hos statsautoriserede revisorer, direktører, aktionærer og arbejdsmarkedsjournalister for at undersøge forventningskløften blandt disse. Undersøgelsen viste, som det fremgår af nedenstående tabeller, bl.a. at der eksisterede en markant forventningskløft vedrørende

besvigelser, going concern og fastlæggelse af den regnskabsmæssige behandling (Warming-Rasmussen, 1990: s. 138, 145 og 148).

"Opdagelse af underslæb er en af revisors centrale opgaver"				
	Statsaut. revisorer	Direktører	Aktionærer	Journalister
Enige (%)	10	69	76	86
Uenige (%)	80	1	15	6

"Når der er så kort afstand mellem seneste regnskab og en betalingsstandsning har revisor uden tvivl fejlet" ²				
	Statsaut. revisorer	Direktører	Aktionærer	Journalister
Enige (%)	30	67	75	65
Uenige (%)	39	17	13	18

"Det må forventes, at den statsautoriserede revisor har retten til at fastlægge den regnskabsmæssige behandling af selskabets økonomiske transaktioner"				
	Statsaut. revisorer	Direktører	Aktionærer	Journalister
Enige (%)	17	32	48	46
Uenige (%)	71	50	29	34

Som det fremgår af tabellerne, er forventningskløften særlig markant mellem revisorer og regnskabsbrugere i form af aktionærer og journalister. Det er overraskende, at så store procentdele af revisorerne er enige i de tre synspunkter. På baggrund af dette er det måske naturligt, at der eksisterer en forventningskløft – når selv revisorerne er i tvivl om, hvad revisors arbejde indebærer.

Den newzealandske professor Brenda Porter foretog ligeledes en empirisk undersøgelse af forventningskløften i 1989 i New Zealand. Undersøgelsen bestod af 1.700 spørgeskemaer, der blev udsendt til revisorer, regnskabsudarbejdere og regnskabsbrugere. Spørgeskemaerne blev udformet til at fastslå holdningen til revisors eksisterende opgaver, standarden for udførelsen af disse opgaver, og hvad revisors opgaver rent faktisk burde bestå af (Porter, 1993: s. 50-51). Resultatet af undersøgelsen var, at af den forventningskløft, der eksisterede, bidrog rimelighedskløften med 34 procent, mens præstationskløften bidrog med 66 procent. Af de 66 procent i præstationskløften skyldes 16 procent utilstrækkelig præstation og 50 procent skyldes utilstrækkelig regulering (Porter, 1993: s. 65).

---

² Der indtræder en betalingsstandsning mindre end 6 måneder efter, at revisor har givet en revisionspåtegning uden forbehold på et regnskab.

Forventningskløften eksisterer fortsat i dag. Thomas Riise Johansen fra CBS og Lars Kiertzner fra FSR har i august 2014 udgivet en undersøgelse af revisorerklæringer i Danmark. En udbredt holdning hos respondenterne er, at erklæringer er uforståelige for regnskabsbrugerne. Et af de mange eksempler lyder således (Johansen, 2014: s. 8):

"Det vigtigste budskab er sådan set, at brugerne ikke forstår, hvad der står i erklæringerne, og hvad revisors arbejde faktisk består af. Det vil sige, at man bruger ressourcer på at forfine erklæringer og grader af sikkerhed; men brugerne betragter fortsat revisors arbejde, som om alt er på plads. Det vil sige, at den forventningskløft, der var i 00'erne..., bare bliver større og større."

Det kan således argumenteres, at der er tale om en forventnings- og forståelseskloft, da en stor del af kloften skyldes, at mange regnskabsbrugere ikke forstår revisors rolle og indholdet af en revision.

Kapitel 3 – Analyse

IAASBs forslag til ændring af revisionspåtegningen

IAASB har gennem flere år forsket i revisors erklæring, været i dialog med regnskabsbrugere og interesserter verden over samt udsendt flere høringsoplæg på området. Tilbagemeldingerne på disse høringsoplæg har vist, at der er et behov for at ændre den nuværende revisionspåtegning. Der er behov for mere gennemsigtighed vedrørende væsentlige regnskabsposter samt vedrørende den udførte revision. Derudover er det nødvendigt at foretage en gennemgribende ændring nu, der kan imødekomme informationsbehovet hos regnskabsbrugerne, fremfor gradvise ændringer over tid (IAASB, 2012: s. 3). Senest har IAASB i juli 2013 udsendt et høringsudkast bestående af et udkast til en ny revisionspåtegning, herunder en ny ISA samt ændring af eksisterende ISA'er. Dette udkast skal forbedre revisionspåtegningen, således denne bliver mere informativ for investorer, analytikere og andre regnskabsbrugere. IAASB forventer, at resultatet af ændringen bliver en forbedret kommunikationsværdi af revisors erklæring, der giver mere åbenhed om den udførte revision, øget opmærksomhed fra ledelsen på oplysninger i regnskabet, hvortil der henvises i revisionspåtegningen (key audit matters, going concern mv.), hvilket kan forbedre den finansielle rapportering samt forbedre kommunikationen om disse forhold mellem revisor og ledelse (IAASB, 2013: s. 7).

Udkastet til en ny revisionspåtegning har medført tilretning af en række eksisterende revisionsstandarder samt udformning af en ny standard. Der er foretaget tilretning af følgende standarder:

- ISA 700 – Udformning af en konklusion og afgivelse af erklæring om et regnskab
- ISA 705 – Modifikationer til konklusionen i den uafhængige revisors erklæring
- ISA 706 – Supplerende oplysninger vedrørende forståelse af regnskabet og supplerende oplysninger vedrørende forståelse af revisionen i den uafhængige revisors erklæring
- ISA 260 – Kommunikation med den øverste ledelse
- ISA 570 – Going concern

Herudover er der udarbejdet en ny standard:

- ISA 701 – Communicating Key Audit Matters in the Independent Auditor's Report

I det følgende gennemgås udkastet til en ny revisionspåtegning. Fokus lægges i denne forbindelse på ISA 700 og ISA 701, da de mest markante ændringer som nævnt findes heri. I bilag 2 fremgår et eksempel på den nye revisionspåtegning jævnfør udkastet til ændring af ISA 700. Udkastet til revisionspåtegningen gennemgås i den rækkefølge, som IAASB foreslår, at de forskellige afsnit præsenteres i. I IAASBs tidligere høringsoplæg fra 2012 blev det foreslået, at rækkefølgen blev bestemt af IAASB og skulle være obligatorisk. På baggrund af høringsvarene på dette oplæg har IAASB ændret synspunkt. Dette skyldes, at der kan være nogle kulturelle forskelle, som indebærer, at en bestemt rækkefølge er foretrukket – f.eks. at revisors konklusion er sidst i påtegningen. I det nye tiltag har IAASB dermed ikke krævet, at afsnittene præsenteres i en bestemt rækkefølge. Derimod kræver IAASB, at der anvendes specifikke overskrifter i revisionspåtegningen for at sikre, at de forskellige afsnit kan genkendes i alle revisionspåtegninger udført i overensstemmelse med ISA, selvom disse er præsenteret i en

anden rækkefølge end den IAASB foreslår. IAASB har bevidst struktureret ISA 700 (revised) i den foretrukne rækkefølge, og i de illustrative eksempler i appendiks til standarden er denne rækkefølge ligeledes anvendt. Ligeledes giver IAASB ikke vejledning til eller eksempler på alternative præsentationer (IAASB, 2013: s. 37-38). Dette er gjort i håb om, at flest mulige vil anvende den foreslæde præstation af revisionspåtegningen, der fremgår af eksemplet i bilag 2, og dermed for at fremme konsistens i præsentationen.

Opinion

Som det fremgår af eksemplet i bilag 2 præsenteres revisors konklusion i begyndelsen af påtegningen, således denne er det første regnskabsbruger læser – modsat den nuværende revisionspåtegning, hvor revisors konklusion præsenteres til sidst. Denne ændring skyldes, at revisors konklusion og anden virksomhedsspecifik information skal have en mere fremtrædende placering i påtegningen (IAASB, 2012: s. 6). Årsagen til dette er, at konklusionen på nuværende tidspunkt er omdrejningspunktet for regnskabsbruger i revisors erklæring, og at denne skaber værdi for regnskabsbruger (IAASB, 2012: s. 17). De vigtigste budskaber for regnskabsbruger, præsenteres således først. Jeg vurderer, at det er hensigtsmæssigt, at konklusionen placeres først i revisionspåtegningen, idet dette giver regnskabsbruger et hurtigt overblik over resultatet af revisionen, som er den væsentligste information i revisionspåtegningen for regnskabsbruger. Placingen sikrer således, at det vigtigste budskab kommer til regnskabsbrugerens kundskab. Derudover understreger placeringen, at den efterfølgende information i påtegningen ikke modificerer denne konklusion.

Revisors konklusion skal ledsages af en identifikation af bestanddelene i regnskabet, som er blevet revideret, og skal indeholde en eksplisit henvisning til noterne, som er en integreret del af regnskabet. Denne eksplisitte henvisning til noterne er en ændring i forhold til den nuværende henvisning til ”andre forklarende oplysninger”. Dette afspejler betydningen af noterne, og det voksende fokus på revisors ansvar for revision af regnskabet som helhed. Derudover har ændringen den fordel, at forveksling med afsnittet ”Other information”, der gennemgås nedenfor, undgås (IAASB, 2012: s. 17). Oplysningerne i det indledende afsnit i den nuværende revisionspåtegning inkorporeres således i konklusionsafsnittet, der bliver det første afsnit i den nye påtegning. Uover identifikation af hver bestanddel i regnskabet og henvisning til noterne, skal konklusionsafsnittet dermed indeholde en identifikation af den pågældende virksomhed, datoen for regnskabsafslutning og regnskabsperioden samt oplyse at regnskabet er blevet revideret (Proposed ISA 700, afsnit 27). Kravene til udformningen af konklusionen samt konklusionens form er de samme i udkastet til den nye ISA 700 (revised), som i den nuværende ISA 700.

Basis for Opinion

Efter konklusionsafsnittet skal revisors påtegning indeholde et afsnit med overskriften ”Basis for Opinion”, hvori grundlaget for revisors konklusion beskrives. I afsnittet skal det oplyses, at revisionen er udført i overensstemmelse med ISA, at revisor er uafhængig af den reviderede virksomhed og har opfyldt etiske krav, samt at revisor har opnået tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis som grundlag for sin konklusion (Proposed ISA 700, afsnit 28). I de nuværende ISA’er er der kun krav om, at revisor skal inkludere afsnittet ”Grundlag for konklusion” i

påtegningen, når revisors konklusion er modificeret. I revisionspåtegninger uden modifikationer er identifikation af revisionsstandarderne og oplysning om, hvorvidt der er opnået tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis indeholdt i afsnittet vedrørende revisors ansvar. IAASB mener dog, at disse oplysninger er relevante for regnskabsbrugeren, hvorfor de placeres i umiddelbar forlængelse af revisors konklusion (IAASB, 2012: s. 17). I den nuværende ISA 705 vedrørende modificerede konklusioner er det et krav, at afsnittet "Grundlag for konklusion" placeres lige før konklusionen, men i udkastet til den nye revisionspåtegning placeres konklusionen først, hvorefter grundlaget for konklusionen beskrives.

Key audit matters

I forbindelse med udkastet til en ny revisionspåtegning har IAASB som nævnt udarbejdet en helt ny revisionsstandard; ISA 701, der omhandler revisors ansvar for at fastsætte key audit matters og kommunikere disse i revisionspåtegningen. Standarden er gældende for revision af børsnoterede selskaber, og der er således kun krav om, at der bliver kommunikeret key audit matters i revisionspåtegningen for disse selskaber. Revisorer for ikke børsnoterede selskaber kan dog vælge at kommunikere key audit matters i deres erklæring i overensstemmelse med ISA 701 (Proposed ISA 701, afsnit 4).

Key audit matters defineres som de forhold, der efter revisors professionelle vurdering, er af størst betydning for revisionen af regnskabet for det aktuelle regnskabsår. Disse key audit matters vælges af revisor ud fra forhold, der er kommunikeret med den øverste ledelse (Proposed ISA 701, afsnit 7). IAASB forventer, at revisors kommunikation af key audit matters ikke alene hjælper regnskabsbrugeren med at forstå de væsentligste revisionsmæssige forhold, men det forventes også, at dette giver en bedre forståelse af virksomheden og de områder, der er af væsentlig betydning for ledelsesmæssig vurdering. Endvidere er forventningen, at informationerne vil give regnskabsbrugeren grundlag for yderligere dialog med ledelsen omkring specifikke forhold vedrørende virksomheden og det reviderede regnskab (IAASB, 2013: s. 20). Det kan diskuteres, hvorvidt dette er realistisk i praksis, særligt i situationer med mange mindre aktionærer, som det er tilfældet for børsnoterede selskaber. Jeg mener derimod, det er mere sandsynligt, at revisors kommunikation af key audit matters i revisionspåtegningen vil tilskynde ledelsen til at tilføje oplysninger om de pågældende forhold i regnskabet, således ledelsen får mulighed for at oplyse om sin vurdering af forholdene. Det er næppe sandsynligt, at revisor oplyser om et forhold, som ikke er beskrevet andre steder i regnskabet. Selvom der er tale om et forhold, som ledelsen ikke har behandlet i første omgang, vil ledelsen beskrive dette i ledelsesberetningen, hvis revisor vælger at kommunikere forholdet som en key audit matter. Derfor vil det ofte være således, at revisor har mulighed for at henvise til key audit matters, fordi ledelsen har forholdt sig hertil i regnskabet. Hvis ledelsen modsat ikke forholder sig til et forhold, som revisor omtaler som et key audit matter, kan dette skabe usikkerhed om forhold i regnskabet.

Fastsættelse af key audit matters

Det er IAASB's vurdering, at key audit matters, der er virksomhedsspecifikke forhold, skal udvælges af revisor ud fra dennes professionelle vurdering fremfor, at IAASB fastlægger bestemte forhold som key audit matters, der skal kommunikeres i alle tilfælde (IAASB, 2013: s. 20). Et eksempel på dette er risiko for besvigelser i indtægtsregistreringen, der altid er en risiko ifølge ISA. Et sådant forhold skal ikke beskrives som en key audit matter i hver revision, blot fordi der ifølge ISA er risiko forbundet hermed. Dette vil resultere i standardtekst, der ikke skaber værdi for regnskabsbrugerne. Key audit matters skal derimod være virksomhedspecifikke. Revisor skal således fastlægge, hvilke af de forhold, der er kommunikeret med den øverste ledelse, der er key audit matters i det pågældende tilfælde. Ved fastsættelsen af key audit matters skal revisor tage hensyn til områder af væsentlig revisionsmæssig betydning, der er identificeret under revisionen, herunder (Proposed ISA 701: afsnit 8):

- Områder hvor der er identificeret risiko for væsentlig fejlinformation i overensstemmelse med ISA 315 eller områder der involverer betydelig vurdering for revisor.
- Områder hvor revisor under revisionen er stødt på vanskeligheder af væsentlig karakter, herunder i forbindelse med opnåelse af tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis.
- Omstændigheder der har medført betydelige ændringer i revisors planlagte arbejde, herunder som følge af identifikation af væsentlige mangler i den interne kontrol.

Ved fastsættelse af key audit matters skal revisor som nævnt tage udgangspunkt i de forhold, der er kommunikeret med den øverste ledelse. Dette betyder ikke, at alle forhold, der er kommunikeret til ledelsen, eller alle områder, hvor der er risiko for væsentlig fejlinformation, vil blive betragtet som key audit matters. F.eks. fremgår det af udkastet til ISA 701, at det antages, at revisor i afgørelsen af om væsentlige risici er key audit matters, i højere grad vil fokusere på risici, der er virksomhedsspecifikke, fremfor risici, der er blevet identificeret, fordi disse opfattes som risici i ISA (Proposed ISA 701, afsnit A16). I indsætningen fra forhold, der er kommunikeret med ledelsen, til key audit matters skal revisor fokusere på områder med størst betydning for revisionen, det vil sige "matters of most significance in the audit". "Most significance" er et relativt begreb, der afhænger af revisors professionelle vurdering i den pågældende situation (Proposed ISA 701, afsnit A1-A2). Lars Kiertzner fra FSR, Jon Beck fra KPMG og Lars Engelund fra PwC foreslår i en artikel i Revision & Regnskabsvæsen, at begrebet afgrænses til "significant risks of material misstatements", der bør være et entydigt og kendt begreb samt mere brugerrelevant (Kiertzner, 2014: s. 2). Essensen af de to begreber er i realiteten ens, og jeg vurderer, at resultatet vil være det samme, dvs. at de samme forhold vil karakteriseres som key audit matters uanset hvilken definition, der anvendes. Jeg er dog enig i, at definitionen "significant risks of material misstatements" er lettere at forstå og bedre forklarer begrebet, idet fokus bør være på områder med størst risiko for væsentlig fejlinformation.

Kommunikation af key audit matters

De af revisor fastsatte key audit matters skal kommunikeres i et separat afsnit i revisionspåtegningen under overskriften ”Key Audit Matters”. Udover beskrivelsen af selve forholdet, der behandles nedenfor, skal revisionspåtegningen oplyse følgende (Proposed ISA 701: afsnit 9):

- Key audit matters er de forhold, der efter revisors professionelle vurdering, er af størst betydning for revisionen af regnskabet.
- Key audit matters er valgt ud fra forhold, der er kommunikeret med den øverste ledelse, men det er ikke hensigten, at afsnittet skal indeholde alle forhold, der er kommunikeret med ledelsen.
- Revisors procedurer relateret til disse forhold er udformet på baggrund af revisionen af regnskabet som helhed.
- Revisors konklusion på regnskabet er ikke modifieret på baggrund af disse key audit matters, og revisor udtrykker ikke en konklusion om disse individuelle forhold.

Revisor skal beskrive hver key audit matter. Beskrivelsen skal indeholde en forklaring af, hvorfor revisor har vurderet, at forholdet er et af de væsentligste forhold i revisionen, samt, i det omfang revisor vurderer det nødvendigt for forklaringen, forholdets effekt på revisionen. For at kommunikationen af key audit matters skal skabe værdi for regnskabsbrugerne, er det afgørende, at revisor giver indsigt i, hvorfor det enkelte forhold betragtes som en key audit matter. Herudover skal revisor referere til oplysninger i regnskabet, der relaterer sig til den pågældende key audit matter, såfremt sådanne oplysninger fremgår af regnskabet (Proposed ISA 701, afsnit 10). En sådan reference har den fordel, at denne oplyser regnskabsbrugerne om både ledelsens og revisors perspektiver på det pågældende forhold. For at højne værdien for regnskabsbrugerne er det dog vigtigt, at dette ikke blot bliver en henvisning uden videre kontekst fra revisor om de oplysninger, som virksomheden afgiver om forholdet i regnskabet.

Kravene til kommunikationen er udformet med en sådan fleksibilitet, at revisor kan vurdere, hvordan og med hvilken detaljeringsgrad de enkelte key audit matters skal beskrives i revisionspåtegningen (IAASB, 2013: s. 21). Herunder om det er nødvendigt at beskrive effekten på revisionen og de foretagne revisionshandlinger for, at regnskabsbrugerne opnår en tilstrækkelig forståelse for forholdet.

Forhold, der ligger til grund for en konklusion med forbehold eller en afkræftende konklusion i henhold til ISA 705, er i deres natur altid key audit matters. Det samme gør sig gældende for væsentlige usikkerheder i relation til begivenheder eller forhold, der kan rejse betydelig tvivl om virksomhedens evne til at fortsætte driften i henhold til ISA 570 (Proposed ISA 701, afsnit 11). Disse forhold skal dog ikke beskrives i afsnittet ”Key Audit Matters”, men der skal rapporteres herom i overensstemmelse med den pågældende ISA. F.eks. skal forhold, der giver anledning til en modifieret konklusion, beskrives i afsnittet ”Grundlag for konklusion” jævnfør ISA 705 (revised), mens væsentlige usikkerheder vedrørende going concern skal beskrives i et separat afsnit herom jævnfør ISA 570 (revised). Dette afsnit omhandlende going concern behandles nedenfor. Key audit matters afsnittet skal dog indeholde en reference til det afsnit, hvor forholdet beskrives.

IAASBs forslag til ændring af revisionspåtegningen

Ingen key audit matters at rapportere om

Key audit matters er forhold ”af størst betydning” for revisionen af regnskabet, hvilket er et relativt begreb, hvorfor det kan antages, at der altid er ét eller flere forhold ”af størst betydning” i en revision. IAASB accepterer dog, at der kan være tilfælde, hvor der ikke er key audit matters. F.eks. i revisionen af selskaber, hvis aktivitet er meget begrænset (IAASB, 2013: s. 25). Hvis revisor vurderer, at der ikke er nogle key audit matters at kommunikere i revisionspåtegningen, skal revisor drøfte dette med opgavens interne kvalitetssikringskontrollant, hvis der er udpeget en sådan, og med virksomhedens øverste ledelse. Det forventes, at disse handlinger vil få revisor til at revurdere sin stillingtagen til fastsættelsen af key audit matters. Hvis revisor fastholder sin vurdering, skal det fremgå af revisionspåtegningen, at der ikke er nogle forhold at rapportere om (Proposed ISA 701, afsnit 13). Jeg vurderer, at denne situation vil opstå yderst sjældent, da rapportering om key audit matters er et krav for børsnoterede selskaber, hvis aktivitet sjældent vil være så begrænset, at der ikke vil være nogle key audit matters at rapportere om.

Kommunikation med den øverste ledelse om key audit matters

Revisor skal kommunikere de valgte key audit matters med den øverste ledelse. Dette giver ledelsen mulighed for at opnå yderligere afklaring på det pågældende forhold. Endvidere giver det ledelsen mulighed for at inkludere nye eller forbedrede oplysninger, der relaterer sig til de key audit matters, som revisor rapporterer om i revisionspåtegningen, i regnskabet (Proposed ISA 701, afsnit A46).

Dette har medført en tilpasning af ISA 260, der omhandler revisors kommunikation med den øverste ledelse. Af udkastet til ISA 260 (revised) fremgår det, at revisor uddover det planlagte omfang og timing af revisionen ligeledes skal kommunikere de væsentligste risici, som revisor har identificeret, til den øverste ledelse (Proposed ISA 260, afsnit 15). I mange tilfælde drøfter revisor formentlig allerede disse forhold med ledelsen, da en revision udført i overensstemmelse med ISA er risikobaseret, hvorfor væsentlige risici er fundamentale for revisionen (IAASB, 2013: s. 28). Det vurderes således, at ændringen af ISA 260 formentlig vil have begrænsede indvirkninger på revisors kommunikation med ledelsen. Det skal pointeres, at det suverænt er revisor, der udvælger key audit matters. Revisor kan kommunikere med ledelsen herom, men ledelsen har ikke indflydelse på udvælgelsen.

Forskellen mellem key audit matters og supplerende oplysninger

Da supplerende oplysninger vedrørende forståelse af regnskabet og supplerende oplysninger vedrørende forståelse af revisionen i henhold til ISA 706 kan være sammenfaldende med key audit matters, er der behov for en afklaring af forholdet mellem disse. Supplerende oplysninger vedrørende forståelse af regnskabet og revisionen bibringes efter indførelsen af key audit matters, hvilket skyldes, at revisor skal have mulighed for at omtale forhold, der ikke betragtes som key audit matters. Ligeledes er dette nødvendigt for ikke børsnoterede selskaber, hvor revisor ikke er påkrævet at kommunikere key audit matters (IAASB, 2013: s. 29).

IAASBs forslag til ændring af revisionspåtegningen

I udkastet til ændringen af ISA 706 (revised) beskrives det, hvad key audit matters er, og hvordan disse udvælges. Herudover præciseres det, at revisor ikke skal give supplerende oplysninger om forhold, der er bestemt til at være key audit matters. Når revisor kommunikerer key audit matters i revisionspåtegningen, er formålet med ISA 706 vedrørende supplerende oplysninger således at gøre opmærksom på andre forhold, der ikke er key audit matters (Proposed ISA 706, afsnit 8b og A1-2). For at sikre regnskabsbrugernes forståelse af forskellen mellem key audit matters og supplerende oplysninger, når begge typer af forhold kommunikeres, skal revisor forklare, at forhold, der giver anledning til supplerende oplysninger, er separate fra key audit matters (Proposed ISA 706, afsnit 9b). Herudover skal der anvendes overskrifter, der tydeligt adskiller de to typer af forhold.

IAASB er bekendt med, at supplerende oplysninger i høj grad anvendes til at fremhæve væsentlige usikkerheder om going concern, hvilke bliver placeret i et separat afsnit vedrørende going concern. IAASB forventer på baggrund heraf, at man fremadrettet vil se færre supplerende oplysninger. Når revisor derudover rapporterer om key audit matters i revisionspåtegningen, er forventningen ligeledes, at antallet er supplerende oplysninger vil blive reduceret, da key audit matters vil erstatte nogle af disse. En undtagelse er, når andet er påkrævet af øvrige ISA'er eller øvrig lovgivning og regulering (IAASB, 2013: s. 29). I Danmark kan dette f.eks. være erklæringsbekendtgørelsens krav om supplerende oplysninger vedrørende andre forhold, der skal afgives ved ledelsesansvar og lovovertrædelser.

Eksempler på key audit matters

I appendiks til den foreslæde ISA 700 (revised) fremgår illustrative eksempler på revisionspåtegningen og herunder eksempler på key audit matters. Et af disse eksempler fremgår af bilag 2. I det følgende analyseres de fire key audit matters, der er illustreret i IAASBs eksempler (IAASB, 2013: 13-14).

“Valuation of Financial Instruments

The Company’s disclosures about its structured financial instruments are included in Note 5. The Company’s investments in structured financial instruments represent [x%] of the total amount of its financial instruments. Because the valuation of the Company’s structured financial instruments is not based on quoted prices in active markets, there is significant measurement uncertainty involved in this valuation. As a result, the valuation of these instruments was significant to our audit. The Company has determined it is necessary to use an entity-developed model to value these instruments, due to their unique structure and terms. We challenged management’s rationale for using an entity-developed model, and discussed this with [those charged with governance], and we concluded the use of such a model was appropriate. Our audit procedures also included, among others, testing management’s controls related to the development and calibration of the model and confirming that management had determined it was not necessary to make any adjustments to the output of the model to reflect the assumptions that marketplace participants would use in similar circumstances.”

IAASBs forslag til ændring af revisionspåtegningen

I dette eksempel henvises indledningsvis til noten, hvori forholdet er beskrevet af virksomhedens ledelse. Herefter oplyses årsagen til, at dette forhold er udvalgt som en key audit matter, hvilket skyldes, at der er væsentlig usikkerhed vedrørende værdiansættelsen af de strukturerede finansielle instrumenter. Dernæst oplyses om den anvendte værdiansættelsesmetode, test af denne metode og anvendte revisionshandlinger i forbindelse hermed. Eksemplet afsluttes med revisors vurdering af forholdet.

Jeg mener, at det er relevant indledningsvist at referere til relaterede oplysninger i regnskabet, da dette tydeliggør kilden til den originale information om forholdet og fremhæver ledelsens synspunkt på forholdet. Ligeledes er det værdiskabende for regnskabsbrugerne, at det oplyses, hvorfor det pågældende forhold betragtes som en key audit matter. Dette øger forståelsen hos brugerne. Jeg vurderer, at det er relevant at oplyse om anvendte revisionshandlinger og resultatet heraf. I den efterfølgende analyse af høringssvarene på IAASBs udkast fremgår det, at flere af revisionsvirksomhederne i deres hørringssvar argumenterer, at beskrivelsen af key audit matters ikke bør indeholde konklusioner. F.eks. mener KPMG ikke, at eksemplerne på key audit matters i ISA skal indeholde konklusioner, da dette kan underminere revisors konklusion på regnskabet som helhed (KPMG, 2013: s. 10). Jeg er som udgangspunkt enig i, at der ikke i rapporteringen af key audit matters skal indgå stykvise konklusioner, idet der ikke skal være tvivl om, at de pågældende forhold er omfattet af revisors overordnede konklusion på regnskabet, og at denne konklusion ikke er modificeret på baggrund af disse forhold. Dog vurderer jeg, at ovenstående blot oplyser regnskabsbrugerne om resultatet af revisors revisionshandlinger og dennes vurdering af værdiansættelsesmetoden. Hvis denne vurdering udelades, mener jeg, at dette kan skabe usikkerhed hos brugerne om, hvorvidt værdiansættelsen vurderes at være korrekt. Jeg mener således, at der er risiko for, at regnskabsbrugerne ikke forstår forholdet, hvis der ikke afgives en konklusion eller vurdering. Dette kan resultere i en forøgelse af forventnings- og forståelseskloften. Forholdet er naturligvis indarbejdet i den samlede konklusion, som revisor afgiver på regnskabet, men jeg er usikker på, hvorvidt regnskabsbrugerne forstår dette. Dette kan uddybes og forklares ved, at der afgives en konklusion i det enkelte tilfælde, hvor revisor be- eller afkrafter, om denne er enig i ledelsens vurdering. Beskrivelsen i dette eksempel er således hensigtsmæssig.

“Revenue Recognition Relating to Long-Term Contracts

The terms and conditions of the Company’s long-term contracts in its [name of segment] affect the revenue that the Company recognizes in a period, and the revenue from such contracts represents a material amount of the Company’s total revenue. The process to measure the amount of revenue to recognize in the [name of industry], including the determination of the appropriate timing of recognition, involves significant management judgment. We identified revenue recognition of long-term contracts as a significant risk requiring special audit consideration. This is because side agreements may exist that effectively amend the original contracts, and such side agreements may be inadvertently unrecorded or deliberately concealed and therefore present a risk of material misstatement due to fraud. In addition to testing the controls the Company has put in place over its process to enter into and record long-term contracts and other audit procedures, we considered it necessary to confirm the terms of these contracts directly with customers and testing journal entries made by management related to revenue recognition. Based on the audit procedures performed, we did not find evidence of the

existence of side agreements. The Company's disclosures about revenue recognition are included in the summary of significant accounting policies in Note 1, as well as Note 4."

Dette eksempel omhandler usikkerhed vedrørende indregning af omsætning af langvarige kontrakter. Indledningsvis forklares det, at forholdet er en key audit matter, idet der er væsentlig risici forbundet med indregningen af disse indtægter. Herunder fremhæves risikoen for væsentlig fejlinformation som følge af besvigelser, der kan opstå på grund af såkaldte "side agreements", der kan ændre på vilkårene i de originale kontrakter, og som bevidst er tilbageholdt. Det oplyses, at revisor som følge heraf har testet virksomhedens kontroller på området og indhentet bekræftelse af kontrakterne fra virksomhedens kunder. Herefter oplyses det, at revisor på baggrund af de udførte revisionshandlinger ikke har fundet bevis for, at der eksisterer "side agreements". Afslutningsvis henvises til de noter i regnskabet, hvor forholdet omtales. Denne henvisning bør efter min vurdering præsenteres som det første i afsnittet.

Jeg mener, at brugen af udtrykkene "fraud" og "side agreements" kan skabe usikkerhed hos regnskabsbrugerne, hvilket ikke er hensigtsmæssigt. Selvom det konkluderes, at der ikke er fundet bevis for, at der eksisterer "side agreements", kan årsagen til, at der skrives herom i revisionspåtegningen forvirre brugerne. Konklusionen er udformet som en negativ konklusion, da det oplyses, at der ikke er fundet bevis for, at der eksisterer fejlinformation – modsat en positiv konklusion, hvor revisor f.eks. ville skrive, at denne vurderer, at indregningen af de langvarige kontakter er korrekt. Jeg vurderer, at der er risiko for, at denne konklusion fejlfortolkes af brugerne. På baggrund heraf mener jeg ikke, at dette eksempel bør være en del af den endelige standard.

"Goodwill

Under IFRSs, the Group is required to annually test the amount of goodwill for impairment. This annual impairment test was significant to our audit because the assessment process is complex and highly judgmental and is based on assumptions that are affected by expected future market or economic conditions, particularly those in [Countries X and Y]. As a result, our audit procedures included, among others, using a valuation expert to assist us in evaluating the assumptions and methodologies used by the Group, in particular those relating to the forecasted revenue growth and profit margins for [name of business lines]. We also focused on the adequacy of the Group's disclosures about those assumptions to which the outcome of the impairment test is most sensitive, that is, those that have the most significant effect on the determination of the recoverable amount of goodwill. The Group's disclosures about goodwill are included in Note 3, which specifically explains that small changes in the key assumptions used could give rise to an impairment of the goodwill balance in the future."

I dette eksempel vedrørende goodwill oplyses det, at forholdet er udvalgt som en key audit matter, idet nedskrivningstest af goodwill er kompleks og i høj grad påvirket af subjektive vurderinger og formodninger om fremtidige økonomiske forhold. Derudover redegøres for de udførte revisionshandlinger. Det fremgår ikke, hvad resultatet af disse handlinger er, men der henvises i stedet til en note i regnskabet, hvor virksomheden oplyser om forholdet. Flere af revisionsvirksomhederne mener som nævnt, at det kan være en fordel, at der ikke afgives en konklusion om det pågældende forhold, idet dette således ikke vil opfattes som en selvstændig

IAASBs forslag til ændring af revisionspåtegningen

---

stykvis konklusion. Derimod oplyses regnskabsbruger blot om revisors handlinger under revisionen, hvilket kan styrke troværdigheden af den indregnede goodwill. Ligeledes er virksomheden – ikke revisor – formidler af original information i dette eksempel. Som tidligere nævnt vurderer jeg modsat, at det er en fordel, at der afgives en konklusion om den enkelte key audit matter, hvor det bekraeftes, at revisor er enig med ledelsen. Dette er vigtigt for at hjælpe regnskabsbruger i forståelsen af key audit matters. Jeg vurderer endvidere, at der er risiko for, at ovenstående eksempel kan blive standardtekst, der anvendes for adskillige virksomheder fra år til år, med få tilpasninger. Standardtekst vil formentlig ikke skabe den tiltænkte værdi for regnskabsbruger og på sigt måske slet ikke blive læst.

“Acquisition of XYZ Business

As described in Note 2, in December 20X1, the Group completed the acquisition of XYZ Business. XYZ Business was a division of a large private company. As of December 31, 20X1 the Group has completed the initial acquisition accounting on a preliminary basis. The Group will finalize the initial acquisition accounting during 20X2, and the amounts recorded as of December 31, 20X1 could change. We focused on this transaction because it is material to the consolidated financial statements as a whole and the fact that values had not previously been assigned to the division as a standalone operation. In addition, determining the assumptions that underlie the initial acquisition accounting and the useful lives associated with the acquired intangible assets involves significant management judgment given the nature of the [name of industry].”

Fjerde og sidste eksempel indleder med at henvise til den relaterede note i regnskabet. Det oplyses, at virksomheden har opkøbt en virksomhed, der er indregnet på et foreløbigt grundlag, samt at det indregnede beløb kan ændres i det kommende regnskabsår. Det oplyses, at forholdet er en key audit matter på grund af transaktionens væsentlighed. Revisor oplyser således ikke om et resultat eller forholdets effekt på revision. Det kan argumenteres, at det er hensigtsmæssigt, at eksemplet henleder regnskabsbrugerens opmærksomhed på et væsentligt forhold i regnskabet, hvor der er mulighed for, at den indregnede værdi ændres i fremtiden. Modsat kan det argumenteres, at eksemplet ikke skaber en merværdi for regnskabsbruger, idet der ikke fremgår information til brug for brugerens forståelse af revisionen af dette område eller information, som brugeren kan træffe beslutninger på baggrund af. Der er således risiko for, at det vil skabe større usikkerhed og efterlade flere spørgsmål hos regnskabsbruger, end det vil gavne. Uformningen af dette eksempel er på baggrund af dette ikke hensigtsmæssig.

IAASB har bevidst udformet eksemplerne på key audit matters i udkastet forskelligt. Dette er gjort for at illustrere, hvordan revisors vurdering af hvilke informationer og omfanget heraf, der skal indgå i beskrivelsen af en key audit matter, kan variere afhængig af den pågældende situation. Ligeledes illustrerer eksemplerne på revisionspåtegninger i appendiks til ISA 700 (revised), hvordan antallet og udvælgelsen af key audit matters kan variere (IAASB, 2013: s. 22). European Securities and Markets Authority (ESMA) mener dog, at dette udtrykker inkonsistens i tilgangen til beskrivelse af key audit matters. De fire eksempler yder ifølge ESMA forskellige grader af sikkerhed (ESMA, 2013: s. 5). Det tredje og fjerde eksempel vedrørende henholdsvis goodwill og virksomhedsopkøb indeholder ingen konklusioner. Derimod udtrykkes der en positiv konklusion i det første eksempel omhandlende finansielle

instrumenter og en negativ konklusion i det andet eksempel omhandlende indregning af indtægter. Jeg er enig i, at dette giver indtryk af, at der ydes forskellige grader af sikkerhed i de fire eksempler, idet en positiv konklusion udtrykker en højere grad af sikkerhed end en negativ konklusion. Der anvendes som bekendt en positiv konklusion ved en revision og en negativ konklusion ved en review, hvilket indikerer den væsentlige forskel på de to typer af konklusioner. Ligeledes giver en konklusion en sikkerhed, som ikke opnås, når der ikke afgives en konklusion. Det er således ikke hensigtsmæssigt, at eksemplerne i IAASBs udkast er forskellige på dette punkt, da regnskabsbrugerne ikke skal få indtryk af, at der ydes forskellige grader af sikkerhed for forskellige key audit matters – denne sikkerhed bør være ens og bør fremstå ens for brugerne.

Flere af revisionsvirksomhederne udtrykker som nævnt i deres høringsvar, at de ikke mener, at beskrivelserne af key audit matter skal indeholde konklusioner, idet dette kan underminere revisors konklusion på regnskabet som helhed. Der er fordele og ulemper ved dette. Hvis der afgives konklusioner vedrørende key audit matters, kan dette opfattes som stykvise konklusioner, der er uafhængige af revisors samlede konklusion. Modsat kan en manglende konklusion vedrørende et forhold skabe usikkerhed og forvirring hos regnskabsbrugerne, idet resultatet af revisors handlinger og revisors endelige vurdering i så fald ikke vil fremgå. Det fremgår af ISA 701, at det i key audit matters afsnittet skal fremgå, at revisor ikke udtrykker en konklusion om disse individuelle forhold (Proposed ISA 701, afsnit 9d). På trods af dette udtrykkes der som nævnt, hvad der kan betegnes som en konklusion eller i det mindste et resultat af revisors handlinger i to af IAASBs fire eksempler. I det omfang disse opfattes som konklusioner, er eksemplerne således modstridende med standarden. Jeg mener, at IAASB skal tage stilling til dette spørgsmål og præcisere i standarden, hvorvidt der skal indgå konklusioner i beskrivelsen af key audit matters eller ej, og dette skal afspejle sig i de illustrative eksempler i appendiks til standarderne, således regnskabsbrugerne vil opleve konsistens og sammenlignelighed. Min anbefaling vil være, at revisor som minimum skal oplyse om resultatet af sine handlinger i revisionen af det pågældende område, således regnskabsbrugerne ikke efterlades med ubesvarede spørgsmål.

ESMA mener endvidere, at eksemplerne i standarden bør dække de områder af væsentlig revisionsmæssig betydning, som revisor ifølge ISA 701 afsnit 8 skal tage hensyn til i fastsættelsen af key audit matter (ESMA, 2013: s. 6). Det vil, som det fremgår af afsnittet ”Fastsættelse af key audit matters” ovenfor, sige områder, hvor der er identificeret risiko for væsentlig fejlinformation, hvor revisor er stødt på vanskeligheder af væsentlig karakter, samt omstændigheder der har medført betydelige ændringer i revisors planlagte arbejde. Jeg er enig i, at disse tre kilder til key audit matters bør være repræsenteret i eksemplerne i standarden, således det illustreres, hvordan de tre nævnte situationer kan resultere i en key audit matter. Det er særligt sidstnævnte situation vedrørende ændringer i revisors planlagte arbejde, som ikke er repræsenteret i eksemplerne. Et eksempel, som kan inddrages, er en svaghed i virksomhedens interne kontroller, der har medført, at revisor må ændre sin revisionsstrategi og planlagte handlinger. F.eks. revision af varebeholdninger, hvor revisor har foretaget systemtest, der har vist fejl. Som følge heraf har revisor ændret sin strategi fra systembaseret revision til substansrevision. På den baggrund har revisor opnået tilstrækkelig og egnet revisionsbevis. Det er herefter ikke relevant at skrive om forholdet i påtegningen, da det ikke vil skabe en værdi for

regnskabsbrugeren, men snarere skabe forvirring. Så længe revisor er nået i mål, vurderer jeg ikke, at det er relevant at inddrage forholdet som en key audit matter, blot fordi revisor undervejs i sin revision har ændret sine handlinger i forhold til det planlagte. Hvis denne kilde til key audit matters skal være en del af den endelige standard, kan der være behov for yderligere vejledning, herunder et eksempel.

Going concern

I udkastet til den nye ISA 700 (revised) fremgår det endvidere, at revisor skal rapportere om going concern i revisionspåtegningen. Dette skal ske i overensstemmelse med udkastet til ISA 570 (revised), hvori der er foretaget ændringer omhandlende revisors rapportering om going concern. Årsagen til denne tilføjelse til revisionspåtegningen er blandt andet den globale finansielle krise, der har resulteret i øget fokus på vurderingen af going concern, og hvordan revisor kan spille en større rolle i denne henseende. Derudover har flere respondenter til IAASBs høringsoplæg i 2011 efterspurgt en afklaring af de respektive roller og ansvar for henholdsvis ledelsen og revisor vedrørende going concern samt efterspurgt, at revisor rapporterer om konklusionen af sit arbejde vedrørende going concern (IAASB, 2012: s. 18). På baggrund heraf har IAASB ønsket at forbedre revisors rapportering på dette område.

Af udkastet til ISA 570 (revised) fremgår det, at revisionspåtegningen skal indeholde en konklusion vedrørende hensigtsmæssigheden af ledelsens anvendelse af going concern forudsætningen ved udarbejdelsen af regnskabet samt en konklusion af, hvorvidt der på baggrund af den udførte revision er identificeret væsentlige usikkerheder i relation til begivenheder eller forhold, der kan rejse betydelig tvivl om virksomhedens evne til at fortsætte driften (Proposed ISA 570, afsnit 9). Det er allerede et krav i den nugældende ISA 570, at revisor skal opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis til at vurdere, hvorvidt anvendelsen af going concern er passende, samt hvorvidt der eksisterer væsentlige usikkerheder herom. Ændringen består således i, at revisor fremadrettet skal rapportere om sin konklusion vedrørende going concern i revisionspåtegningen, og ændringen gør således revisors arbejde med going concern, der allerede kræves af ISA 570, eksplisit i revisionspåtegningen. Going concern afsnittet skal fremgå i alle revisionspåtegninger, medmindre revisor afgiver en manglende konklusion i overensstemmelse med ISA 705, eller revisor mener, at ledelsens anvendelse af going concern forudsætningen er upassende og på baggrund heraf afgiver en afkræftende konklusion (Proposed ISA 570, afsnit 19 og 24).

I forhold til going concern skal revisor således konkludere vedrørende to forhold; going concern forudsætningen og væsentlige usikkerheder. Disse er to forskellige begreber, hvorfor revisors stillingtagen hertil er placeret i separate afsnit i going concern afsnittet. Dette fremgår af eksemplet i bilag 2. IAASB mener, at en erklæring om at der ikke er blevet identificeret væsentlige usikkerheder vedrørende going concern vil forøge værdien for regnskabsbrugeren i forhold til, hvis revisor udelukkende tager stilling til, hvorvidt going concern forudsætningen er passende. På grund af uklarhed omkring begrebet væsentlig usikkerhed, og hvornår sådanne usikkerheder eksisterer, kan der dog være forhindringer forbundet med at afgive denne erklæring. Ligeledes kan en udtrykkelig erklæring, om fraværet af væsentlige usikkerheder om virksomhedens evne til at fortsætte driften, føre til en fejlfortolkning hos regnskabsbrugeren af,

at revisor afgiver en garanti for virksomhedens fortsatte drift. Dette kan potentielt resultere i en udvidelse, fremfor en indsnævring af forventningskløften mellem revisor og regnskabsbruger (IAASB, 2012: s. 19). For at minimere risikoen for en potentiell misforståelse gøres det klart, at ikke alle fremtidige begivenheder og forhold kan forudsiges, og det skal af afsnittet vedrørende going concern i revisionspåtegningen fremgå, at hverken ledelsen eller revisor kan garantere for virksomhedens evne til at fortsætte som en going concern (Proposed ISA 570, afsnit 20). Going concern er væsentligt for regnskabsbrugeren, hvorfor jeg mener, at det er relevant at tilføje information om revisors vurdering af going concern i revisionspåtegningen. Det er dog vigtigt, at regnskabsbrugernes forventning til revisionen ikke bliver større end på nuværende tidspunkt som følge af dette, således going concern afsnittet ikke er med til at forøge forventningskløften. Revisors arbejde ændres ikke, men gøres blot eksplisit i revisionspåtegningen, hvorfor regnskabsbrugernes forventninger ligeledes ikke skal ændres. Regnskabsbrugerne skal således have en forståelse for going concern afsnittet, herunder at det ikke er en garanti. Jeg mener således, at det er hensigtsmæssigt, at det i forlængelse af vurderingen af going concern præciseres, at der ikke kan garanteres for virksomhedens evne til at fortsætte driften.

I situationer, hvor der ikke er usikkerhed om going concern, vil dette afsnit fremstå generisk uden individuelle formuleringer. Dette vil øge sammenligneligheden for regnskabsbrugeren, men afsnittet kan ligeledes opfattes som standardtekst. Jeg vurderer dog, at afsnittet vil øge informationsværdien hos brugerne, da afsnittet er udtryk for en virksomhedsspecifikt vurdering.

Som det fremgår af eksemplet i bilag 2, konkluderer revisor kun med begrænset sikkerhed om, hvorvidt der er usikkerhed forbundet med virksomhedens fortsatte drift: ”Baseret på det udførte arbejde har revisor ikke identificeret væsentlige usikkerheder om virksomhedens evne til at fortsætte driften”. Denne begrænsede sikkerhed harmonerer ikke med den positive konklusion om regnskabet som helhed. Dette er ikke hensigtsmæssigt, da kan skabe tvivl om, hvilken sikkerhed revisionen indebærer.

En væsentlig usikkerhed relateret til going concern vil som nævnt altid være en key audit matter. En sådan usikkerhed skal dog ikke behandles under key audit matters, men i going concern afsnittet (Proposed ISA 701, afsnit 11). Derudover skal der fremadrettet ikke gives supplerende oplysninger om going concern. Disse skal ligeledes behandles i revisionspåtegningens nye going concern afsnit. Going concern afsnittet skal præsenteres efter key audit matters i revisionspåtegningen, som det fremgår af eksemplet i bilag 2, såfremt der ikke er usikkerhed herom. Ved identifikation af væsentlige usikkerheder skal going concern afsnittet derimod præsenteres før key audit matters og fremgå lige efter konklusionen. Ændring af rækkefølgen, alt efter om der er konstateret usikkerheder eller ej, skyldes sandsynligvis, at den information, som forventes at skabe størst værdi for regnskabsbrugeren, præsenteres først. Jeg mener, at denne struktur er hensigtsmæssig, da den vigtigste information for regnskabsbrugeren bør få den mest fremtrædende placering i revisionspåtegningen. Når der er konstateret en væsentlig usikkerhed i relation til going concern, vurderes det således, at information om dette er mere væsentligt for regnskabsbrugeren end beskrivelsen af key audit matters. Hvis der modsat ikke er usikkerheder vedrørende going concern, vurderes key audit matters at skabe mest værdi.

IAASBs forslag til ændring af revisionspåtegningen

Hvis revisor har identificeret en væsentlig usikkerhed, er det afgørende om denne er beskrevet tilstrækkeligt i regnskabet. Hvis usikkerheden er beskrevet tilstrækkeligt i regnskabet, skal revisor henvise til det sted i regnskabet, hvor usikkerheden er beskrevet samt forklare, at disse begivenheder eller forhold indikerer, at der eksisterer væsentlig usikkerhed om virksomhedens evne til at fortsætte driften, men at revisors erklæring ikke er modifieret på baggrund heraf (Proposed ISA 570, afsnit 22). Hvis en væsentlig usikkerhed derimod ikke er beskrevet tilstrækkeligt i regnskabet, skal revisor afgive en konklusion med forbehold eller en afkræftende konklusion i overensstemmelse med ISA 705 (Proposed ISA 570, afsnit 23).

Other information

En yderligere tilføjelse til revisionspåtegningen er afsnittet ”Other information”, der indebærer, at revisor skal rapportere i overensstemmelse med ISA 720 (revised) vedrørende andre oplysninger, der offentliggøres sammen med et revideret regnskab og revisors erklæring (Proposed ISA 700, afsnit 31). Ved andre oplysninger menes finansielle eller ikke-finansielle informationer, der indgår i årsrapporten uden at være en del af det reviderede regnskab. Eksempelvis en supplerende beretning eller en ledelsesberetning, hvor revisor ikke har afgivet særskilt erklæring eller for ledelsesberetningens vedkommende en udtalelse.

I forhold til den eksisterende ISA 720 øges revisors ansvar for rapportering om sådanne informationer. Revisionspåtegningen skal indeholde en udtalelse om, hvorvidt revisor har identificeret væsentlige uoverensstemmelser mellem det reviderede regnskab og andre oplysninger, der præsenteres sammen med regnskabet (Proposed ISA 720, afsnit 14). Disse oplysninger skal udtrykkeligt identificeres. Derudover skal det oplyses, at revisor ikke har revideret den anden information og dermed ikke udtrykker en konklusion herom (Proposed ISA 720, afsnit 21). Dette er afgørende at præcisere for regnskabsbrugerne, da revisors arbejde i ISA 720 (revised) er begrænset til at læse andre oplysninger, mens der afgives en udtalelse om oplysningsernes overensstemmelse med det reviderede regnskab, hvorfor regnskabsbrugerne fejlagtigt kunne få en opfattelse af, at den anden information er blevet revideret. En sådan misforståelse vil forøge forventningskløften. I Danmark er det som bekendt allerede et krav, at revisionspåtegningen indeholder en udtalelse om ledelsesberetningen, hvor årsrapporten indeholder en sådan. Denne tilføjelse til kravene jævnfør ISA vurderes således at have en begrænset betydning for revision af danske selskaber, idet kravet allerede eksisterer i erklæringsbekendtgørelsen. Rapporteringen vedrørende andre oplysninger ifølge ISA skal dog synkroniseres med den lovkrævede udtalelse om ledelsesberetningen under andre rapporteringsforpligtelser i henhold til lov og øvrig regulering, der i den danske implementering ikke blot omfatter uoverensstemmelser, men også fejl eller mangler i ledelsesberetningen.

Ansvar for regnskabet

Afsnittene vedrørende ledelsens ansvar for regnskabet og revisors ansvar præsenteres i begyndelsen af den nuværende revisionspåtegning, men i udkastet til den nye revisionspåtegningen er disse afsnit placeret i slutningen af revisors erklæring. Dette skyldes, at man ønsker, at virksomhedsspecifik information og den information, der skaber mest værdi for regnskabsbrugerne, såsom revisors konklusion, key audit matters og stillingtagen til going

concern, skal have en mere fremtrædende placering i påtegningen i forhold til afsnit, der i højere grad bærer præg af standardtekst.

Kravene til indholdet i afsnittet vedrørende ledelsens ansvar for udarbejdelse af regnskabet er de samme som i den nugældende ISA 700, herunder at ledelsen har ansvar for at implementere nødvendig intern kontrol til at forhindre, at regnskabet ikke indeholder væsentlig fejlinformation, samt at regnskabet er udarbejdet i overensstemmelse med den relevante regnskabsmæssige begrebsramme (Proposed ISA 700, afsnit 32-34).

Revisors ansvar

I den foreslæde ISA 700 (revised) er beskrivelsen af revisors ansvar mere omfangsrig i forhold til den nuværende beskrivelse. Indholdet er det samme, men beskrivelsen er mere præcis og dybdegående. I afsnittet skal det oplyses, at formålet med revisionen er at opnå høj grad af sikkerhed for, hvorvidt regnskabet som helhed er uden væsentlig fejlinformation, uanset om dette skyldes besvigelser eller fejl. Det skal fremgå, at høj grad af sikkerhed ikke er en garanti for, at revisionen udført i overensstemmelse med ISA altid vil identificere fejlinformationer, når sådanne eksisterer (Proposed ISA 700, afsnit 36a-b). Denne formulering er ny i forhold til den nuværende revisionspåtegning. Her præciseres det for regnskabsbrugeren, at revisors høje grad af sikkerhed ikke er en garanti for, at regnskabet ikke indeholder væsentlige fejlinformationer. Dette kan være med til at reducere forventningskløften mellem revisor og regnskabsbrugeren, idet nogle regnskabsbrugere opfatter revision som en garanti, og formuleringen kan således øge regnskabsbrugernes forståelse for, hvad en revision er, og hvilken sikkerhed denne giver.

Endvidere oplyses det, at fejlinformation kan skyldes besvigelser eller fejl, og disse betragtes som væsentlige, såfremt de alene eller tilsammen kan forventes at påvirke de økonomiske beslutninger, som regnskabsbrugeren træffer på baggrund af regnskabet (Proposed ISA 700, afsnit 36c). Dette kan ligeledes øge regnskabsbrugers forståelse af, hvordan revisor vurderer væsentlig fejlinformation. Oplysningerne om revisors ansvar nævnt i dette og ovenstående afsnit skal indgå som en del af revisionspåtegningen. Der er mulighed for, at de øvrige oplysninger vedrørende revisors ansvar, der behandles nedenfor, kan flyttes til et appendiks eller en hjemmeside, hvortil der henvises i påtegningen.

Det skal endvidere fastslås, at revisor skal opretholde den professionelle dømmekraft og skepsis under hele planlægningen og udførelsen af revisionen. Derudover skal revisor beskrive en revision ved at fastslå, hvad revisors ansvar er, herunder (Proposed ISA 700, afsnit 37):

- Identificere og vurdere risici for væsentlig fejlinformation i regnskabet. Designe og udføre revisionshandlinger tilpasset disse risici, samt opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis til at udforme en konklusion. Det skal oplyses, at risikoen for ikke at opdage væsentlig fejlinformation som følge af besvigelser er større end ved fejl.
- Opnå en forståelse for de interne kontroller, der er relevante for revisionen, med henblik på at udforme passende revisionshandlinger, men ikke udtrykke en konklusion omkring disses effektivitet.
- Vurdere hensigtsmæssigheden af den anvendte regnskabspraksis og rimeligheden af regnskabsmæssige skøn og relatedede oplysninger.

IAASBs forslag til ændring af revisionspåtegningen

- Vurdere hvorvidt regnskabets samlede præsentation, struktur og indhold giver et retvisende billede, når regnskabet er udarbejdet i overensstemmelse hermed.

Herudover skal det oplyses, at revisor skal kommunikere med den øverste ledelse vedrørende det planlagte omfang og timing af revisionen samt signifikante revisionsresultater, herunder mangler i den interne kontrol. For børsnoterede selskaber skal revisor oplyse, at denne har overholdt etiske krav vedrørende uafhængighed (Proposed ISA 700, afsnit 38).

Ovenstående oplysninger præsenteret i afsnit 37-38 i udkastet til den nye ISA 700 (revised) skal enten placeres i revisionspåtegningen eller i et appendiks til revisionspåtegningen. Hvis disse placeres i et appendiks, skal der i revisionspåtegningen henvises hertil. Der er endvidere mulighed for at henvise til en hjemmeside, der indeholder en beskrivelse af revisors ansvar. Dette kan f.eks. være den pågældende revisionsvirksomheds hjemmeside eller FSRs hjemmeside. Dette giver en vis fleksibilitet for en bredere beskrivelse, såfremt denne er forenlig med kravene foreskrevet i ISA 700 (revised). Hvis beskrivelsen flyttes til en hjemmeside, skal det af revisionspåtegningen klart fremgår, hvor beskrivelsen er placeret (Proposed ISA 700, afsnit 30-40). Beskrivelsen af revisors ansvar i udkastet til den nye revisionspåtegning er som nævnt mere omfattende end i den nuværende påtegning. Af denne grund er det min vurdering, at det er en fordel, at en del af beskrivelsen kan flyttes til et appendiks eller en hjemmeside, således revisionspåtegningen er kortere og mere overskuelig for regnskabsbrugeren. Ligeledes er beskrivelsen af revisors ansvar standardtekst, der går igen fra revisionspåtegning til revisionspåtegning, og skaber dermed mindre værdi for regnskabsbrugers forståelse af den pågældende virksomheds regnskab. Dermed ikke sagt, at forståelse for revisors ansvar ikke er væsentlig for regnskabsbrugeren, men dette er ens for alle revisioner og ikke virksomhedsspecifikt, hvorfor regnskabsbrugeren eventuelt ikke behøver læse dette hver gang, denne læser et regnskab og en revisionspåtegning. Hvis beskrivelsen af revisors ansvar er placeret i et appendiks eller på en hjemmeside, er der dog risiko for, at regnskabsbrugeren ikke læser denne. Dette kan være et problem, hvis regnskabsbrugeren har en fejlagtigt forståelse af revisors ansvar, idet dette kan påvirke forventningskløften negativt.

Den opgaveansvarlige partner

Det er et krav i den nye ISA 700 (revised), at den opgaveansvarlige partners navn fremover skal angives i revisionspåtegningen for revisioner af børsnoterede selskabers regnskaber, med mindre – i sjældne tilfælde – at sådanne oplysninger forventes at kunne medføre væsentlige sikkerhedsrisici for den pågældende person (Proposed ISA 700, afsnit 42). Dette er allerede et krav i revisorloven, hvorfor den opgaveansvarlige partner allerede angives i Danmark (Revisorloven § 19). Jeg vil derfor ikke beskæftige mig yderligere med denne ændring af ISA 700 i nærværende afhandling.

Hørringssvar til IAASBs udkast

Interessen for IAASBs høringsudkast vedrørende ændring af revisionspåtegningen har været stor, og dette har i alt resulteret i 139 hørringssvar. Høringsfristen var den 22. november 2013, og IAASB konstaterer, at forslagene i udkastet kan blive ændret i lyset af de indkomne hørringssvar, inden dette udstedes i sin endelige form (IAASB, 2013: s. 2). IAASB har i høringsudkastet opstillet konkrete spørgsmål, som IAASB ønsker, at respondenterne svarer på. I den følgende analyse af hørringssvarene tages udgangspunkt i udvalgte spørgsmål, der vurderes at være mest relevante for nærværende afhandling. IAASB har i udarbejdelsen af spørgsmålene særligt fokuseret på emnerne key audit matters og going concern. I nedenstående analyse, herunder i udvælgelsen af spørgsmål der behandles, er fokus ligeledes lagt på key audit matters og going concern, da dette vurderes at være de mest markante ændringer i forhold til den nuværende revisionspåtegning. Udeover disse spørgsmål er IAASB interesseret i respondenternes synspunkter vedrørende den overordnede form og indhold af revisionspåtegningen (IAASB, 2013: s. 9).

Formålet med dette afsnit er at gøre analysen af IAASBs udkast til ændring af revisionspåtegningen mere nuanceret ved at inddrage høringsvar fra forskellige typer af respondenter. I analysen inddrages hørringssvar fra revisorer og revisorforeninger, regnskabsudarbejdere samt regnskabsbrugere. Det er afgørende, at alle tre grupper i trepartsforholdet og disses interesser er repræsenteret. For revisorer og revisorforeninger er der udvalgt hørringssvar fra Deloitte, PwC, KPMG, EY samt FSR. Til at repræsentere regnskabsudarbejdere er Novo Nordisk udvalgt. Regnskabsbrugerne er repræsenteret af hørringssvar fra European Securities and Markets Authority (ESMA), European Banking Authority (EBA) og Dansk aktionærforening³.

Key audit matters

- 1. Do users of the audited financial statements believe that the introduction of a new section in the auditor's report describing the matters the auditor determined to be of most significance in the audit will enhance the usefulness of the auditor's report? If not, why?*

Alle fire revisionsvirksomheder og FSR er positive overfor forslaget vedrørende key audit matters og mener, at rapportering om key audit matters i revisionspåtegningen vil øge anvendeligheden af påtegningen for regnskabsbrugeren. Deloitte mener, at dette vil imødekomme opfordringen fra investorer, analytikere og andre regnskabsbrugere om en mere transparent og meningsfuld revisionspåtegning (Deloitte, 2013: s. 6). PwC mener endvidere, at key audit matter er det forslag i IAASBs udkast, der vil skabe mest værdi for regnskabs-

---

³ European Securities and Markets Authority (ESMA) er en uafhængig EU-myndighed, hvis formål er at forbedre beskyttelsen af investorer og fremme stabile og velfungerede finansielle markeder i EU.

European Banking Authority (EBA) er ligeledes en uafhængig EU-myndighed, der arbejder for at sikre effektiv og konsekvent tilsyn og regulering på tværs af europæiske banksektorer. Myndighedens overordnede formål er at bevare den finansielle stabilitet i EU.

Dansk aktionærforening er en forbrugerpolitisk interesseorganisation, der repræsenterer private investorer i Danmark og arbejder på at forbedre disses vilkår.

brugeren. PwC pointerer dog, at det er en forudsætning, at den information, der bliver rapporteret, er meningsfuld og forståelig for brugeren samt at standardtekst undgås (PwC, 2013: s. 10).

EY er ligeledes positiv overfor introduktionen af key audit matters, men mener ikke, at der skal rapporteres om key audit matters, når revisor afgiver en afkræftende konklusion. I udkastet er det kun i de tilfælde, hvor revisor afgiver en manglende konklusion, at kravet om rapportering om key audit matters bortfalder. EY ønsker, at dette skal ændres, da de mener, at rapportering om key audit matters i forbindelse med en afkræftende konklusion kan give anledning til at tro, at nogle elementer i regnskabet ikke er omfattet af den afkræftende konklusion samt resultere i, at regnskabsbrugerne vil opfatte key audit matters som delkonklusioner (EY, 2013: s. 4). Jeg er enig i, at revisionspåtegningen ikke skal indeholde key audit matters, når der afgives en afkræftende konklusion om regnskabet. Det vil skabe forvirring for regnskabsbrugerne, at der afgives konklusioner om enkelte key audit matters samtidig med, at det konkluderes, at regnskabet som helhed ikke giver et retvisende billede. Der vil i dette tilfælde være risiko for, at konklusionerne om key audit matters vil opfattes som selvstændige stykvise konklusioner.

Novo Nordisk er modsat ikke tilhænger af forslaget om at introducere key audit matters i revisionspåtegningen. Novo Nordisk mener, at dette vil medføre en risiko for, at det bliver mere uklart, hvem der har ansvaret for regnskabet. De eksempler på key audit matters, som IAASB præsenterer i udkastet, er ifølge Novo Nordisk i høj grad sammenfaldende med de forhold, som allerede skal beskrives af virksomheden i anvendt regnskabspraksis og vedrørende regnskabsmæssige skøn. Novo Nordisk mener således, at alle væsentlige forhold, som kan betragtes som key audit matters, skal beskrives i regnskabet af virksomheden, hvorfor revisor ikke skal gentage disse i revisionspåtegningen. Fokus i revisionspåtegningen skal i stedet være, hvorvidt væsentlige regnskabsmæssige forhold, skøn og risici beskrives korrekt og tilstrækkeligt i regnskabet (Novo Nordisk, 2013: s. 1-2).

Kommunikation vedrørende key audit matters mellem revisor og virksomhedens ledelse bør ifølge Novo Nordisk være en integreret del af revisionen, og beskrivelse af disse forhold behøver ikke fremgå af revisionspåtegningen for, at revisor og ledelse kan kommunikere herom. I stedet mener Novo Nordisk, at key audit matters skal kommunikeres i revisionsprotokollatet, der skal udarbejdes jævnfør revisorloven (Novo Nordisk, 2013: s. 1-2).

European Securities and Markets Authority (ESMA) mener, at kommunikation af key audit matters i revisionspåtegningen forbedrer regnskabsbrugernes forståelse af den udførte revision, øger kvaliteten af revisionen, øger virksomhedens ledelses fokus på oplysninger i regnskabet samt forbedrer kommunikationen mellem revisor og ledelse. ESMA er således positiv overfor forslaget vedrørende key audit matters og mener, at udkastet lever op til hensigten (ESMA, 2013: s. 3). European Banking Authority (EBA) er ligeledes positiv over for introduktionen af key audit matters, idet de mener, at det vil øge transparensen og anvendeligheden af revisionspåtegningen for regnskabsbrugerne (EBA, 2013: s. 3).

2. *Do respondents believe the proposed requirements and related application material in proposed ISA 701 provide an appropriate framework to guide the auditor's judgment in determining the key audit matters? If not, why? Do respondents believe the application of proposed ISA 701 will result in reasonably consistent auditor judgments about what matters are determined to be the key audit matters? If not, why?*

Deloitte, KPMG og EY mener, at ISA 701 giver passende vejledning til revisor ved fastsættelsen af key audit matters. Deloitte og KPMG mener ligeledes, at det er hensigtsmæssigt at tage udgangspunkt i forhold, der er kommunikeret med ledelsen, og som er af væsentlig revisionsmæssig betydning, ved fastsættelsen af key audit matters. Ifølge Deloitte kan det i praksis være udfordrende at fastlægge hvilke forhold, der ”most significant” og dermed hvilke, der skal karakteriseres som key audit matters. Kommunikation af for mange key audit matters kan resultere i mindre anvendelig information og risiko for standardtekst. Dette understreger ifølge Deloitte vigtigheden af, at key audit matters begrænses til kun at vedrøre de mest væsentlige forhold, og at key audit matters identificeres ud fra specifikke omstændigheder for hver revision (Deloitte, 2013: s. 7).

PwC mener modsat de øvrige revisionsvirksomheder, ikke at ISA 701 giver tilstrækkelig vejledning til revisor ved dennes fastsættelse af key audit matters. PwC mener, at key audit matters skal være forankret i de væsentligste områder i regnskabet – de områder der involverer komplekse estimer og ledelsesvurderinger, det vil sige de mest subjektive områder i regnskabet. Dette vil give regnskabsbruger en indtryk af, hvilke områder i regnskabet, der er vigtigst fra en revisionsmæssig synsvinkel, hvilket kan forbedre regnskabsbrugerens forståelse af regnskabet. Derudover skal revisor fokusere på væsentlige begivenheder og transaktioner, der har fundet sted i årets løb. PwC ønsker, at det skal fremgå direkte af ISA 701, at revisor skal fokusere på de mest subjektive områder i regnskabet samt væsentlige begivenheder og transaktioner ved fastsættelse af key audit matters (PwC, 2013: s. 12). PwC mener, at dette skal erstatte den nuværende ordlyd i ISA 701, hvor det fremgår, at revisor skal fokusere på områder, hvor revisor er stødt på vanskeligheder, for eksempel i forbindelse med opnåelse af revisionsbevis, samt omstændigheder, der har medført betydelige ændringer i revisors planlagte arbejde, herunder mangler i den interne kontrol. PwC mener således, at fokus skal være på de væsentligste områder i regnskabet fremfor på revisionsprocessen, og hvorvidt denne er udført som planlagt.

FSR mener ligeledes, at der er behov for mere præcise krav til hvilke væsentlige risici, der skal kommunikeres som key audit matters. FSR foreslår, at de væsentlige risici indledningsvist identificeres, hvorefter key audit matters vælges ud fra, hvilke af disse risici, der vil være relevante og afgørende for regnskabsbrugerens beslutningstagten (FSR, 2013: s. 5).

Derudover bliver der spurt til, hvorvidt anvendelsen af ISA 701 vil resultere i konsekvente vurderinger blandt revisorer af, hvilke forhold der betragtes som key audit matters. Taget den radikale ændring af revisionspåtegningen i betragtning, som introduktion af key audit matters repræsenterer, forventer Deloitte, at revisorernes vurderinger af key audit matters vil være mindre konsekvente og mindre sammenlignelige i de første år efter ikrafttræden af ISA 701. Deloitte mener, at vurderingen af, hvilke forhold der fastsættes som key audit matters vil blive

mere konsekvent og sammenlignelig over tid i takt med, at revisorerne opnår erfaring med anvendelse af ISA 701. Samtidig øges risikoen for standardtekst dog (Deloitte, 2013: s. 8). Blandt andet derfor erkender Deloitte, at der skal være en balance mellem konsekvens og sammenlignelighed samt muligheden for, at key audit matters skal forblive unikke og virksomhedsspecifikke for, at de kan have den ønskede nytteværdi.

PwC mener, at det skal fremgå af ISA 701, at det forventes, at de fleste revisionspåtegninger indeholder 2-4 key audit matters og sjældent mere end 5-6 (PwC, 2013: s. 13). På nuværende tidspunkt fremgår det blot, at antallet påvirkes af størrelsen og kompleksiteten af virksomheden, samt at jo flere key audit matters der kommunikeres, desto mindre nyttig vil informationen være (Proposed ISA 701, afsnit A7). FSR foreslår ligeledes, at både antallet og længden af beskrivelsen af key audit matters skal være afgrænset i ISA 701, således standardtekst og duplikering af oplysninger i regnskabet indgås (FSR, 2013: s. 5). Jeg vurderer dog ikke, at oplysning om et forventet antal key audit matters vil være hensigtsmæssigt, da det kan være meget forskelligt fra revision til revision, hvor mange key audit matters, der er at rapportere om. Antallet må således afhænge af revisors professionelle vurdering. Dette vil ligeledes gøre revisionspåtegningerne mere virksomhedsspecifikke, fremfor at det af IAASB er bestemt, at der altid skal indgå for eksempel 2-4 key audit matters i påtegningen. IAASBs udkast indeholder to eksempler på den nye revisionspåtegning. I det ene eksempel indeholder revisionspåtegningen to key audit matters, mens der fremgår fire key audit matters i det andet eksempel. Det kan antages, at disse eksempler illustrerer IAASBs forventning til antal key audit matters uden, at der er et eksplícit krav hertil i standarden. Dog er jeg enig i, at revisionspåtegningen ikke skal indeholde for mange key audit matters, da der i så fald kan være risiko for, at den væsentlige information vil drukne i mindre væsentlige forhold.

FSR mener desuden, at praksis vil hjælpe revisor med at fastsætte key audit matters, idet revisorer vil sammenligne andre revisionspåtegninger med deres egen vurdering af kravene i ISA 701. Dette vil sandsynligvis skabe en mere konsistent fortolkning af begrebet key audit matters (FSR, 2013: s. 5).

ESMA mener, at kravene i ISA 701 og den relaterede vejledning skal forbedres for at assistere revisor med at identificere key audits matters og indholdet i beskrivelsen af disse. Definitionen af en key audit matter skal være mere præcis. Begrebet ”most significance”, som revisor gennem sin professionelle vurdering skal fokusere på i fastsættelsen af key audit matters, skal ifølge ESMA ligeledes defineres og klarlægges. ESMA udtrykker bekymring for, at der overlades for meget til revisors professionelle vurdering i fastsættelsen af key audit matters, idet dette i praksis kan resultere i forskellige revisionspåtegninger på trods af sammenlignelige omstændigheder. Dette kan forvirre regnskabsbrugerne, fremfor at forbedre deres forståelse af revisionen. ESMA mener således, at en tydeliggørelse af kravene i ISA 701 og en mere detaljeret vejledning vil sikre mere konsistens mellem forskellige revisorers tilgang til key audit matters, hvilket vil komme regnskabsbrugerne til gode (ESMA, 2013: s. 4).

For at opnå målet om at forbedre regnskabsbrugernes forståelse for den udførte revision og assistere disse i deres forståelse af virksomheden og områder der er påvirket af ledelsesmæssige skøn, mener ESMA endvidere, at key audit matters skal være så virksomhedsspecifikke som muligt. Derfor anbefaler ESMA, at det af standarden skal fremgå, at revisor skal fokusere på virksomhedsspecifikke informationer i fastsættelsen af key audit matters. Dette reducerer ligeledes risikoen for standardtekst (ESMA, 2013: s. 5). EBA er enig heri (EBA, 2013: s. 3).

3. *Do respondents believe the proposed requirements and related application material in proposed ISA 701 provide sufficient direction to enable the auditor to appropriately consider what should be included in the descriptions of individual key audit matters to be communicated in the auditor's report? If not, why?*

Revisionsvirksomhederne er alle enige om, at ISA 701 overordnet giver tilstrækkelig anvisning til revisor, således denne er i stand til at vurdere, hvad der skal indgå i beskrivelsen af key audit matters i revisionspåtegningen. Dog gør alle fire revisionsvirksomheder det klart, at det kan være problematisk, at revisor i forbindelse med kommunikation om key audit matters skal inkludere såkaldt "original" information i beskrivelsen. Med original information menes information, som ikke er fremført af virksomhedens ledelse i regnskabet, og som derfor kun præsenteres af revisor. Deloitte mener, at en af de mest udfordrende aspekter ved IAASBs udkast, er risikoen for, at revisor identificerer en key audit matter, som ikke er inkluderet eller beskrevet i regnskabet, og som ledelsen ikke er forpligtet til at inkludere i regnskabet. Dette kan resultere i, at revisor skal fremføre original information omkring en virksomhed i revisionspåtegningen, hvilket kan skabe problemer i forhold til klientfortrolighed, revisors uafhængighed og effektiviteten af kommunikationen mellem revisor og virksomhedens ledelse (Deloitte, 2013: s. 7). Eksempelvis kan vurderingen af, om der eksisterer en eventualforpligtelse være kompliceret og opnåelse af revisionsbevis herfor vanskelig. Selvom det i sidste ende vurderes, at forholdet ikke er en eventualforpligtelse, og at der ikke skal oplyses herom i regnskabet, kan forholdet derfor fortsat opfattes som en key audit matter, da det har været et vanskeligt område at revidere. Dette kan ifølge Deloitte være et problem, da rapportering herom i revisionspåtegningen kan forvirre regnskabsbrugerne og potentielt skade virksomheden (Deloitte, 2013: s. 7).

Revisionsvirksomhederne og FSR mener enstemmigt, at revisor ikke skal inkludere original information vedrørende key audit matters i revisionspåtegningen, idet de udtrykker bekymring om at offentliggøre sensitive og fortrolige informationer, der ikke fremgår af regnskabet, samt som følge heraf at overtræde klientfortroligheden. EY foreslår, at man styrker kravet i ISA 701 afsnit 10b, hvorfaf det fremgår, at revisor skal henvise til oplysninger i regnskabet, der relaterer sig til den pågældende key audit matter, hvis sådanne oplysninger fremgår af regnskabet. EY anbefaler, at sidste del af sætningen slettes, således det blot fremgår, at revisor skal referere til relaterede oplysninger i regnskabet (EY, 2013: s. 6). Af appendiks til ISA 701 fremgår det da også, at revisor så vidt muligt skal undgå at beskrive original information, hvilket er ledelsens ansvar. I stedet skal revisor opfordre ledelsen til at tilføje yderligere relevante oplysninger om det pågældende forhold, således revisor kan referere hertil i revisionspåtegningen, uden selv at fremføre oplysningerne (Proposed ISA 701, afsnit A37). EY foreslår, at dette skal fremgå mere

tydeligt af standarden. FSR mener ligeledes, at ISA 701 skal anføre, at revisor ikke må oplyse mere information end virksomheden oplyser i regnskabet (FSR, 2013: s. 5)

FSR mener generelt, at der er behov for yderligere vejledning angående hvilke informationer, der skal indgå i beskrivelsen af key audit matters. For ikke at levere oplysninger, som ikke er oplyst i regnskabet, mener FSR, at beskrivelsen af key audit matters skal indeholde følgende (FSR, 2013: s. 6):

- En klar henvisning til relaterede oplysninger i regnskabet.
- Arten af den pågældende key audit matter.
- Revisionsstrategien iværksat som svar på det pågældende key audit matter.

Beskrivelsen skal ifølge FSR være kort og præcis, således denne er relevant for regnskabsbrugerens beslutningstagen og således standardtekst undgås.

EY pointerer endvidere, at det er afgørende, at revisor ikke oplyser et resultat af revisors handlinger vedrørende en key audit matter. I forbindelse med revisors forklaring af, hvorfor et forhold betragtes som en key audit matter, kan det være nødvendigt at beskrive forholdets påvirkning på revisionen. Dette kan ifølge ISA 701 indebære en kort oversigt over de handlinger revisor har udført i relation til forholdet samt resultatet af disse handlinger (Proposed ISA 701, afsnit A38). Det er denne formulering som EY mener er upassende, da regnskabsbrugerne kan opfatte beskrivelse af sådanne resultater som separate delkonklusioner (EY, 2013: s. 7). De tre øvrige revisionsvirksomheder er enig med EY i, at der ikke skal afgives konklusioner for specifikke key audit matters.

EBA mener, i lighed med revisionsvirksomhederne og FSR, at revisor skal undgå at være kilde til original information om virksomheden i revisionspåtegningen, da dette er ledelsens ansvar. I stedet skal revisor opfordre ledelsen til at inkludere alle forhold, som er relevante for regnskabsbrugernes forståelse af regnskabet, i regnskabet. Hvis disse forhold ikke er oplyst tilstrækkeligt, skal revisor i stedet overveje at modifcere konklusionen (EBA, 2013: s. 3). Jeg mener, som tidligere nævnt, at det er mindre sandsynligt, at ledelsen vil undlade at beskrive et forhold, som revisor har udvalgt som en key audit matter, idet dette kan skabe usikkerhed blandt regnskabsbrugerne. Revisors kommunikation af key audit matters vil tilskynde ledelsen til at behandle forholdet i regnskabet. På baggrund heraf vurderer jeg, at problematikken vedrørende revisor som formidler af original information vil være begrænset, idet revisor i langt de fleste tilfælde vil have mulighed for at henvise til oplysninger om forholdet præsenteret af ledelsen.

4. *Do respondents agree with the IAASB's decision to retain the concepts of Emphasis of Matter paragraphs and Other Matter paragraphs, even when the auditor is required to communicate key audit matters, and how such concepts have been differentiated in the Proposed ISAs? If not, why?*

KPMG, Deloitte og EY er enig i IAASBs beslutning om at bibeholde revisors mulighed for at afgive supplerende oplysninger vedrørende forståelse af regnskabet og supplerende oplysninger vedrørende forståelse af revisionen, når revisor er påkrævet at kommunikere key audit matters – det vil sige for børsnoterede selskaber. KPMG mener, at dette er hensigtsmæssigt, da det giver revisor mulighed for at kommunikere forhold i revisionspåtegningen, som ikke lever op til definitionen af key audit matters, men som efter revisors vurdering er fundamentale for forståelse af regnskabet eller relevant for regnskabsbrugerens forståelse af revisionen (KPMG, 2013: s. 12).

PwC og FSR mener modsat ikke, at revisionspåtegningen både skal kunne indeholde key audit matters, supplerende oplysninger vedrørende forståelse af regnskabet og supplerende oplysninger vedrørende forståelse af revisionen, da dette kan være forvirrende for regnskabsbrugerne, der kan have svært ved at forstå forskellen på disse tre typer forhold. Denne problematik fremstår tydeligere, når begreberne behandles på engelsk, hvor de har følgende ordlyd; "key audit matter", "emphasis of matter" og "other matter". PwC anbefaler derfor, at man for børsnoterede selskaber, hvor det er påkrævet, at revisor kommunikerer key audit matters, erstatter de to typer supplerende oplysninger med ét samlet afsnit, hvor revisor kan kommunikere forhold, der ikke kan karakteriseres som key audit matters (PwC, 2013: s. 18).

Novo Nordisk mener ligeledes, at det vil være forvirrende for regnskabsbrugerne, at revisor både rapporterer om key audit matters og supplerende oplysninger, da brugerne vil have svært ved at adskille disse forhold og forstå hvilken værdi de forskellige forhold har, når disse sammenlignes. Vil en key audit matter f.eks. rangere over en supplerende oplysning, eller hvordan skal disse vurderes i forhold til hinanden? (Novo Nordisk, 2013: s. 5). I den reviderede ISA 706 fremgår det, at der ikke skal gives supplerende oplysninger om forhold, der er udvalgt som key audit matters, og supplerende oplysninger har derfor til formål at gøre opmærksom på andre forhold, der ikke er key audit matters.

ESMA er enig i beslutningen om, at bibeholde muligheden for at afgive supplerende oplysninger, da de erkender, at der kan være områder, som ikke afdækkes af rapporteringen om key audit matters. ESMA mener dog, at der kan være situationer, hvor begreberne overlapper hinanden, og i disse situationer mener ESMA ikke, at interaktionen mellem ISA 701 og ISA 706 (revised) er tydelig nok, hvorfor der er behov for mere specifikke kriterier for at differentiere begreberne fra hinanden (ESMA, 2013: s. 7). EBA mener ligeledes, at der er behov for tydeliggørelse af forholdet mellem ISA 701 og ISA 706. Af ISA 701 fremgår det, at når et forhold kommunikeres som en key audit matter, så skal det ikke kommunikeres som en supplerende oplysning. EBA er uenig i denne tilgang, da de mener, at dette underminerer de forskellige mål i ISA 701 og ISA 706. Målet i ISA 701 er, at revisor skal kommunikere de forhold, som er af størst betydning for revisionen af regnskabet. Målet i ISA 706 er derimod, at henlede regnskabsbrugernes opmærksomhed på forhold i regnskabet, det er fundamentale for

brugernes forståelse af regnskabet (supplerende oplysninger vedrørende forståelse af regnskabet). På baggrund af dette mener EBA ikke, at man kan formode, at introduktionen af key audit matters i revisionspåtegningen nødvendigvis medfører færre supplerende oplysninger vedrørende forståelse af regnskabet, som IAASB ligger op til (EBA, 2013: s. 3). Jeg vurderer, at antallet af supplerende oplysninger vil blive markant reduceret efter introduktion af key audit matters i revisionspåtegningen. Dette skyldes, at de forhold der udvælges som key audit matters i høj grad vil være de samme, som man tidligere har givet supplerende oplysninger om. Hvis revisor har et ønske om at afgive en supplerende oplysning til regnskabsbruger, må dette skyldes, at revisor anser det pågældende forhold som et væsentligt forhold, der skal komme til regnskabsbrugerens kundskab. Når revisor skal udvælge key audit matters, skal revisor udvælge forhold af størst betydning for revisionen af regnskabet. Man må således antage, at der vil være meget stort sammenfald mellem disse to typer af forhold. På den baggrund vil antallet af supplerende oplysninger falde markant. Som tidligere nævnt vil introduktion af going concern afsnittet ligeledes reducere antallet af supplerende oplysninger. For ikke at forvirre regnskabsbruger med key audit matters og to typer af supplerende oplysninger, kan det være relevant at overveje PwCs forslag, om at samle alle supplerende oplysninger i ét afsnit. Dette afsnit bør have en overskrift, der klart adskiller sig fra key audit matters, således det tydeliggøres for regnskabsbruger, at der er forskel på de to typer af forhold. I henhold til erklæringsbekendtgørelsen skal der i Danmark ligeledes afgives supplerende oplysninger om andre forhold. Antallet af denne type supplerende oplysning forventes at være uændret efter introduktionen af key audit matters.

Going concern

5. *Do respondents agree with the statements included in the illustrative auditor's reports relating to:*

- a) *The appropriateness of management's use of the going concern basis of accounting in the preparation of the entity's financial statements?*
- b) *Whether the auditor has identified a material uncertainty that may cast significant doubt on the entity's ability to concern, including when such an uncertainty has been identified?*

In this regard, the IAASB is particularly interested in views as to whether such reporting, and the potential implications thereof, will be misunderstood or misinterpreted by users of the financial statements.

EY støtter IAASBs forslag om at inkludere oplysninger om going concern i revisionspåtegningen, da de mener, at en udtalelse herom er af stor betydning for regnskabsbruger. EY mener dog, at der er en uoverensstemmelse mellem revisors erklæring og regnskabet, som er udarbejdet af ledelsen. Dette skyldes, at revisor jævnfør IAASBs forslag vil være påkrævet at kommunikere om going concern i alle tilfælde, mens ledelsen jævnfør IFRS kun er påkrævet at inkludere oplysninger om going concern i regnskabet, hvis ledelsen er opmærksom på væsentlige usikkerheder, der kan rejse tvivl om virksomhedens evne til at fortsætte driften. EY mener, at dette kan resultere i forvirring og misforståelser angående det respektive ansvar hos ledelsen og revisor i forhold til going concern. Ligeledes er det modstridende i forhold til EYs synspunkt om, at revisor ikke bør oplyse original information i

revisionspåtegningen, men i stedet skal henvise til oplysninger i regnskabet (EY, 2013: s. 9). De øvrige tre revisionsvirksomheder og FSR er enig i dette synspunkt. Deloitte og KPMG mener kun, at revisor skal rapportere om going concern, når der oplyses herom i regnskabet, da revisor modsat vil være formidler af original information vedrørende going concern, hvilket er modstridende med revisor-/klientforholdet og formentlig kan blive misforstået af regnskabsbruger (Deloitte, 2013: s. 9).

PwC mener, at det bør være et krav for alle regnskabsudarbejdere at oplyse om grundlaget for deres going concern konklusion. Dette vil hjælpe regnskabsbruger i dennes forståelse af going concern forudsætningen (PwC, 2013: s. 19). Dette ligger dog ikke indenfor rammerne af IAASBs arbejde, men er derimod reguleret i regnskabsstandarder såsom IFRS og årsregnskabsloven. Revisionsvirksomhederne og FSR er generelt enige i, at IAASB bør samarbejde med IASB, der udsteder IFRS standarderne, for at sikre overensstemmelse mellem kravene i ISA 570 og IFRS samt for at sikre, at henholdsvis ledelsens og revisors ansvar er tydeligt. IASB arbejder på nuværende tidspunkt med dette område, og EY anbefaler, at IAASB udsætter implementeringen af rapportering om going concern i revisionspåtegningen indtil IASB har færdiggjort sit udspil (EY, 2013: s. 10).

Alle fire revisionsvirksomheder og FSR fremhæver endvidere en uklarhed i ISA 701 vedrørende forholdet mellem key audit matters og going concern, når der er tale om et såkaldt "close call". Det fremgår af ISA 701, at væsentlige usikkerheder vedrørende going concern betragtes som key audit matters, men at disse ikke skal beskrives under key audit matters afsnittet, men i going concern afsnittet i revisionspåtegningen (Proposed ISA 701, afsnit 11). Imidlertid fremgår det ikke, hvordan forholdet skal behandles, hvis det modsat konkluderes, at der ikke er væsentlige usikkerheder om going concern. Revisors kan have anvendt en betydelig mængde tid og ressourcer på at afgøre, hvorvidt der eksisterer en væsentlig usikkerhed eller ej, hvorfor revisor ud fra ISA 701 kan konkludere, at forholdet bør identificeres og kommunikeres som en key audit matter i revisionspåtegningen. Deloitte mener, at det vil være forvirrende at inkludere en key audit matter vedrørende going concern samtidig med, at der rapporteres om going concern i et separat afsnit. Af denne grund foreslår Deloitte, at det i ISA 701 skal præciseres, at key audit matters aldrig kan vedrøre going concern – heller ikke, hvis der er tale om et "close call", hvor der ikke vurderes at være væsentlige usikkerheder forbundet med going concern (Deloitte, 2013: s. 16). KPMG mener modsat, at et forhold, der kan skabe tvivl om virksomhedens evne til at fortsætte som en going concern, men hvor det konkluderes, at der ikke eksisterer en væsentlig usikkerhed herom, skal præsenteres som en key audit matter. KPMG erkender dog, at det er et problem, at revisor i så fald vil formidle original information, men mener, at dette problem vil blive løst, hvis IASB som nævnt indfører et oplysningskrav vedrørende going concern i regnskabet (KPMG, 2013: s. 13-14). Jeg er enig med Deloitte i, at det skal præciseres i standarden, at key audit matters aldrig kan vedrøre going concern. Dette skyldes, at det vil skabe forvirring at rapportere om going concern to steder i revisionspåtegningen. Revisor må i stedet tilpasse formuleringen i going concern afsnittet, hvis der er behov for det, f.eks. i såkaldte "close call" situationer.

PwC udtrykker bekymring om, at going concern afsnittet vil blive opfattet som standardtekst (PwC, 2013: s. 19).

Da det altid bør være en formodning, at et regnskab er udarbejdet på baggrund af going concern forudsætningen, mener Novo Nordisk ikke, at revisor skal inkludere en udtalelse herom i revisionspåtegningen, med mindre virksomheden har anvendt going concern forudsætningen og revisor er uenig i virksomhedens anvendelse heraf (Novo Nordisk, 2013: s. 5).

ESMA er tilhænger af, at revisor skal udtale sig om hensigtsmæssigheden af virksomhedens anvendelse af going concern forudsætningen, og hvorvidt der er identificeret væsentlige usikkerheder herom, da revisors rolle i vurderingen af going concern er vigtig og bør fremhæves (ESMA, 2013: s. 8). ESMA mener, at revisor skal fokusere på virksomhedsspecifik information i going concern afsnittet, der ellers kan risikere at blive standardtekst, hvilket vil formindske værdien for regnskabsbrugerne. ESMA mener ligeledes, at revisor skal inkludere yderligere information, hvis der ikke eksisterer væsentlige usikkerheder, men begivenheder eller forhold, der kan skabe tvivl om virksomhedens evne til at fortsætte driften, er identificeret. Denne information kan ifølge ESMA reducere forventningskløften og den asymmetriske information mellem virksomhedens ledelse og regnskabsbrugerne (ESMA, 2013: s. 9). EBA støtter ligeledes forslaget om at indføre et going concern afsnit i revisionspåtegningen (EBA, 2013: s. 4).

6. What are respondents' views as to whether an explicit statement that neither management nor the auditor can guarantee the entity's ability to continue as a going concern should be required in the auditor's report whether or not a material uncertainty has been identified?

KPMG mener, at det er vigtigt, at det i revisionspåtegningen præciseres, at hverken ledelsen eller revisor kan garantere for virksomhedens evne til at fortsætte driften, således risikoen for misforståelse blandt regnskabsbrugerne minimeres. KPMG foreslår i den forbindelse, at det i revisionspåtegningen gøres klart, at vurderingen af going concern kan ændres som følge af fremtidige begivenheder eller forhold, hvorfor følgende formulering foreslås (KPMG, 2013: s. 15):

- "However, because future events or conditions cannot be predicted, neither managements nor the auditor can guarantee the Company's ability to continue as a going concern."

PwC og Deloitte er enige i, at det skal fremgå af revisionspåtegningen, at der ikke afgives en garanti, men mener, at den nuværende formulering foreslået af IAASB skaber forvirring om ledelsens og revisors ansvar og antyder, at disses ansvar er på samme niveau. På baggrund af dette, samt for at undgå at udtale sig på ledelsens vegne, foreslår PwC følgende formulering (PwC, 2013: s. 22):

- "However, it is not possible for any party, including the auditor, to guarantee the Company's ability to continue as a going concern."

EY er ligeledes bekymret for, at revisors konklusioner i going concern afsnittet kan resultere i misforståelse eller forvirring blandt regnskabsbrugerne. EY vurderer, at det er sandsynligt, at regnskabsbrugerne vil udlede mere fra disse, end hvad intensionen er, specielt i tilfælde, hvor regnskabet ikke indeholder omtale af going concern. EY mener, at formuleringen "neither management nor the auditor can guarantee" er nyttig i denne forbindelse, men er ikke

overbevist om, at denne kan fjerne risikoen for misforståelse og forvirring. Derfor foreslår EY, at følgende formuleringer tilføjes i henholdsvis afsnittet vedrørende ledelsens ansvar for regnskabet samt afsnittet vedrørende revisors ansvar (EY, 2013: s. 10-11):

- "Management's responsibility includes making an assessment of the entity's ability to continue as a going concern."
- "Obtain sufficient appropriate evidence and conclude regarding the appropriateness of management's use of the going concern basis of accounting in the preparation of the financial statements and whether a material uncertainty exists related to events or conditions that may cast significant doubt on the entity's ability to continue as a going concern."

Ovenstående formuleringer ændrer ikke på ledelsens og revisors ansvar vedrørende going concern, men gør blot ansvaret mere eksplisit for regnskabsbruger ved direkte at oplyse herom i revisionspåtegningen.

FSR mener, at udtalelsen om at der ikke kan afgives en garanti for going concern er relevant for regnskabsbruger (FSR, 2013: s. 10).

Novo Nordisk mener, at alle relevante informationer, forklaringer og eventuelle ansvarsfraskrivelser vedrørende going concern skal præsenteres i regnskabet, mens revisionspåtegningen skal indeholde relevante oplysninger om konklusionen af revisionen og hermed konklusionen på going concern, og denne skal således ikke sløres af ansvarsfraskrivelser, som der er tale om i ovenstående formulering (Novo Nordisk, 2013: s. 6).

ESMA er bekymret for denne sidste sætning i going concern afsnittet, da de mener, at det kan resultere i misforståelse og kan få regnskabsbrugerne til at betvivle revisors udtalelser vedrørende going concern. Derfor mener ESMA, at denne sætning skal udelades (ESMA, 2013: s. 8). EBA mener ligeledes, at denne sætning giver en negativ undertone til going concern afsnittet og kan resultere i tvivl omkring kvaliteten af den udførte revision. EBA anbefaler derfor, at denne sætning udelades eller skrives om, for ikke at underminere den revisionssikkerhed, som revisor leverer gennem sin revision (EBA, 2013: s. 4). Jeg mener ikke, at formuleringen giver en negativ undertone til going concern afsnittet eller underminerer sikkerheden. Jeg mener derimod, at formuleringen er vigtig, idet denne har til formål at forklare regnskabsbruger, at der ikke kan afgives en garanti for going concern. Regnskabsbruger skal forstå, at der er risiko for, at der kan opstå problemer med going concern. Hvis dette ikke fremhæves, er der risiko for, at regnskabsbruger misforstår going concern afsnittet, og forventningskløften forøges.

Revisionspåtegningens struktur

7. *What are respondents' views on the proposal not to mandate the ordering of sections of the auditor's report in any way, even when law, regulation or national auditing standards do not require a specific order?*

Do respondents believe the level of prescription within proposed ISA 700 (Revised) reflects an appropriate balance between consistency in auditor reporting globally when reference is made to the ISAs in the auditor's report, and the need for flexibility to accommodate national reporting circumstances?

Revisionsvirksomhederne og FSR er generelt enige om, at IAASB bør kræve en bestemt rækkefølge i revisionspåtegningen, specielt at konklusionen præsenteres først, med mindre national lovgivning og regulering foreskriver andet. Deloitte mener, at det vil resultere i manglende konsekvens, hvis IAASB yder fleksibilitet vedrørende revisionspåtegningens struktur. Dette vil medføre forvirring og frustration hos regnskabsbrugerne over den manglende sammenlignelighed. Dette problem skærpes i takt med, at revisionspåtegningen øges i længde og detaljeringsgrad (Deloitte, 2013: s. 22). KPMG mener, at IAASB skal fastlægge, at revisors konklusion, grundlag for konklusion og key audit matters skal præsenteres i begyndelsen af revisionspåtegningen, mens der skal ydes mere fleksibilitet for de øvrige afsnit, således de forhold der er virksomhedsspecifikke og af størst betydning for regnskabsbrugerne har en fremtræden placering (KPMG, 2013: s. 17). FSR udtales, at foreningen støtter global standardisering af revisionspåtegningen, herunder rækkefølgen af påtegningens afsnit (FSR, 2013: s. 11).

Novo Nordisk mener, at revisionspåtegningens struktur skal fastlægges af IAASB, således revisionspåtegningen er sammenlignelig på globalt plan. Dette skyldes især, at kompleksiteten vil blive forøget som følge af rapportering om key audit matters og andre påkrævede afsnit i udkastet (Novo Nordisk, 2013: s. 6).

ESMA mener, at forslaget om fra IAASBS side ikke at fastlægge en bestemt struktur i revisionspåtegningen, selvom national lovgivning og regulering ikke kræver en bestemt rækkefølge, kan medføre forvirring hos regnskabsbrugerne. ESMA mener således, at rækkefølgen skal være bestemt af IAASB. Dog mener ESMA, at det er vigtigt at tillade en grad af fleksibilitet, således det er muligt at give den information, der er vigtigst for regnskabsbrugerne, en fremtrædende placering (ESMA, 2013: s. 10). EBA mener, at den foreslæede struktur af revisionspåtegningen i ISA 700 er at foretrække og mener ligeledes, at det bør være et krav, at konklusionen præsenteres først i påtegningen. Samtidig er EBA tilhænger af muligheden for at fravige rækkefølgen af de øvrige afsnit (EBA, 2013: s. 2).

Øvrige kommentarer

Dansk aktionærforening har ikke svaret på de enkelte spørgsmål, men afgivet en mere generel vurdering af udkastet. Foreningen mener, at revisionspåtegningen skal være kort. Dette løses ikke gennem IAASBs udkast – tværtimod. Dansk aktionærforening mener som resultat heraf, at udkastet til gøre det sværere for regnskabsbrugerne at få besvaret det ultimative spørgsmål:

- "Has the auditor found anything that the reader should be aware of when making economic decisions based on the financial statement?"

Det er Dansk aktionærforenings erfaring, at mindre investorer har svært ved at forstå revisors arbejde og værdien af revisionspåtegningen. Foreningen mener dog, at detaljeret rapportering vedrørende de udførte revisionshandlinger bør placeres i et separat dokument, eventuelt på revisionsvirksomhedens hjemmeside. Dansk aktionærforening mener således ikke, at revisor i revisionspåtegningen skal oplyse regnskabsbrugerne om, hvad en revision består af, og hvilken værdi revisionen og revisionspåtegningen skaber. Denne opgave skal løses via andre kanaler (Dansk aktionærforening, 2013: s. 1).

Novo Nordisk mener ligeledes, at det er bekymrende, at de foreslæede krav vil medføre, at revisionspåtegningen bliver 3-4 sider eller længere. Dette skyldes, at der er risiko for, at revisionspåtegningen bliver for overvældende for regnskabsbrugerne, og at disse vil have endnu sværere ved at læse og forstå den end den nuværende påtegning (Novo Nordisk, 2013: s. 2).

FSR er enig i, at revisionspåtegningen i udkastet er for lang. FSR er dog overordnet positiv vedrørende udkastet, idet de mener, at det vil forbedre kvaliteten af den finansielle rapportering og revision. FSR frygter dog, at mange regnskabsbrugere, især brugere uden revisionsbaggrund, vil have svært ved at tolke den nye revisionspåtegning. Det er ikke tydeligt, hvordan regnskabsbrugerne skal anvende informationen i revisionspåtegningen og træffe beslutninger på baggrund heraf. Derfor opfordrer FSR IAASSB til at gøre revisionspåtegningen kortere og mere præcis samt at udarbejde materiale, der kan undervise regnskabsbrugerne i at læse den nye påtegning, således disse har et bedre grundlag at træffe beslutninger på baggrund af. FSR mener, at der med den nye revisionspåtegning er risiko for "information overload" (FSR, 2013: s. 1).

Det er således en svær balance, idet revisionspåtegningen skal være informativ og forståelig for regnskabsbrugerne samt indeholde virksomhedsspecifik information, samtidig med at den skal være kort, præcis og overskuelig. Det er især regnskabsbrugerne, Novo Nordisk og FSR, der udtrykker bekymring for, at revisionspåtegningen vil blive for lang som følge af IAASBs udkast, mens ingen af revisionsvirksomhederne nævner dette. For ikke børsnoterede selskaber vil længden af revisionspåtegningen være stort set uændret, idet going concern afsnittet tilføjes, mens der er mulighed for at flytte en del af beskrivelsen af revisors ansvar til et appendiks eller hjemmeside. For børsnoterede selskaber kan det forventes, at revisionspåtegningen i mange tilfælde vil blive markant længere, idet revisor er påkrævet at rapportere om key audit matters. Det kan argumenteres, at årsrapporten for børsnoterede selskaber, herunder ledelsesberetningen, ofte har en sådan længde, at det virker naturligt, at påtegningen ligeledes er mere omfattende. I takt med at revisionspåtegningen øges i længde og detaljeringsgrad, er det en fordel, at konklusionen præsenteres først for at sikre overskuelighed samt at den mest relevante information når du til regnskabsbrugerne.

Europa-Parlamentets og Rådets forordning

Udover IAASBs initiativer til ændring af revisionspåtegningen har Europa-Parlamentet og Rådet ligeledes vedtaget bestemmelser vedrørende forbedring af revisors påtegning. Disse fremgår af Europa-Parlamentets og Rådets forordning om lovpligtig revision af virksomheder af interesse for offentligheden fra april 2014, der indeholder bestemmelser om revisionspåtegningen. Det er relevant at inddrage Europa-Parlamentets og Rådets forordning i nærværende afhandling, idet det er væsentligt at undersøge, hvorvidt denne forordning adskiller sig fra IAASBs udkast, og hvori eventuelle forskelle eksisterer. Dette er relevant i analysen af, hvordan den endelige revisionspåtegning vil komme til at se ud i Danmark. Forordningen skal anvendes fra den 17. juni 2016, og bestemmelserne heri skal således implementeres i revisionspåtegninger i EU og Danmark pr. denne dato (Europa-Parlamentets forordning: artikel 44).

I 2011 udsendte Europa-Kommissionen et forslag til denne forordning. Dette forslag indeholdt, udover forhold som er med i IAASBs forslag, krav om oplysning om væsentlighedsniveau, fordeling af system- og substansrevision, vurderingen af interne kontroller samt krav om at revisionspåtegningen højst må være fire sider eller 10.000 tegn (Europa-Kommissionen, 2011: artikel 22). Ingen af disse krav er dog en del af den endelige forordning, der i højere grad kan rummes inden for IAASBs udspil. Der er dog fortsat en række bestemmelser i forordningen, som adskiller sig fra IAASBs udkast, og som derfor kan give anledninger til særlige EU-suppleringer, hvis disse ikke implementeres i IAASBs endelige standard.

Artikel 10, nr. 2, (a): Revisionspåtegningen skal angive, af hvem eller af hvilket organ revisor blev udpeget

Denne bestemmelse udspringer af en bekymring fremført i Europa-Kommissionens Grønbog fra 2010 vedrørende revisors uafhængighed, når revisor udpeges af den samme person eller det samme organ, som skal aflønne revisor (Europa-Kommissionen, 2010: s. 11). Derfor er det et krav i den nye forordning, at det skal fremgå af revisionspåtegningen, hvilket organ i selskabet, der har udpeget revisor eller revisionsvirksomheden.

Det enkelte lands lovgivning opstiller retningslinjer for valg af revisor. I Danmark træffes beslutning om valg af revisor på den ordinære generalforsamling, jf. SL § 88. På baggrund heraf vurderer jeg ikke, at oplysning om valg af revisor i revisionspåtegningen vil skabe yderligere værdi for regnskabsbrugere, da det i Danmark er bestemt, at denne vælges af generalforsamlingen.

Artikel 10, nr. 2, (b): Revisionspåtegningen skal angive datoен for udpegelsen af revisor og det tidsrum, hvor denne uden afbrydelse har varetaget opgaven

Europa-Parlamentets og Rådets forordning indeholder ligeledes krav om, at revisionspåtegningen skal oplyse datoen for revisors tiltræden samt perioden for det samlede uafbrudte engagement med virksomheden, herunder skal tidlige forlængelser og genudpegelser af revisor fremgå. Dette krav skyldes, at udnævnelse af den samme revisionsvirksomhed i årtier

forekommer uforeneligt med de ønskede standarder for uafhængig (Europa-Kommissionen, 2010: s. 11). Derfor er der indført en obligatorisk rotationsordning for revisionsfirmaer, der indebærer, at et revisionsfirma maksimalt må varetage revisionsopgaven for virksomheder af interesse for offentligheden i 10 år (Europa-Parlamentets forordning: artikel 17, stk. 1). Denne rotationsordning skal sikre, at der ikke opstår for tætte relationer mellem revisor og den reviderede virksomhed, da dette kan være en trussel mod revisors uafhængighed.

Artikel 10, nr. 2, (c): Revisionspåtegningen skal indeholde en beskrivelse af de vigtigste vurderede risici for væsentlig fejlinformation og et resumé af revisorens reaktion på disse risici

Dette krav om beskrivelse af de vigtigste vurderede risici for væsentlig fejlinformation kan relateres til IAASBs forslag vedrørende kommunikation af key audit matters i revisionspåtegningen. Ved fastsættelsen af key audit matter skal revisor bl.a. tage hensyn til områder, hvor der er identificeret risiko for væsentlig fejlinformation. Kravet i Europa-Parlamentets og Rådets forordning stemmer således overens med IAASBs udkast.

Artikel 10, nr. 2, (d): Revisionspåtegningen skal forklare i hvilket omfang det med den lopligtige revision blev anset for muligt at opdage uregelmæssigheder, herunder svig

Ifølge forordningen skal revisor ligeledes forklare i hvilket omfang det anses muligt at opdage uregelmæssigheder, herunder svig, ved udførelsen af revisionen. Et lignende krav fremgår ikke eksplisit i ISA. ISA 700 kræver dog, at revisionspåtegningen beskriver en revision ved at oplyse, at de valgte handlinger afhænger af revisors vurdering af risiciene for væsentlig fejlinformation, uanset om dette skyldes besvigelser eller fejl (ISA 700, afsnit 31b). Hovedformålet med revisionen er som bekendt ikke at opdage besvigelser. Det er en fordel, hvis dette præciseres for regnskabsbrugerne i påtegningen, idet dette kan formindske forventningskløften.

Artikel 10, nr. 2, (e): Revisionspåtegningen skal bekræfte, at denne er forenlig med revisionsprotokollatet

Forordningen kræver endvidere, at revisor i revisionspåtegningen skal bekræfte at denne er forenlig med revisionsprotokollatet. Et lignede krav fremgår ikke af ISA. Der er forskellige krav til oplysninger i revisionspåtegningen og revisionsprotokollatet, der fremgår af henholdsvis artikel 10 og 11 i forordningen, hvorfor det kan virke uforståeligt, at revisor i revisionspåtegningen skal bekræfte, at denne er forenlig med revisionsprotokollat. Jeg vurderer, at det implicit fremgår af de nuværende regler, at konklusionen i revisionspåtegningen skal være forenlig med konklusionen i protokollatet. Der skal altid være overensstemmelse mellem de to dokumenter, hvorfor det ikke tjener noget formål at bekræfte denne overensstemmelse. Ligeledes mener jeg, at det vil forvirre regnskabsbrugerne, at man i revisionspåtegningen refererer til et dokument, der er sendt til ledelsen. Revisionsprotokollatet er en del af topartsforholdet mellem revisor og ledelse, og det vil således skabe forvirring at inddrage det i revisionspåtegningen. På baggrund heraf vurderer jeg ikke, at denne bestemmelse vil øge informationsværdien hos regnskabsbrugerne.

Artikel 10, nr. 2, (f): Revisionspåtegningen skal erklære, at der ikke er udført forbudte ikkerevisionsydelser, og at revisor forblev uafhængig i udførelsen af den lovpligtige revision

I forhold til revisors uafhængighed er der i forordningen endvidere indført forbud mod, at revisor, der udfører den lovpligtige revision, udfører visse andre ydelser for den reviderede virksomhed. Disse forbudte ikkerevisionsydelser omfatter bl.a. visse skattemæssige ydelser, konsulent- eller rådgivningsaktiviteter, ydelser der har indflydelse på virksomhedens ledelse eller beslutningstagen, bogføring og udarbejdelse af regnskaber, ydelser i forbindelse med lønninger samt udformning af procedurer for intern kontrol (Europa-Parlamentets forordning: artikel 5). Revisor skal således erklære i revisionspåtegningen, at denne ikke har udført sådanne ydelser. Jeg vurderer ikke, at det skaber værdi at bekræfte i revisionspåtegningen, at revisor ikke har udført forbudte ydelser. Det er en selvfølge, at revisor ikke udfører disse ydelser efter indførsel af forbuddet, og det skaber således ikke yderligere informationsværdi at bekræfte dette i påtegningen.

ISA (UK and Ireland) 700

The Financial Reporting Council (FRC), der udsteder revisionsstandarder i Storbritannien, har ligeledes ønsket at forbedre revisionspåtegningens informationsværdi. Da IAASB ikke har vedtaget en endelig ændring af ISA 700, har FRC foretaget en række ændringer af den britiske standard. Ændringerne, der er foretaget i tre omgange – oktober 2012, juni 2013 og september 2014 – er gældende for alle børsnoterede selskaber i Storbritannien.

Den første ændring af ISA (UK) 700, der blev vedtaget i oktober 2012, medførte et krav om, at revisionspåtegningen skal indeholde en udtalelse om ledelsesberetningen. I denne udtalelse skal revisor tage stilling til, hvorvidt ledelsesberetningen er i overensstemmelse med regnskabet og revisors kendskab opnået under revisionen (ISA UK 700, afsnit 22A). Denne ændring trådte i kraft for revision af regnskaber, hvor regnskabsåret påbegyndtes den 1. oktober 2012 eller senere.

Ændringerne foretaget i juni 2013 havde til formål at øge gennemsigtigheden i revisionspåtegningen og således forbedre regnskabsbrugernes forståelse af den udførte revision. Uover de ændringer, der var indarbejdet i versionen fra oktober 2012, omfatter den reviderede ISA (UK) 700 fra juni 2013 følgende krav (ISA UK 700, afsnit 19A):

- Beskrivelse af identificerede risici for væsentlig fejlinformation, som har størst påvirkning på
  - den overordnede revisionsstrategi
  - allokering af ressourcer i revisionen
  - fordeling af erklæringsteamets indsats
- Forklaring af hvordan begrebet væsentlighed er anvendt i planlægningen og udførelsen af revisionen samt angivelse af væsentlighedsniveau på regnskabsniveau.
- Overblik over revisionens omfang (scope of the audit).

Disse ændringer har samme ikraftrædelsesdato som den tidligere version af ISA (UK) 700, dvs. den 1. oktober 2012.

FRC har senest vedtaget en ændring af ISA (UK) 700 i september 2014. Denne ændring indebærer overordnet, at revisor skal erklære sig om ledelsens vurdering af væsentlige risici, der kan true virksomhedens solvens eller likviditet. Herunder skal revisor erklære sig om hensigtsmæssigheden af ledelsens anvendelse af going concern forudsætningen ved udarbejdelse af regnskabet og hvorvidt, der er identificeret væsentlige usikkerheder om virksomhedens evne til at fortsætte driften (ISA UK 700, afsnit 22C). Denne version af ISA (UK) 700 træder i kraft for revision af regnskaber, hvor regnskabsåret påbegyndes den 1. oktober 2014 eller senere. I Storbritannien skal børsnoterede selskaber opfylde Financial Conduct Authority's såkaldte "Listing Rules". Listing Rules er et regelsæt, der gælder for ethvert selskab noteret på en britisk børs underlagt tilsyn af UK Listing Authority. Af dette regelsæt fremgår det, at revisor skal erklære sig om ledelsens stillingtagen til going concern i revisionspåtegningens (Listing Rules 9.8.10). Dette har været obligatorisk siden august 2010, hvorfor ændringen af ISA (UK) 700 vedrørende going concern antages at have mindre betydning for revisors kommunikation af forholdet.

Revisionspåtegning på easyJets årsrapport

I det følgende tages der udgangspunkt i revisionspåtegningen afgivet på easyJets årsrapport for regnskabsåret 2013 for at belyse ændringerne af ISA (UK) 700 samt for at eksemplificere, hvordan en revisionspåtegning kan udformes på baggrund af disse ændringer. Revisionspåtegningen på easyJets årsrapport for 2013 fremgår af bilag 3. Denne er sammenholdt med påtegningen for 2012, hvor der er fundet følgende ændringer:

Struktur

Revisionspåtegningen er i 2013 tre sider i forhold til én side tidligere. Der er indført nye afsnit vedrørende væsentlighed, revisionens omfang, identificerede risici, going concern og udtalelse om anden information i årsrapporten. Derudover er rækkefølgen ændret. Revisors konklusion præsenteres først, efterfulgt af identifikation af regnskabets bestanddele, der er blevet revideret, og beskrivelse af hvad en revision består af. Herefter præsenteres de nye afsnit, mens ledelsens og revisors ansvar beskrives til sidst.

Materiality

I afsnittet ”Materiality” forklares det, hvordan væsentlighedsniveauet anvendes i planlægning og udførelse af revisionen, herunder til at vurdere effekten af fejlinformation på regnskabet. Væsentlighedsniveauet angives.

Overview of the scope of the audit

I dette afsnit oplyses det, at koncernen opererer gennem fire datterselskaber, og at revisionen er fordelt mellem disse, for at opnå revisionsbevis, der kan danne grundlag for en konklusion på koncernens regnskab som helhed.

Areas of particular audit focus

I afsnittet ”Areas og particular audit focus” oplyses det, at revisor hovedsageligt har fokuseret sit arbejde på områder, hvor ledelsen har foretaget subjektive vurderinger. Der angives tre forhold, som vurderes at være de forhold, der har krævet særlig fokus i regnskabsåret. Det understreges, at dette ikke er en fuldkommen liste over alle risici og fokusområder identificeret af revisor. De tre forhold er; ”Aircraft maintenance provisions”, ”Risk of management override of internal controls” og ”Fraud in revenue recognition”. Førstnævnte er udvalgt pga. kompleksiteten i værdiansættelsen, mens de to andre forhold er udvalgt, fordi der ifølge ISA’erne (UK) er risici forbundet hermed. For hvert af disse forhold oplyses det, hvilke revisionshandlinger revisor har udført. Der afgives ikke konklusioner vedrørende de enkelte forhold eller resultater af de udførte handlinger.

Kommunikation af disse risici og fokusområder under revisionen kan relateres til key audit matters i IAASBs udkast. Af IAASBS udkast fremgår det dog, at revisor i højere grad skal fokusere på virksomhedsspecifikke forhold i udvælgelsen af key audit matters frem for forhold, der er risikofyldte jævnfør ISA. I eksemplet med easyJet skyldes udvælgelsen af to ud af tre forhold i revisionspåtegningen, at der jævnfør ISA er risici forbundet med forholdet. Det fremgår ikke af ISA (UK) 700, hvorledes revisor skal prioritere i udvælgelsen, og hvorvidt dette

stemmer overens med IAASBs vejledning. I det pågældende eksempel er udvælgelsen dog ikke overensstemmende med IAASB.

Going concern

Ændringerne til ISA (UK) 700 vedtaget i september 2014 vedrørende going concern er naturligvis ikke en del af revisionspåtegningen for easyJet i 2013, men revisor skal som nævnt rapportere om going concern i henhold til Listing Rules. Dette var også gældende i 2012, men rapporteringen vedrørende going concern er mere uddybende og præsenteres i et særskilt afsnit i 2013. Revisor konkluderer, at anvendelsen af going concern forudsætningen er passende. Det fremgår i den afsluttende sætning, at erklæringen ikke er garanti for virksomhedens evne til at fortsætte driften. Formuleringen og indholdet i dette afsnit stemmer mere eller mindre overens med IAASBs eksempel.

Other information in the Annual Report

I revisionspåtegningen for 2013 udtales revisor, at informationen i easyJets årsrapport ikke er væsentlig inkonsistent med det reviderede regnskab og revisors kendskab til virksomheden. Denne udtalelse skyldes ændringen af ISA (UK) 700 i oktober 2012 og fremgår således ikke af revisionspåtegningen for 2012. Kravet stemmer overens med IAASBs forslag vedrørende "Other information" og kravet i erklæringsbekendtgørelsen vedrørende udtalelse om ledelsesberetningen.

Størstedelen af revisionspåtegningen i easyJets årsrapport er formuleret som standardtekst. Det er kun fokusområder/risici, der fremstår virksomhedsspecifikke. Beskrivelse af væsentlighedsniveauet og revisionsomfanget er ligeledes udtryk for generisk tekst med få virksomhedspecifikke tilpasninger.

Afhandlingens fokus er ikke på de britiske regler, hvorfor jeg ikke vil komme nærmere ind på, hvordan FCR's tiltag og revisionspåtegningen i easyJets årsrapport er hensigtsmæssig i forhold til regnskabsbrugernes informationsbehov og forståelse. Den britiske standard og eksempler med easyJet anvendes derimod til at illustrere, hvordan en fremtidig revisionspåtegning kan udformes efter ikrafttræden af de foreslæde ændringer til ISA'erne.

Kapitel 4 – Konklusion

IAASBs udkast til ændring af revisionspåtegningen indebærer markante ændringer af påtegningen for børsnoterede selskaber. Virksomhedsspecifikke oplysninger tilføjes i form af kommunikation af key audit matters, og revisor skal afgive en konklusion om going concern for alle revisioner. Revisionspåtegningens struktur er ligeledes ændret, således den vigtigste information for regnskabsbrugerne får den mest fremtrædende placering. Dette betyder, at konklusionen præsenteres først efterfulgt af key audit matters og going concern. Det giver god mening, at konklusionen præsenteres først, idet konklusionen er påtegningens vigtigste budskab. Ligeledes giver det regnskabsbruger et hurtigt overblik over resultatet af revisionen og understreger, at den efterfølgende information ikke påvirker konklusionen. I takt med at revisionspåtegningen øges i længde og detaljeringsgrad, er det endvidere en fordel, at konklusionen præsenteres først, for at sikre overskuelighed, samt at den mest relevante information når ud til regnskabsbruger.

Den mest markante ændring af revisionspåtegningen er introduktion af key audit matters, der defineres som de forhold, der efter revisors professionelle vurdering, er af størst betydning for revisionen af regnskabet. Disse er virksomhedsspecifikke, og standarden fremhæver tre kilder til key audit matters; områder hvor der er identificeret risiko for væsentlig fejlinformation, områder hvor revisor er stødt på vanskeligheder af væsentlig karakter samt omstændigheder der har medført betydelige ændringer i revisors planlagte arbejde. Der fremgår ikke et eksempel på sidstnævnte i standarden, og det giver umiddelbart heller ikke mening, at ændring i revisors arbejde nødvendigvis skal resultere i en key audit matter, hvis revisor har opnået tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis gennem andre handlinger. Ved udvælgelsen af key audit matters bør fokus være på de væsentlige og mest risikofyldte områder i regnskabet fremfor på revisionsprocessen, og hvorvidt denne er udført som planlagt. Dette skaber mest værdi for regnskabsbruger.

Revisionsvirksomhederne og regnskabsbrugerne er generelt positive overfor key audit matters, idet dette giver en mere transparent og meningsfuld revisionspåtegning for brugerne og øger disses forståelse af den udførte revision. Novo Nordisk er derimod modstander af forslaget, idet de mener, at det bliver uklart, hvem der har ansvaret for regnskabet. Novo Nordisk mener, at forhold der betragtes som key audit matters, skal beskrives i regnskabet af virksomheden, hvorfor revisor ikke skal gentage disse i påtegningen.

Kommunikationen af key audit matters skal indeholde en henvisning til relaterede oplysninger i regnskabet, hvis sådanne fremgår af regnskabet. Revisionsvirksomhederne udtrykker bekymring for, at revisor udvælger en key audit matter, som ikke er beskrevet i regnskabet, og at revisor derfor bliver formidler af original information. Dette kan ifølge revisionsvirksomhederne skabe problemer med klientfortroligheden. Flere af reviousvirksomhederne mener derfor ikke, at revisor skal kommunikere key audit matters, der ikke er beskrevet i regnskabet. Jeg mener dog, at denne problemstilling er begrænset, idet jeg vurderer, at det næppe er sandsynligt, at ledelsen ikke vil beskrive et forhold, som revisor har udvalgt som en key audit matter. Dette skyldes, at det vil skabe usikkerhed om forhold i regnskabet, hvis ledelsen ikke forholder sig til et forhold, som revisor fremhæver i revisionspåtegning. Dette vil således tilskynde ledelsen til at tilføje oplysninger i regnskabet, således ledelsen får mulighed for at oplyse om sin vurdering af forholdene.

Derudover skal beskrivelsen indeholde en forklaring af, hvorfor det pågældende forhold er udvalgt som en key audit matter. Der skal ifølge standarden ikke afgives en konklusion vedrørende det individuelle forhold. Dette er revisionsvirksomhederne enige i, da dette kan underminere revisors konklusion på regnskabet som helhed. Jeg mener modsat, at beskrivelsen af key audit matters skal indeholde en konklusion eller et resultat af de udførte handlinger, idet dette hjælper regnskabsbrugerne i disses forståelse og vurdering af forholdet. Forholdet er naturligvis indarbejdet i den samlede konklusion, som revisor afgiver på regnskabet, men jeg er usikker på, hvorvidt regnskabsbrugerne forstår dette. Det kan skabe usikkerhed hos brugeren, hvis revisor udelader en konklusion.

Endvidere tilføjes et afsnit vedrørende going concern i revisionspåtegningen, hvor revisor skal tage stilling til ledelsens anvendelse af going concern forudsætningen ved udarbejdelsen af regnskabet, samt hvorvidt der er identificeret væsentlige usikkerheder vedrørende virksomhedens evne til at fortsætte driften. Der skal rapporteres om going concern i alle revisionspåtegninger, medmindre revisor afgiver en manglende konklusion, eller revisor mener, at anvendelsen af going concern forudsætningen er upassende, og på baggrund heraf afgiver en afkræftende konklusion. Revisionsvirksomhederne og regnskabsbrugerne er generelt positive overfor rapportering om going concern i revisionspåtegningen, idet going concern er af stor betydning for regnskabsbrugerne. Novo Nordisk er ikke tilhænger af forslaget, da det altid bør være en formodning, at regnskabet er udarbejdet på baggrund af going concern forudsætningen. Novo Nordisk mener således kun, at revisor skal udtale sig om going concern, hvis anvendelse af forudsætningen er upassende, eller der er usikkerheder herom – ligesom det er tilfældet med de nuværende regler. Jeg mener dog, at det er positivt, at going concern gøres eksplisit i revisionspåtegningen, da going concern er væsentligt, og information herom skaber værdi for regnskabsbrugerne. I situationer, hvor der ikke er usikkerhed om going concern, vil afsnittet fremstå generisk. Nogle af revisionsfirmaerne mener, at dette er et problem, da påtegningen skal være så virksomhedsspecifik som muligt. Jeg mener dog, at afsnittet er virksomheds-specifikt på den måde, at der tages stilling til den enkelte virksomheds situation. Ligeledes vil den generiske formulering øge sammenligneligheden for regnskabsbrugerne.

Det er dog vigtigt at understrege, at revisors ansvar i forbindelse med going concern ikke ændres, som følge af ændringen i revisionspåtegningen, hvorfor regnskabsbrugernes forventninger ligeledes ikke skal ændres. En erklæring om fraværet af væsentlige usikkerheder vedrørende going concern kan føre til en fejlfortolkning hos brugeren, der kan opfatte dette som en garanti for going concern. Dette kan resultere i en forøgelse af forventningskløften. Derfor er det vigtigt, at det pointeres i påtegningen, at revisor ikke kan гаранtere for virksomhedens evne til at fortsætte driften.

I situationer, hvor det er konkluderet, at der ikke er væsentlige usikkerheder vedrørende going concern, men hvor revisor har anvendt en betydelig mængde tid og ressourcer på området, kan der opstå tvivl om rapporteringen i påtegningen. Det vil sige, at der tale om det flere af revisionsvirksomhederne betegner som ”close-call” situationer. Vil der i denne situation være tale om en key audit matter vedrørende going concern? Dette fremgår ikke af standarden. Jeg mener, at det skal præciseres i standarden, at key audit matters aldrig kan vedrøre going concern. Dette skyldes, at det vil skabe forvirring hos regnskabsbrugerne, hvis revisor

rapporterer om going concern to steder i revisionspåtegningen. Løsningen må i stedet være, at formuleringen i going concern afsnittet tilpasses den konkrete situation.

Beskrivelse af ledelsens og revisors ansvar placeres sidst i påtegningen. Ligeledes bliver det muligt at flytte en del af beskrivelsen af revisors ansvar til et appendiks eller en hjemmeside, hvortil der henvises i revisionspåtegningen. Jeg mener, at denne ændring er hensigtsmæssig, eftersom disse afsnit i høj grad bærer præg af standardtekst, der er mindre værdiskabende for regnskabsbrugerne i forhold til de øvrige afsnit. Det er en fordel, at der bliver mulighed for at flytte en del af den standardiserede beskrivelse, således revisionspåtegningen bliver kortere og mere overskuelig for regnskabsbrugerne. Beskrivelse af revisors ansvar skaber endvidere ikke værdi for regnskabsbrugerens forståelse af den pågældende virksomheds regnskab.

Novo Nordisk, FSR og regnskabsbrugerne mener, at revisionspåtegningen bliver for lang som følge af IAASBs udkast. Det kan dog argumenteres, at årsrapporten for børsnoterede selskaber, herunder ledelsesberetningen, ofte har en sådan længde og detaljeringsgrad, at revisionspåtegningen med fordel ligeledes kan være mere omfattende.

Europa-Parlamentet og Rådet har vedtaget en forordning om lovpligtig revision af virksomheder af interesse for offentligheden, der træder i kraft i juni 2016. Kravene i forordningen vedrørende revisionspåtegningen kan i høj grad rummes inden for IAASBs udspil. Der er dog en række bestemmelser i forordningen, der adskiller sig fra IAASBs udkast, herunder angivelse af hvilket organ der har udpeget revisor, datoen for udpegelsen af revisor, en bekræftelse af at revisionspåtegningen er forenelig med revisionsprotokollatet, samt at revisor ikke har udført forbudte ikkerevisionsydelser. Jeg vurderer, at disse bestemmelser skaber begrænset værdi for regnskabsbrugerne, men da forordningen er vedtaget, skal disse indarbejdes i revisionspåtegninger i Danmark. Hvis bestemmelserne ikke implementeres i IAASBs endelige standard, hvilket der ikke er tegn på, giver disse således anledning til særlige EU-suppleringer.

Alt i alt vurderer jeg, at IAASBs udkast medfører en forbedring af revisionspåtegningen. Det er lykkedes at gøre påtegningen mere informativ og relevant for regnskabsbrugerne ved at inddrage virksomhedsspecifikke key audit matters og going concern. Den ændrede struktur fremhæver påtegningens vigtigste budskaber, øger overskueligheden og gør påtegningen lettere forståelig for regnskabsbrugerne. Hvorvidt forventnings- og forståelseskloften mellem revisor og regnskabsbruger vil blive væsentligt reduceret som følge af ændringerne i påtegningen, er vanskeligt at vurdere. Revisionspåtegningen er fortsat skrevet af specialister, og en række af regnskabsbrugerne er ikke uddannet til at læse denne. Det er således ikke muligt fjerne forventningskloften, hvorfor formålet må være at formindske den. Dette er til en vis grad lykkedes gennem IAASBs foreslæde ændringer, og ændringerne er således et skridt i den rigtige retning.

Kapitel 5 – Litteratur og bilag

Litteratur

Beck, Jon og Karl Aage Brasted (2011): *Implementering af Internationale Standarder om Revision og yderligere krav ifølge dansk revisorlovgivning*, Revision & Regnskabsvæsen

Bøg, Kjeld Chr. og Lars Kiertzner (2007): *Professionsetik for revisorer*, Foreningen af Statsautoriserede Revisorer

Dansk aktionærforening (2013): Comment Letter on IAASB Exposure Draft, Reporting on Audited Financial Statements: Proposed New and Revised ISAs

Deloitte (2013): Comment Letter on IAASB Exposure Draft, Reporting on Audited Financial Statements: Proposed New and Revised ISAs

easyJet plc Annual Report 2012

easyJet plc Annual Report 2013

EBA – European Banking Authority (2013): Comment Letter on IAASB Exposure Draft, Reporting on Audited Financial Statements: Proposed New and Revised ISAs

Eilifsen, Aasmund, William F. Messier Jr., Steven M. Glover og Douglas F. Prawitt (2010): *Auditing & Assurance Services*, 2. internationale udgave, McGraw-Hill Higher Education

Erklæringsbekendtgørelsen, Bekendtgørelse om godkendte revisorers erklæringer

Erklæringsvejledningen, Vejledning om bekendtgørelsen om godkendte revisorers erklæringer (Erklæringsbekendtgørelsen)

ESMA – European Securities and Markets Authority (2013): Comment Letter on IAASB Exposure Draft, Reporting on Audited Financial Statements: Proposed New and Revised ISAs

Europa-Kommissionen (2010): Grønbog – Revisionspolitik: Læren af krisen

Europa-Kommissionen (2011): Forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om specifikke krav til lovpligtig revision af virksomheder af interesse for offentligheden

Europa-Parlamentets og Rådets forordning, af 16. april 2014, om specifikke krav til lovpligtig revision af virksomheder af interesse for offentligheden

EY (2013): Comment Letter on IAASB Exposure Draft, Reporting on Audited Financial Statements: Proposed New and Revised ISAs

FSR – danske revisorer (2013): Comment Letter on IAASB Exposure Draft, Reporting on Audited Financial Statements: Proposed New and Revised ISAs

FSR – danske revisorer (2014): *Revision og årsregnskaber – Hvem står på mål for årsregnskabet?*

Füchsel, Kim, Peter Gath, Lars Bo Langsted og Jens Skovby (2010): *Revisor – Regulering og rapportering*, Thomson Reuters

IAASB (2011): *Consultation Paper, Enhancing the Value of Auditor Reporting: Exploring Options for Change*

IAASB (2012): *Invitation to Comment, Improving the Auditor's Report*

IAASB (2013): *Exposure Draft, Reporting on Audited Financial Statements: Proposed New and Revised International Standards on Auditing (ISAs)*

Johansen, Thomas Riise og Lars Kiertzner (2014): *Analyse af revisorerklæringer*, Copenhagen Business School og FSR – danske revisorer

Kiertzner, Lars, Jon Beck og Lars Engelund (2012): *En mere relevant revisionspåtegning*, Revision & Regnskabsvæsen

Kiertzner, Lars, Jon Beck og Lars Engelund (2014): *Et synspunkt på IAASB's forslag til ny revisionspåtegning – fra standardiseret til virksomhedsspecifik erklæring*, Revision & Regnskabsvæsen

KPMG (2013): Comment Letter on IAASB Exposure Draft, Reporting on Audited Financial Statements: Proposed New and Revised ISAs

Listing Rules, United Kingdom Listing Authority

Novo Nordisk (2013): Comment Letter on IAASB Exposure Draft, Reporting on Audited Financial Statements: Proposed New and Revised ISAs

RL, Lov om godkendte revisorer og revisionsvirksomheder (Revisorloven)

SL, Bekendtgørelse af lov om aktie- og anpartsselskaber (Selskabsloven)

ISA 200 – Den uafhængige revisors overordnede mål og revisionens gennemførelse i overensstemmelse med Internationale Standarder om Revision

ISA 700 – Udfормning af en konklusion og afgivelse af erklæring om et regnskab

ISA 705 – Modifikationer til konklusionen i den uafhængige revisors erklæring

ISA 706 – Supplerende oplysninger vedrørende forståelse af regnskabet og supplerende oplysninger vedrørende forståelse af revisionen i den uafhængige revisors erklæring

ISA (UK and Ireland) 700 – The independent auditor's report on financial statements

Porter, Brenda (1993): *An Empirical Study of the Audit Expectation-Performance Gap*, Accounting and Business Research, Vol. 24, No. 93.

Proposed ISA 260 (Revised) – Communication with those charged with governance

Proposed ISA 570 (Revised) – Going Concern

Proposed ISA 700 (Revised) – Forming an Opinion and Reporting on Financial Statements

Proposed ISA 701 – Communicating Key Audit Matters in the Independent Auditor's Report

Proposed ISA 706 (Revised) – Emphasis of Matter Paragraphs and Other Matter Paragraphs in the Independent Auditor's Report

Proposed ISA 705 (Revised) – Modifications to the Opinion in the Independent Auditor's Report

Proposed ISA 720 (Revised) – The Auditor's Responsibilities Relating to Other Information

PwC (2013): Comment Letter on IAASB Exposure Draft, Reporting on Audited Financial Statements: Proposed New and Revised ISAs

Warming-Rasmussen, Bent (1990): *Tillidsforholdet og forventningskløften mellem brugeren af revisionsydelsen og den statsautoriserede revisor*, Handelshøjskolen

ÅRL, Årsregnskabsloven

Bilag 1 – Nuværende revisionspåtegning i ISA 700

INDEPENDENT AUDITOR'S REPORT

[Appropriate Addressee]

Report on the Financial Statements

We have audited the accompanying financial statements of ABC Company, which comprise the statement of financial position as at December 31, 20X1, and the statement of comprehensive income, statement of changes in equity and statement of cash flows for the year then ended, and a summary of significant accounting policies and other explanatory information.

Management's Responsibility for the Financial Statements

Management is responsible for the preparation and fair presentation of these financial statements in accordance with International Financial Reporting Standards,³ and for such internal control as management determines is necessary to enable the preparation of financial statements that are free from material misstatement, whether due to fraud or error.

Auditor's Responsibility

Our responsibility is to express an opinion on these financial statements based on our audit. We conducted our audit in accordance with International Standards on Auditing. Those standards require that we comply with ethical requirements and plan and perform the audit to obtain reasonable assurance about whether the financial statements are free from material misstatement.

An audit involves performing procedures to obtain audit evidence about the amounts and disclosures in the financial statements. The procedures selected depend on the auditor's judgment, including the assessment of the risks of material misstatement of the financial statements, whether due to fraud or error. In making those risk assessments, the auditor considers internal control relevant to the entity's preparation and fair presentation⁴ of the financial statements in order to design audit procedures that are appropriate in the circumstances, but not for the purpose of expressing an opinion on the effectiveness of the entity's internal control.⁵ An audit also includes evaluating the appropriateness of accounting policies used and the reasonableness of accounting estimates made by management, as well as evaluating the overall presentation of the financial statements.

We believe that the audit evidence we have obtained is sufficient and appropriate to provide a basis for our audit opinion.

Opinion

In our opinion, the financial statements present fairly, in all material respects, (or *give a true and fair view of*) the financial position of ABC Company as at December 31, 20X1, and (of) its financial performance and its cash flows for the year then ended in accordance with International Financial Reporting Standards.

Report on Other Legal and Regulatory Requirements

[Form and content of this section of the auditor's report will vary depending on the nature of the auditor's other reporting responsibilities.]

[Auditor's signature]

[Date of the auditor's report]

[Auditor's address]

Bilag 2 – Revisionspåtegning i revised ISA 700

Illustration 1 – Auditor’s Report on Financial Statements of a Listed Entity Prepared in Accordance with a Fair Presentation Framework

Paragraph references below are to the relevant requirements in this ISA.

INDEPENDENT AUDITOR’S REPORT (para. 21)

To the Shareholders of ABC Company [or Other Appropriate Addressee] (para. 22)

Report on the Audit of the Financial Statements

Opinion (paras. 23–27)

In our opinion, the accompanying financial statements present fairly, in all material respects, (or *give a true and fair view of*) the financial position of ABC Company (the Company) as at December 31, 20X1, and (of) its financial performance and its cash flows for the year then ended in accordance with International Financial Reporting Standards (IFRSs).

We have audited the financial statements of the Company, which comprise the statement of financial position as at December 31, 20X1, and the statement of comprehensive income, statement of changes in equity and statement of cash flows for the year then ended, and notes to the financial statements, including a summary of significant accounting policies.

Basis for Opinion (para. 28)

We conducted our audit in accordance with International Standards on Auditing (ISAs). Our responsibilities under those standards are further described in the *Auditor’s Responsibilities for the Audit of the Financial Statements* section of our report. We are independent of the Company within the meaning of [indicate relevant ethical requirements or applicable law or regulation] and have fulfilled our other responsibilities under those ethical requirements. We believe that the audit evidence we have obtained is sufficient and appropriate to provide a basis for our opinion.

Key Audit Matters (para. 30 and paras. 9–11 of proposed ISA 701)

Key audit matters are those matters that, in our professional judgment, were of most significance in our audit of the financial statements. Key audit matters are selected from the matters communicated with [those charged with governance], but are not intended to represent all matters that were discussed with them. Our audit procedures relating to these matters were designed in the context of our audit of the financial statements as a whole. Our opinion on the financial statements is not modified with respect to any of the key audit matters described below, and we do not express an opinion on these individual matters.

The two specific topics and content presented below are purely for illustrative purposes. This section would be tailored to the facts and circumstances of the individual audit engagement and the entity. Accordingly, the IAASB has intentionally drafted these examples in a manner that illustrates that Key Audit Matters will vary in terms of the number and selection of topics addressed and the nature in which they may be described, and are intended to be consistent with the disclosures in the entity’s financial statements.

Valuation of Financial Instruments

The Company’s disclosures about its structured financial instruments are included in Note 5. The Company’s investments in structured financial instruments represent [x%] of the total amount of its financial instruments. Because the valuation of the Company’s structured financial instruments is not based on quoted prices in active markets, there is significant measurement uncertainty involved in this valuation. As a result, the valuation of these instruments was significant to our audit. The Company has determined it is necessary to use an entity-

developed model to value these instruments, due to their unique structure and terms. We challenged management's rationale for using an entity-developed model, and discussed this with [those charged with governance], and we concluded the use of such a model was appropriate. Our audit procedures also included, among others, testing management's controls related to the development and calibration of the model and confirming that management had determined it was not necessary to make any adjustments to the output of the model to reflect the assumptions that marketplace participants would use in similar circumstances.

Revenue Recognition Relating to Long-Term Contracts

The terms and conditions of the Company's long-term contracts in its [name of segment] affect the revenue that the Company recognizes in a period, and the revenue from such contracts represents a material amount of the Company's total revenue. The process to measure the amount of revenue to recognize in the [name of industry], including the determination of the appropriate timing of recognition, involves significant management judgment. We identified revenue recognition of long-term contracts as a significant risk requiring special audit consideration. This is because side agreements may exist that effectively amend the original contracts, and such side agreements may be inadvertently unrecorded or deliberately concealed and therefore present a risk of material misstatement due to fraud. In addition to testing the controls the Company has put in place over its process to enter into and record long-term contracts and other audit procedures, we considered it necessary to confirm the terms of these contracts directly with customers and testing journal entries made by management related to revenue recognition. Based on the audit procedures performed, we did not find evidence of the existence of side agreements. The Company's disclosures about revenue recognition are included in the summary of significant accounting policies in Note 1, as well as Note 4.

Going Concern (para. 29 and paras. 19–25 of proposed ISA 570 (Revised))

The Company's financial statements have been prepared using the going concern basis of accounting. The use of this basis of accounting is appropriate unless management either intends to liquidate the Company or to cease operations, or has no realistic alternative but to do so. As part of our audit of the financial statements, we have concluded that management's use of the going concern basis of accounting in the preparation of the Company's financial statements is appropriate.

Management has not identified a material uncertainty that may cast significant doubt on the entity's ability to continue as a going concern, and accordingly none is disclosed in the financial statements. Based on our audit of the financial statements, we also have not identified such a material uncertainty. However, neither management nor the auditor can guarantee the Company's ability to continue as a going concern.

Other Information (para. 31)

[The illustrative wording for this section is subject to the IAASB's finalization of proposed ISA 720 (Revised). The content of this section may include, among other matters: (a) a description of the auditor's responsibilities with respect to other information; (b) identification of the document(s) available at the date of the auditor's report that contain the other information to which the auditor's responsibilities apply; (c) a statement addressing the outcome of the auditor's work on the other information; and (d) a statement that the auditor has not audited or reviewed the other information and, accordingly, does not express an audit opinion or a review conclusion on it.]

Responsibilities of [Management and Those Charged with Governance or other appropriate terms] for the Financial Statements (paras. 32–34)

Management is responsible for the preparation and fair presentation of these financial statements in accordance with IFRSs,³⁴ and for such internal control as management determines is necessary to enable the preparation of financial statements that are free from material misstatement, whether due to fraud or error. [Those charged with governance] are responsible for overseeing the Company's financial reporting process.

Auditor's Responsibilities for the Audit of the Financial Statements (paras. 35–40)

The objectives of our audit are to obtain reasonable assurance about whether the financial statements as a whole are free from material misstatement, whether due to fraud or error, and to issue an auditor's report that includes our opinion. Reasonable assurance is a high level of assurance, but is not a guarantee that an audit conducted in accordance with ISAs will always detect a material misstatement when it exists. Misstatements can arise from fraud or error and are considered material if, individually or in the aggregate, they could reasonably be expected to influence the economic decisions of users taken on the basis of these financial statements.

The shaded material below can be located in an Appendix to the auditor's report (see paragraph 39 of this ISA). When law, regulation or national auditing standards expressly permits, reference can be made to a website of an appropriate authority that contains the description of the auditor's responsibilities, rather than including this material in the auditor's report (see paragraph 40 of this ISA).

As part of an audit in accordance with ISAs, we exercise professional judgment and maintain professional skepticism throughout the planning and performance of the audit. We also:

- Identify and assess the risks of material misstatement of the financial statements, whether due to fraud or error, design and perform audit procedures responsive to those risks, and obtain audit evidence that is sufficient and appropriate to provide a basis for our opinion. The risk of not detecting a material misstatement resulting from fraud is higher than for one resulting from error, as fraud may involve collusion, forgery, intentional omissions, misrepresentations, or the override of internal control.
- Obtain an understanding of internal control relevant to the audit in order to design audit procedures that are appropriate in the circumstances, but not for the purpose of expressing an opinion on the effectiveness of the entity's internal control.³⁵
- Evaluate the appropriateness of accounting policies used and the reasonableness of accounting estimates and related disclosures made by management.
- Evaluate the overall presentation, structure and content of the financial statements, including the disclosures, and whether the financial statements represent the underlying transactions and events in a manner that achieves fair presentation.

We are required to communicate with [those charged with governance] regarding, among other matters, the planned scope and timing of the audit and significant audit findings, including any significant deficiencies in internal control that we identify during our audit.

We are also required to provide [those charged with governance] with a statement that we have complied with relevant ethical requirements regarding independence, and to communicate with them all relationships and other matters that may reasonably be thought to bear on our independence, and where applicable, related safeguards.

Report on Other Legal and Regulatory Requirements (para. 41)

[The form and content of this section of the auditor's report would vary depending on the nature of the auditor's other reporting responsibilities prescribed by local law, regulation, or national auditing standards. Depending on the matters addressed by other law, regulation or national auditing standards, national standard setters may choose to combine reporting on these matters with reporting as required by the ISAs (shown in the Report on the Audit of the Financial Statements section), with wording in the auditor's report that clearly distinguishes between reporting required by the ISAs and other reporting required by law or regulation.]

The engagement partner responsible for the audit resulting in this independent auditor's report is [name]. (para. 42)

[Signature in the name of the audit firm, the personal name of the auditor, or both, as appropriate for the particular jurisdiction] (para. 43)

[Auditor Address] (para. 44)

[Date] (para. 45)

Bilag 3 – Revisionspåtegning på easyJets årsrapport

Independent Auditors' report

to the members of easyJet plc

REPORT ON THE ACCOUNTS

Our opinion

In our opinion:

- the accounts, defined below, give a true and fair view of the state of the Group's and of the Company's affairs as at 30 September 2013 and of the Group's profit and of the Group's and Company's cash flows for the year then ended;
- the Group accounts have been properly prepared in accordance with International Financial Reporting Standards (IFRSs) as adopted by the European Union;
- the Company accounts have been properly prepared in accordance with IFRSs as adopted by the European Union and as applied in accordance with the provisions of the Companies Act 2006; and
- the accounts have been prepared in accordance with the requirements of the Companies Act 2006 and, as regards the Group accounts, Article 4 of the IAS Regulation.

This opinion is to be read in the context of what we say below.

What we have audited

The Group accounts and Company accounts (the "accounts"), which are prepared by easyJet plc, comprise:

- the Group consolidated and Company statements of financial position as at 30 September 2013;
- the Group consolidated income statement and consolidated statement of comprehensive income for the year then ended;
- the Group consolidated and Company statements of changes in equity and statements of cash flows for the year then ended; and
- the notes to the accounts, which include a summary of significant accounting policies and other explanatory information.

The financial reporting framework that has been applied in their preparation comprises applicable law and IFRSs as adopted by the European Union and, as regards the Company, as applied in accordance with the provisions of the Companies Act 2006.

What an audit of accounts involves

We conducted our audit in accordance with International Standards on Auditing (UK and Ireland) ('ISAs (UK & Ireland)'). An audit involves obtaining evidence about the amounts and disclosures in the accounts sufficient to give reasonable assurance that the accounts are free from material misstatement, whether caused by fraud or error. This includes an assessment of:

- whether the accounting policies are appropriate to the Group's and Company's circumstances and have been consistently applied and adequately disclosed;
- the reasonableness of significant accounting estimates made by the Directors; and

- the overall presentation of the accounts.

In addition, we read all the financial and non-financial information in the Annual Report to identify material inconsistencies with the audited accounts and to identify any information that is apparently materially incorrect based on, or materially inconsistent with, the knowledge acquired by us in the course of performing the audit. If we become aware of any apparent material misstatements or inconsistencies we consider the implications for our report.

Overview of our audit approach

Materiality

We set certain thresholds for materiality. These helped us to determine the nature, timing and extent of our audit procedures and to evaluate the effect of misstatements, both individually and on the accounts as a whole.

Based on our professional judgement, we determined materiality for the Group accounts as a whole to be £23 million.

We agreed with the Audit Committee that we would report to them misstatements identified during our audit above £1 million as well as misstatements below that amount that, in our view, warranted reporting for qualitative reasons.

Overview of the scope of our audit

The Group operates through four trading subsidiary undertakings as set out on page 129 and the Group's accounts are a consolidation of these entities. In establishing the overall approach to the Group audit we determined the type of work that needed to be performed in respect of each subsidiary; which comprised an audit of their complete financial information. These procedures gave us the evidence that we needed for our opinion on the Group's accounts as a whole.

Areas of particular audit focus

In preparing the accounts, the Directors made a number of subjective judgements, for example in respect of significant accounting estimates that involved making assumptions and considering future events that are inherently uncertain. We primarily focused our work in these areas by assessing the Directors' judgements against available evidence, forming our own judgements, and evaluating the disclosures in the accounts.

In our audit, we tested and examined information, using sampling and other auditing techniques, to the extent we considered necessary to provide a reasonable basis for us to draw conclusions. We obtained audit evidence through testing the effectiveness of controls, substantive procedures or a combination of both.

We considered the following areas to be those that required particular focus in the current year. This is not a complete list of all risks or areas of focus identified by our audit. We discussed these areas of focus with the Audit Committee. Their report on those matters that they considered to be significant issues in relation to the accounts is set out on page 71.

Independent Auditors' report

to the members of easyJet plc

Area of focus	How the scope of our audit addressed the area of focus
Aircraft maintenance provisions The Directors have included a provision of £252 million for aircraft maintenance costs in respect of aircraft leased under operating leases (refer to notes 1 and 16 to the accounts). We focused on this area because of a level of difficulty in estimating the amount of the provision as a result of the complex and subjective judgements that the Directors needed to make.	We evaluated and tested the Directors' maintenance provision model and calculations, including evaluating the reasonableness of the assumptions, testing the input data and reperforming calculations. We also performed sensitivity analysis around the key drivers of the model: likely utilisation of the aircraft; the expected cost of the heavy maintenance check at the time it is expected to occur; the condition of the aircraft; and the lifespan of life-limited parts. Having ascertained the magnitude of movements in those assumptions, that either individually or collectively would be required for the provision to be misstated, we considered the likelihood of such movements arising and any impact on the overall level of provision recorded in the accounts.
Risk of management override of internal controls ISAs (UK & Ireland) require that we consider this.	We assessed the overall control environment of the Group, including the arrangements for staff to 'whistle-blow' inappropriate actions, and interviewed senior management and the Group's internal audit function. We examined the significant accounting estimates and judgements relevant to the accounts for evidence of bias by the Directors that may represent a risk of material misstatement due to fraud. We also tested journal entries.
Fraud in revenue recognition ISAs (UK & Ireland) presume there is a risk of fraud in revenue recognition because of the pressure management may feel to achieve the planned results. We focused on the timing of the recognition of seat revenue and its presentation in the consolidated income statement, because this is dependent on the fulfilment of certain obligations.	We evaluated the relevant information technology systems and tested the internal controls over the completeness, accuracy and timing of seat revenue recognised in the accounts. We tested the reconciliations between the revenue systems used by the Group and its financial ledgers and journal entries posted to revenue accounts to identify unusual or irregular items. We also tested the timing of revenue recognition, checking the necessary obligations had been fulfilled, generally that the relevant flight had taken place.

Going concern

Under the Listing Rules we are required to review the Directors' statement, set out on page 36, in relation to going concern. We have nothing to report having performed our review.

As noted in the Directors' statement, the Directors have concluded that it is appropriate to prepare the Group's and the Company's accounts using the going concern basis of accounting. The going concern basis presumes that the Group and the Company have adequate resources to remain in operation, and that the Directors intend them to do so, for at least one year from the date the accounts were signed. As part of our audit we have concluded that the Directors' use of the going concern basis is appropriate.

However, because not all future events or conditions can be predicted, these statements are not a guarantee as to the Group's and the Company's ability to continue as a going concern.

OPINIONS ON MATTERS PRESCRIBED BY THE COMPANIES ACT 2006

In our opinion:

- the information given in the Strategic Report and the Directors' Report for the financial year for which the accounts are prepared is consistent with the accounts; and
- the part of the Directors' remuneration report to be audited has been properly prepared in accordance with the Companies Act 2006.

Independent Auditors' report

to the members of easyJet plc

OTHER MATTERS ON WHICH WE ARE REQUIRED TO REPORT BY EXCEPTION

Adequacy of accounting records and information and explanations received

Under the Companies Act 2006 we are required to report to you if, in our opinion:

- we have not received all the information and explanations we require for our audit; or
- adequate accounting records have not been kept by the Company, or returns adequate for our audit have not been received from branches not visited by us; or
- the Company accounts and the part of the Directors' remuneration report to be audited are not in agreement with the accounting records and returns.

We have no exceptions to report arising from this responsibility.

Directors' remuneration

Under the Companies Act 2006 we are required to report if, in our opinion, certain disclosures of Directors' remuneration specified by law have not been made, and under the Listing Rules we are required to review certain elements of the report to shareholders by the Board on Directors' remuneration. We have no exceptions to report arising from these responsibilities.

Corporate governance statement

Under the Listing Rules we are required to review the part of the Corporate Governance Statement relating to the Company's compliance with nine provisions of the UK Corporate Governance Code (the 'Code'). We have nothing to report having performed our review.

On page 90 of the Annual Report, as required by the Code Provision C.1.1, the Directors state that they consider the Annual Report taken as a whole to be fair, balanced and understandable and provides the information necessary for members to assess the Group's performance, business model and strategy. On page 71, as required by C3.8 of the Code, the Audit Committee has set out the significant issues that it considered in relation to the accounts, and how they were addressed. Under ISAs (UK & Ireland) we are required to report to you if, in our opinion:

- the statement given by the Directors is materially inconsistent with our knowledge of the Group acquired in the course of performing our audit; or
- the section of the Annual Report describing the work of the Audit Committee does not appropriately address matters communicated by us to the Audit Committee.

We have no exceptions to report arising from this responsibility.

Other information in the Annual Report

Under ISAs (UK & Ireland), we are required to report to you if, in our opinion, information in the Annual Report is:

- materially inconsistent with the information in the audited accounts; or
- apparently materially incorrect based on, or materially inconsistent with, our knowledge of the Group and the Company acquired in the course of performing our audit; or
- is otherwise misleading.

We have no exceptions to report arising from this responsibility.

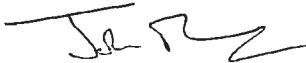
RESPONSIBILITIES FOR THE ACCOUNTS AND THE AUDIT

Our responsibilities and those of the Directors

As explained more fully in the Statement of Directors' responsibilities set out on page 90, the Directors are responsible for the preparation of the Group and the Company accounts and for being satisfied that they give a true and fair view.

Our responsibility is to audit and express an opinion on the Group and the Company accounts in accordance with applicable law and ISAs (UK & Ireland). Those standards require us to comply with the Auditing Practices Board's Ethical Standards for Auditors.

This report, including the opinions, has been prepared for and only for the Company's members as a body in accordance with Chapter 3 of Part 16 of the Companies Act 2006 and for no other purpose. We do not, in giving these opinions, accept or assume responsibility for any other purpose or to any other person to whom this report is shown or into whose hands it may come save where expressly agreed by our prior consent in writing.

John Minards (Senior Statutory Auditor)

for and on behalf of PricewaterhouseCoopers LLP
Chartered Accountants and Statutory Auditors
St Albans, Hertfordshire

18 November 2013